

Г.Г. КІТ

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

**В системі ступеневої підготовки
вчителя початкових класів**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів
спеціальності “Початкове навчання”

ВІННИЦЯ 2007

УДК 378(07): 373.3

ББК Ч 48 р 30

К45

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист № 14/18.2 – 847 від 31.03.2006)*

Кіт Г.Г. Педагогічна практика в системі ступеневої підготовки вчителя початкових класів: Навч.-метод. посібник для студентів педагогічних закладів освіти (спеціальність: початкове навчання). - Вінниця, 2007. - 222 с.

Рецензенти: Мороз О.Г., академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології вищої школи НПУ імені М.П.Драгоманова
Тарасенко Г.С., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкового навчання Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Кривошея М.С., заступник директора з навчально-виробничої роботи Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

Даний навчально-методичний посібник дозволяє студентам спеціальності “Початкове навчання” освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр”, “спеціаліст”, “магістр” глибше усвідомити завдання і зміст педагогічної практики в цілому, а також окремих її видів, враховуючи специфіку обраної спеціальності та додаткових кваліфікацій, планувати свою роботу на період практики, отримати ґрунтовні матеріали щодо виконання окремих завдань та ведення необхідної документації.

Навчально-методичний посібник “Педагогічна практика” передбачений для студентів та викладачів педагогічних закладів освіти, учителів загальноосвітніх шкіл, методистів.

ISBN

© Г.Г.Кіт, 2007

ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ ВИДІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх спеціалістів у галузі початкової освіти як складний, багатогранний і тривалий процес здійснюється протягом усього періоду навчання студентів системою навчально-виховної роботи вузу, вагоме місце в якій займають різні види педагогічної практики. Педагогічна практика виступає органічною складовою єдиного навчально-виховного процесу, психолого-педагогічної і методичної підготовки майбутнього вчителя-вихователя, пов'язуючи теоретичне навчання студента у вузі з його майбутньою самостійною роботою в школі.

Теоретичні знання “мають бути переведені на мову практичних дій, практичних ситуацій, тобто стати засобом розв'язання практичних завдань” (Ю.М.Кулюткін, Г.С.Сухобська). Саме цю стратегічну мету і повинна реалізовувати насамперед педагогічна практика. Крім того, вона створює реальні можливості для формування готовності студентів до проведення навчально-виховної роботи з молодшими школярами, потреби здобувати і застосовувати нові теоретичні і методичні знання та одночасно засвоювати передовий педагогічний досвід, проникнутися любов'ю і повагою до обраної професії. Створюючи умови, максимально наближені до реальних умов самостійної педагогічної діяльності у школі, педагогічна практика забезпечує сприятливі передумови для формування основ професійної майстерності як найважливішої якості особистості майбутнього вчителя-вихователя.

У системі професійно-педагогічної підготовки вчителя педагогічна практика виконує ряд відповідальних функцій: навчальну, розвивальну, виховну, діагностичну.

Навчальна функція передбачає актуалізацію, поглиблення і застосування теоретичних знань, формування різноманітних педагогічних умінь і навичок. Прерогативою *розвивальної функції* є розвиток пізнавальної і творчої активності майбутніх учителів, розвиток їх педагогічного мислення. У ході здійснення *виховної функції* формується світогляд студентів, їхня соціальна активність, професійно-педагогічні якості особистості учителя-вихователя. У зміст *діагностичної функції* входить перевірка рівня про-

фесійної направленості майбутніх учителів, ступеня їх професійної підготовленості і придатності до педагогічної діяльності.

На жаль, педагогічна практика не завжди відповідає вимогам, що до неї ставляться, не повністю розв'язує намічені завдання, виконує покладені на неї функції. Важливим кроком удосконалення програмно-методичного забезпечення педагогічної практики є прийняття Державного освітнього стандарту із спеціальності “Початкове навчання”, однак він передбачає пока лише підготовку студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, тому вузам, здійснюючи підготовку студентів інших освітньо-кваліфікаційних рівнів (“спеціаліст”, “магістр”), приходиться самотужки визначати програмні вимоги цієї підготовки, в тому числі і щодо педагогічної практики. Крім того, Стандартом визначений тільки загальний обсяг навчального часу, що відводиться на практику за весь період навчання бакалавра, а теоретичного обґрунтування і цілісного представлення змісту й структури даного виду навчальної діяльності поки що немає. Немає і науково обґрунтованих програм до кожного виду педагогічної практики, а існуючі методичні рекомендації носять загальний характер, не співвідносять завдання практики з конкретною повсякденною діяльністю студента у школі. До того ж, кожен вид практики досить слабко пов'язаний з теоретичними, насамперед психолого-педагогічними дисциплінами, які вивчаються на тому чи іншому курсі, що, безумовно, слід виправити.

Запропонований навчально-методичний посібник представляє один з можливих підходів до організації педагогічної практики студентів, що навчаються за спеціальністю “Початкове навчання”. Практика для “бакалаврів” (4 р. н.), спеціалістів (1 р. н.), магістрів (1 р. н.) має “наскрізний”, безперервний характер. Це значить, що вона проводиться щорічно протягом 4-5 років навчання. На кожному курсі, починаючи з другого, студент проходить один-два визначених види практики. Тривалість практики від курсу до курсу зростає в міру ускладнення завдань, які ставляться перед студентами з метою поступової і систематичної підготовки їх до самостійної професійної діяльності.

В основу організації практики кафедрою педагогіки та методики початкового навчання беруться такі основні **принципи**:

- зв'язок практики з життям, відповідність її змісту, форм проведення вимогам, які ставляться перед школою і учителем на сучасному етапі;
- навчальний характер практики студентів від 2 до 5-6 курсу;
- наступність усіх видів практики, систематичність, послідовність і неперервність практики, поступове ускладнення її змісту, форм і методів організації, а також видів діяльності студентів від курсу до курсу;
- комплексний характер практики на всіх її етапах, який передбачає єдність навчальної і виховної роботи студентів;
- органічний взаємозв'язок практики з вивченням теоретичних курсів і позанавчальною діяльністю студентів;
- диференційований характер практики з урахуванням специфіки подвійної чи додаткової спеціальності та індивідуальних особливостей студентів.

На кожному курсі передбачаються такі напрямки діяльності студентів: ознайомлення з функціями вчителя початкових класів, з особливостями навчально-виховного процесу даної школи, зокрема регіону початкових класів; вивчення учнів і колективу класу; участь у поточній навчально-виховній роботі (за домовленістю з учителем); самостійна педагогічна діяльність; науково-дослідна робота з педагогіки та психології.

Одночасно від курсу до курсу передбачається, як було зазначено, ускладнення діяльності студентів за різними параметрами. За об'єктом діяльності ускладнення здійснюється від роботи з окремими школярами, з малими колективами до керівництва колективом класу, а потім і до організації заходів у загальношкільному масштабі. За змістом діяльності, обумовленим рівнем взаємодії учителя з учнями, від оволодіння формами роботи вчителя, вихователя з частковим включенням до неї школярів до оволодіння такими формами, які вимагають більш складної взаємодії учителя і учнів. І, нарешті, за характером діяльності від діяльності репродуктивної, яка передбачає виконання конкретних дій за завданням учителя до репродуктивно-творчої, а потім і до продуктивно-творчої з елементами наукового дослідження.

Професійно-педагогічна підготовка студентів у процесі педагогічної практики є складним процесом, який вимагає цілеспрямованого керівництва. Але ускладнення діяльності студентів у

період практики визначає і зміну характеру цього керівництва. Чітка регламентація діяльності студентів-другокурсників з боку керівників практики змінюється на старших курсах поступовим посиленням самостійності і творчої активності майбутніх учителів.

Особливе місце належить **навчально-виховній практиці II-IV курсів** як початковій ланці в системі професійної підготовки майбутніх учителів. У процесі цієї практики створюються умови для органічного поєднання теоретичного навчання студентів з їх професійною діяльністю, що значною мірою підвищує рівень підготовки педагогічних кадрів.

Навчально-виховна практика повинна служити, за нашим глибоким переконанням, засобом виховання у студентів інтересу і любові до обраної професії, формування у них відповідального ставлення до своєї професійної підготовки. Однак ця мета буде досягнута лише за відповідної організації педпрактики. На жаль, зміст цього важливого виду практики і методика керівництва нею розроблені недостатньо. Трапляються випадки, коли студенти направляються у класи для проходження навчально-виховної практики без належної теоретичної підготовки, іноді навіть без необхідного педагогічного інструктажу, що призводить до втрати інтересу не лише до цього виду діяльності, але й до учительської професії взагалі. У значній частини студентів виникає ставлення до педагогіки як до абстрактної і далекої від реального життя науки, яка не має прямого відношення до педагогічної діяльності. В результаті цього під час педагогічної практики у школі такі студенти не стільки керуються положеннями і вимогами педагогіки і психології, скільки копіюють дії методистів і вчителів, у яких проходять практику.

З метою організаційної побудови навчально-виховної практики кафедра поділяє її згідно навчального плану на 4 етапи, які дещо умовно називаємо як:

- виховна – II курс IV семестр, 1 тиждень,
- дидактична – III курс V семестр, 2 тижні,
- методична – III курс VI семестр, 2 тижні,
- спеціальна (відповідно до подвійної чи додаткових спеціальностей – психологія, музика, іноземна мова) – IV курс, VII семестр, 1 тиждень.

Навчально-виховна практика здійснюється згідно таких вихідних позицій:

- 1) Дана педагогічна практика покликана забезпечити насамперед тісний зв'язок теорії і практики. Її завдання полягає в тому, щоб поглибити теоретичні знання, сформувати певні педагогічні уміння і навички роботи з методичною літературою, шкільною документацією, спілкування з дітьми тощо. Навчально-виховна практика повинна ліквідувати прогалини (недоліки) аудиторних занять (особливо лабораторних) щодо відсутності зв'язку зі школою, адже конкретна навчально-виховна робота з молодшими школярами необхідна як ілюстрація практично до кожної теми.
- 2) Навчально-виховна практика є продовженням навчальних занять як за змістом (звідси градація: виховна, дидактична, методична, спеціальна), так і за формою організації (кожен день наряду з виконанням передбачуваного обсягу роботи – зустріч з методистом, здача виконаних завдань, їх аналіз, консультації).
- 3) Завдання практики повинні бути максимально конкретними, тому вони визначаються на термін практики (1-2 тижні) по днях. На настановчій конференції студенти і викладачі-методисти отримують програму практики і детальну інструкцію по її виконанню.
- 4) За змістом завдання практики різноманітні, побудовані з поступовим ускладненням, відповідають етапу практики. Водночас їх основними схематичними лініями є:
 - педагогічний аналіз програм, підручників, дидактичного матеріалу, планів навчально-виховної роботи, обладнання навчальних кабінетів;
 - спостереження та аналіз уроків та позаурочних заходів з точки зору реалізації вчителем окремих принципів, методів, форм навчання чи виховання, організації домашньої самостійної роботи, колективних творчих справ тощо;
 - проведення студентами фрагментів чи повнометражних уроків, позаурочних занять, виховних заходів;
 - організація перерв, харчування, самообслуговування учнів;
 - індивідуальна робота з учнями;
 - виготовлення наочних посібників, роздаткового матеріалу;

- написання характеристик на учня, учнівський колектив, аналіз конкретних педагогічних ситуацій;
 - реалізація елементів науково-дослідної роботи, проведення мікродосліджень з обраної проблеми.
- 5) Форма звітності студентів за результатами практики: здача документації (педагогічний щоденник з помітками вчителя, вихователя групи продовженого дня про проведення окремих занять, плани-конспекти уроків і виховних заходів, звіти про виконання практичних завдань), участь у підсумковій конференції.
 - 6) Оскільки за результатами кожного етапу навчально-виховної практики студентам виставляється недиференційований залік, то робота студентів під час практики враховується на екзаменах (педагогіка, психологія, методики вивчення окремих предметів), а також студентам виставляється диференційований залік як результат всієї навчально-виховної практики, що підвищує відповідальність за роботу як студентів, так і викладачів.
 - 7) Важливу роль відіграє підбір шкіл для проведення навчально-виховної практики, робота з педагогічним персоналом (директором, завучем, учителями, вихователями груп продовженого дня) цих шкіл з метою врахування специфіки даного виду практики, вироблення єдиних вимог до студентів, створення оптимальних умов для їх роботи.
 - 8) Не менш важливим є підбір викладачів до керівництва даним видом практики, забезпечення їх підготовки. Здебільшого це викладачі педагогіки і психології, інколи методисти, але з тією умовою, щоб вони працювали з даним курсом студентів і не мали в даний час великого аудиторного навантаження.

Функціонування навчально-виховної практики згідно перерахованих позицій дозволяє їй на належному рівні виконувати покладені на неї завдання, зокрема сприяти детальному ознайомленню студентів з особливостями роботи початкової школи, більш глибокому освоєнню ними психології молодшого школяра, формуванню у майбутніх учителів професійно-педагогічних умінь навчально-виховної роботи з учнями початкових класів. Так, у процесі проход-

ження різних етапів навчально-виховної практики студенти повинні оволодіти такими знаннями і професійно-педагогічними вміннями:

Виховна практика

Знання:

- план виховної роботи вчителя початкових класів: зміст, структура, вимоги до побудови;
- виховні можливості змісту навчального матеріалу (програм, підручників, збірок текстів тощо);
- види ігор (рухливі, сюжетно-рольові, дидактичні тощо), можливості їх використання у вихованні молодших школярів;
- форми виховання учнів початкової школи;
- види бесід (пізнавальні, етичні, естетичні тощо), методика їх проведення;
- завдання, види, етапи підготовки та проведення колективної творчої справи (КТС) як способу реалізації форм виховної роботи;

уміння:

- аналізувати завдання, зміст виховної роботи у початковій школі;
- визначати моральні уявлення, естетичні уподобання, читацькі інтереси молодших школярів;
- організовувати перерви із застосуванням різноманітних ігор як спосіб функціонування виховуючого середовища для учнів початкових класів;
- проектувати, конструювати та проводити різні форми виховної роботи;
- планувати, організовувати та здійснювати виховну роботу способом колективних творчих справ;

Дидактична практика

знання:

- навчальні програми початкової школи: зміст, структура, принципи побудови;
- педагогічні вимоги до підручників початкової школи;
- урок як основна форма навчання молодших школярів;
- типи та структура уроків;
- вимоги до сучасного уроку;
- схема аналізу уроку;
- позаурочні форми навчання молодших школярів;

- організація роботи групи продовженого дня, зокрема самопідготовки молодших школярів;
- мотиви учіння та пізнавальні інтереси молодших школярів;
- індивідуальна та групова навчальна робота з учнями;
- критерії оцінювання учнівських робіт;

уміння:

- аналізувати завдання, зміст навчальної роботи у початковій школі;
- відповідно до запропонованої схеми давати детальний психолого-педагогічний аналіз уроків учителя;
- досліджувати пізнавальні інтереси учнів (навчальні, читацькі, ігрові), мотиви учіння молодших школярів;
- розробляти план-конспект та проводити урок як основну форму організації навчання молодших школярів;
- планувати та проводити позаурочні форми навчання учнів початкової школи;
- виготовляти наочність, роздатковий дидактичний матеріал та доцільно використовувати їх у процесі проведення урочної та позаурочної навчальної роботи;
- проводити індивідуальну навчальну роботу з учнями;
- перевіряти зошити, враховуючи критерії оцінювання учнівських письмових робіт;

Методична практика

знання:

- календарні та тематичні плани, вимоги до їх побудови;
- поурочний план учителя, вимоги до написання плану-конспекту;
- специфіка проведення уроків з різних предметів у початковій школі;
- система гурткової роботи у початковій школі;
- види наочних посібників, методичні основи їх застосування у початковій школі;
- вимоги до обладнання кабінету початкових класів;

уміння:

- аналізувати та здійснювати календарно-тематичне планування змісту навчального матеріалу з різних предметів;
- аналізувати обладнання навчальних кабінетів;

- виготовляти оригінальну наочність, створювати власні проекти унаочнення теми, уроку чи його фрагменту;
- спостерігати та аналізувати уроки за загальною схемою, акцентуючи увагу на методах і прийомах роботи вчителя, адекватних специфіці даних уроків (математики, природознавства, мови, музики тощо);
- застосовувати методи, прийоми, засоби активізації пізнавальної діяльності школярів на уроках і в позаурочній роботі;
- перевіряти учнівські роботи, визначаючи типові помилки та методичні рекомендації щодо їх виправлення;
- виявляти інноваційні методичні ідеї, оцінювати їх з точки зору ефективності та результативності;

Спеціальна практика

знання:

- завдання, зміст роботи шкільного психолога;
- особливості психологічного вивчення учнів початкової школи;
- методи психолого-педагогічних досліджень;
- специфіка праці вчителя музики, англійської мови у початковій школі;
- зміст і методика проведення уроків та позаурочної роботи з музики та англійської мови;

уміння:

- аналізувати систему роботи вчителя музики, англійської мови, шкільного психолога;
- спостерігати та давати детальний психолого-педагогічний аналіз уроків англійської мови, музики;
- розробляти плани-конспекти, готувати наочні посібники та проводити уроки англійської мови та музики;
- аналізувати та поповнювати обладнання відповідних кабінетів;
- готувати, проводити та аналізувати позаурочні заняття з англійської мови, музики;
- розробляти програми корекції окремих психічних функцій (довільності, пам'яті, уваги та ін.), елементів навчальної діяльності, спілкування тощо;
- складати програму індивідуального розвитку учня;
- проводити індивідуальну психокорекційну роботу з учнями.

Багаторічний досвід проведення навчально-виховної практики II-IV курсів дає підстави сформулювати деякі **висновки**, які містять певні умови її організації:

1. Даний вид практики займатиме вагоме місце у системі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, коли кафедра розроблятиме програми кожного її виду (завдання, зміст, вимоги), ретельно підбиратиме об'єкти практики, забезпечуватиме належне науково-методичне керівництво як з боку викладачів, так і з боку шкільних педагогів.
2. У процесі роботи недопустимо обмежуватися настановчою конференцією, необхідно здійснювати систематичне керівництво і контроль за діяльністю студентів з використанням інструктажу про мету, завдання, зміст, методику організації, врахування результатів навчально-виховної роботи з молодшими школярами, а також демонстрації кращих зразків педагогічної діяльності.
3. Слід забезпечувати широку гласність і обмін досвідом роботи студентів з дітьми. Найкращою формою контролю і корекції навчально-виховної практики виявились традиційні конференції студентів по групах, спеціальностях і всім курсом, які проводяться з метою обговорення питань методики навчання і виховання, розробки і аналізу різноманітних форм роботи з дітьми, заслуховування звітів окремих студентів тощо.
4. Конкретну допомогу студентам оптимально поєднувати з наданням їм самостійності і можливості прояву ініціативи. Практику слід організовувати так, щоб ставити студентів в умови, які вимагають від них розвитку творчості, професійної спостережливості, стимулювати у майбутніх учителів педагогічний пошук.
5. З метою розвитку інтересу до педагогічної діяльності, формування у студентів професійних умінь і навичок використовувати різнопланові практичні завдання, впроваджувати елементи науково-дослідної роботи.

Необхідною ланкою у практичній підготовці майбутніх учителів початкових класів є **літня педагогічна практика в оздоровчих таборах**. Вона не лише завершує практичне засвоєння студентами

форм і методів виховної роботи, але і створює умови для активного управління у проведенні багатоманітних видів виховної діяльності.

Практика в оздоровчих таборах вимагає від студентів глибоких і всебічних знань вікових та індивідуальних особливостей дітей, рівня їх вихованості, їх інтересів, прагнень, потреб. Саме в ході цієї практики у студентів формуються уміння творчо застосовувати педагогічну теорію, здійснювати багатоваріантне планування своєї діяльності і діяльності дитячого колективу.

Самостійна робота в ролі вожатого виступає важливим етапом становлення майбутнього педагога. Досвід підтверджує, що ситуація повної відповідальності за життя і діяльність дітей вимагає від студента певних умінь, особливо організаторських, якостей особистості, які не завжди могли сформуватися у нього під час попередніх етапів педагогічної практики у школі. Стажерський характер практики, коли на її період студенти стають самостійними вихователями і керівниками дитячих колективів, рівноправними членами педагогічного колективу табору, сприяє більш глибокому проникненню у суть педагогічної діяльності, адаптації студентів до нової ролі, дає можливість їм відчувати себе повноцінними педагогами. Вони усвідомлено активізують фонд дієвих знань, апробують професійні уміння і навички, вступають у самостійні взаємовідносини з дітьми, несуть повну відповідальність за всю багатогранну роботу в загоні.

Самостійна педагогічна діяльність розвиває у студентів почуття відповідальності за доручену справу, зміцнює любов до педагогічної професії, сприяє формуванню таких якостей, як почуття обов'язку, вимогливість до себе, наполегливість. Табірне літо зближує студентів з дітьми, допомагає глибше зрозуміти їх вікові особливості, індивідуальні якості дітей. У процесі літньої педагогічної практики в оздоровчих таборах студенти отримують

знання:

- права та обов'язки вожатих;
- правила техніки безпеки та поведіння на території табору, в лісі, на воді тощо;
- особливості тимчасового дитячого колективу;
- закони та традиції табору, режимні моменти;
- форми виховної роботи в умовах оздоровчого табору;
- психолого-педагогічна характеристика загону;

уміння:

- визначати мету та завдання виховної роботи з дітьми в умовах оздоровчого табору;
- планувати роботу загону на табірну зміну і на кожен день з урахуванням інтересів, вікових та індивідуальних особливостей дітей;
- організовувати різноманітну діяльність дітей в умовах оздоровчого табору згідно плану роботи на зміну;
- приймати оптимальні рішення у тих чи інших педагогічних ситуаціях;
- організовувати оформлення загонової документації (плану-сітки роботи загону, плану – путівки дня, загонового куточка, лінійки тощо);
- створювати тимчасовий дитячий колектив;
- вільно спілкуватися з дітьми, встановлювати педагогічно доцільні стосунки з ними в умовах оздоровчого табору.

Знання і уміння, особистісні якості, сформовані чи розвинені у процесі підготовки і проходження літньої педагогічної практики в оздоровчих таборах, будуть необхідні студентам і у школі. Так, вони практично засвоюють основні принципи планування виховної роботи у дитячому колективі, розширюють і закріплюють уміння організації громадсько-корисної праці молодших школярів, їх самообслуговування, втілюють у життя отримані знання і вміння проведення екскурсійної, туристичної, краєзнавчої роботи. Саме в таборі їм надається прекрасна можливість повправлятися у проведенні різноманітних освітньо-виховних заходів: свят, конкурсів, вікторин, спортивних естафет тощо, особливо, коли брати до уваги, що більшість з них організовуються у формі колективних творчих справ.

Однак при організації даного виду практики слід враховувати деякі її особливості. Зміст і форми керівництва роботою студентів значною мірою визначатиме віддаленість об'єктів практики від університету, кафедри; на завдання, зміст, орієнтовний графік роботи практиканта впливатиме фактор самостійності, унормованості педагогічної діяльності студента в даний період.

Наступним етапом професійної підготовки студентів є **педагогічна практика IV-V курсів** як заключний, комплексний вид

педагогічної практики, який завершує практичну підготовку студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр” і “спеціаліст”. В ході цих видів практики студенти не лише глибоко ознайомлюються із завданнями навчально-виховної роботи у початковій школі, але й беруть безпосередню активну участь у їх вирішенні. Дані види практики традиційно проводяться в системі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, їх завдання, зміст, методика організації широко представлені у педагогічній літературі, тому відзначимо лише деякі аспекти.

Студенти, з одного боку, спостерігають за навчально-виховним процесом, а з другого – активно його реалізують, що сприяє їх проникненню у лабораторію педагогічної праці. Практика організовується таким чином, що у студентів, по-перше, формуються уміння аналізувати навчально-виховний процес, його результати, ефективність застосованих педагогічних засобів, методів і прийомів. Ця робота починається з організації спостережень студентами за уроками, позаурочними заняттями, виховними заходами. Важливе місце належить і формуванню умінь аналізувати навчальні плани, програми, посібники, плани виховної роботи, обладнання навчальних кабінетів, конкретні педагогічні ситуації. Ступінь сформованості у студентів уміння проводити педагогічний аналіз може бути яскраво продемонстрований при складанні ними психолого-педагогічних характеристик на учня і колектив класу. Пропонуючи студентам скласти психолого-педагогічну характеристику, кафедра вимагає від них не просто пасивного споглядання і спостереження, а прагнення вирішити певні педагогічні завдання: допомогти учневі подолати боязнь, інертність, зазнайство, егоїзм, виробити у нього самостійність, відповідальність, здружити колектив класу тощо. Таким чином, ставиться завдання не просто спостерігати, порівнювати, аналізувати, робити висновки, але і добитися практичного результату, залучаючи до вирішення цього завдання весь учнівський колектив.

На наступному етапі роботи студенти вирішують завдання проєктивного і конструктивного характеру, самостійно намічаючи, наприклад, мету уроку, плануючи систему виховних впливів, підбираючи необхідний теоретичний матеріал, наочні засоби, визначаючи прийоми і способи своєї діяльності. Практика дозволяє розвивати у студентів навички проєктування, а заодно створює

сприятливі умови для виконання ними основних видів навчально-виховної роботи у початковій школі, залучення дітей до процесу вирішення поставлених завдань, формує у майбутніх учителів здатність до ділового і вільного спілкування з молодшими школярами, тобто розвиває їх організаторські і комунікативні здібності.

Загалом у процесі педагогічної практики IV курсу, яка завершує практичну підготовку студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, у них формуються *уміння*:

- на основі загальної мети виховання всебічно і гармонійно розвиненої особистості та врахування специфіки виховання дітей молодшого шкільного віку конкретизувати завдання виховання дітей певного класу (1-4) на заданий період;
- передавати інформацію і забезпечувати ефективно оволодіння нею школярами;
- організовувати різні види і форми навчально-виховної роботи, заняття гуртків за інтересами, здібностями;
- забезпечувати максимально повну реалізацію виховного потенціалу кожного уроку;
- залучати дітей до співпраці, застосовувати динамічно змінювану систему доручень в учнівському колективі;
- опиратись на позитивне, поважати права і свободи дитини;
- застосовувати методи науково-педагогічних досліджень;
- готувати та проводити батьківські збори, здійснювати педагогічний всеобуч;
- вивчати, узагальнювати і впроваджувати передовий педагогічний досвід, сучасні надбання психолого-педагогічної та методичної науки.

У процесі стажерської педагогічної практики студентів V курсу, які оволодівають видами педагогічної діяльності на освітньо-кваліфікаційному рівні “спеціаліст”, у них формуються наступні *уміння*:

- використовувати особистісно зорієнтований підхід до учнів у процесі навчально-виховної роботи;
- педагогічно доцільно планувати і стимулювати колективну творчу діяльність, регулювати міжособистісні стосунки у дитячому колективі, організовувати взаємини з дітьми у процесі спільної діяльності;

- удосконалювати власну комунікативну культуру, будувати стосунки з учнями як суб'єкт-суб'єктну взаємодію з метою забезпечення творчого розвитку суб'єктів навчально-виховного процесу;
- створювати умови для самореалізації індивідуальності дитини, саморозвитку суспільно-цінних якостей учнів;
- поєднувати педагогічне керівництво з розвитком ініціативи, самодіяльності і колективної творчості дітей;
- формувати позитивну мотивацію учіння, стимулювати діяльність, спрямовану на особистісний ріст, самовдосконалення;
- створювати педагогічні ситуації етико-морального змісту з метою оволодіння учнями відповідними нормами поведінки, набуття досвіду оцінного ставлення, взаємин;
- використовувати творчо-інноваційний, пошуково-дослідницький підхід до педагогічної діяльності;
- впроваджувати нові теоретичні і практичні знахідки у власну педагогічну діяльність.

Програма **практики для студентів магістратури** спеціальності “початкова освіта” є експериментальною. Вона призначена для поглиблення їх підготовки до професійної діяльності у різних сферах освіти, пов'язаних із школою I ступеня.

Практика передбачає поглиблення знань магістрантів з основ педагогічних наук, розширення їх педагогічного світогляду, формування умінь і навичок гностичної, конструктивної, організаторської та комунікативної діяльності педагогів з магістерською підготовкою.

Оскільки сфера застосування випускників магістратури різнопланова, то і зміст практики охоплює різні аспекти освітньої діяльності: організація і методика вузівського викладання, специфіка діяльності науково-дослідницьких установ, освітньо-управлінських структур, структур підвищення кваліфікації, методична та адміністративна діяльність у рамках загальноосвітньої школи тощо.

Практика магістрантів організовується у два етапи: *педагогічна і виробнича (фахова)*.

Педагогічна практика передбачає педагогічну, методичну та адміністративну діяльність у загальноосвітній школі; методичну та організаційну роботу у структурах підвищення кваліфікації;

роботу у культурно-освітніх та освітньо-управлінських структурах; роботу у науково-дослідницьких установах. У ході цієї практики у студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” формуються такі професійно-педагогічні *уміння*:

- надавати допомогу завучу початкової школи в організаційно-методичній роботі;
- працювати з нормативними документами, інструкціями щодо регулювання управлінської сфери у галузі початкової освіти;
- аналізувати систему роботи та звітності початкової ланки освіти, роботи методоб'єднання вчителів початкових класів;
- надавати допомогу методисту районного (міського) методичного кабінету відділу (управління) освіти у плануванні методичної роботи РМК, організації методичної роботи з педагогічними кадрами, оформленні та веденні документації;
- аналізувати завдання, зміст, функції та структуру обласних інститутів післядипломної освіти педагогічних працівників (ОІПОПП), роботу їхніх кафедр та методичних кабінетів;
- вивчати та впроваджувати передовий педагогічний досвід та сучасні інноваційні технології та методики у галузі початкової освіти;
- працювати над обраною науковою проблемою, консультуватися щодо стратегічних напрямів її дослідження, координувати обрану тему у відповідній науково-дослідній установі;
- апробувати результати власної пошуково-дослідницької роботи;
- оформляти отримані результати досліджень через публікації (тези, статті, методичні розробки тощо).

Виробнича (фахова або кваліфікаційна) практика охоплює різні напрямки роботи викладача вузу: організаційно-методичну, навчально-методичну, наукову і виховну. У процесі цієї практики у студентів магістратури формуються такі *уміння*:

- аналізувати навчальні плани спеціальності “Початкове навчання”, специфіку підготовки студентів за подвійними та додатковими спеціальностями;
- аналізувати обладнання та оформлення фахових кабінетів та предметних аудиторій, поповнювати їх необхідними дидактичними матеріалами;

- аналізувати лекційні, семінарські, лабораторно-практичні заняття викладачів з метою дослідження різноманітних аспектів підготовки майбутнього вчителя та виявлення сучасних технологій вузівського викладання;
- розробляти робочі програми з педагогічних дисциплін;
- виготовляти наочні посібники, роздатковий дидактичний матеріал;
- розробляти текстові та ситуаційні завдання, варіанти контрольних робіт, питання для колоквиумів тощо з дисциплін педагогічного циклу;
- готувати методичні розробки та проводити семінарські, лабораторно-практичні заняття з педагогіки та фахових методик;
- розробляти тексти лекцій та апробувати їх у роботі зі студентами;
- організувати індивідуальну та самостійну роботу студентів із педагогічних дисциплін;
- аналізувати плани виховної роботи академгруп, конкретні виховні заходи (групові, курсові, факультетські, загально-університетські);
- визначати головне спрямування виховної роботи академ-групи, проводити виховну роботу зі студентами (на факультеті, в гуртожитку) в рамках стажування в ролі куратора академгрупи;
- готувати доповідь з теми наукового дослідження;
- брати участь у науково-теоретичних семінарах, наукових конференціях.

Важливим моментом використання педагогічної практики у професійній підготовці студентів є осмислення ними ходу і результатів практики, їх аналіз і узагальнення. Виходячи з цього, кафедра використовує різні форми аналізу ходу і підведення підсумків практики. Безпосередньо у школі організовуються науково-практичні конференції, які є своєрідною формою осмислення студентами своєї роботи з молодшими школярами. Набули поширення конференції по обміну досвідом, які проводяться як впродовж практики, так і після її закінчення, як у окремих школах, так і по групах, спеціальностях, на курсі в цілому. Виправдала себе і така форма, як захист студентами

практики, включаючи задачу документації, усні звіти з детальним аналізом успіхів і невдач, обговорення роботи кожного студента.

Виявляється доцільною багатоваріантність форм проведення підсумкових конференцій з педпрактики. Наприклад, створюються групи студентів, які готують звіти з окремих проблем: “Виховуємо на уроці”, “КТС. Успіхи і розчарування”, “Стиль спілкування: реальність і ідеал” тощо. Нетрадиційна форма звіту, яка передбачає використання не лише доповідей, виступів, але і застосування ігрових ситуацій, активізує діяльність студентів, підсилює інтерес до проведення конференцій, а загалом і відповідальність за результати підготовки до роботи в освітніх закладах.

Таким чином, наскрізна програма педагогічної практики студентів із спеціальності “Початкове навчання” освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр”, “спеціаліст”, “магістр”, добре продумана організація практики з першого по випускний курси, поетапне проведення різних видів практики на принципах наступності, інтеграції з навчальним процесом у вузі, поступового ускладнення її завдань, змісту, форм мають велике значення у професійно-педагогічній підготовці студентів, формуванні у них умінь навчально-виховної роботи з молодшими школярами, з майбутніми вчителями-вихователями початкових класів, а також у становленні професійно значущих якостей особистості майбутнього випускника ВНЗ. Однак робота по вдосконаленню педагогічної практики як складової навчально-виховного процесу у педагогічному вузі не повинна припинитись.

По-перше, необхідно проводити подальшу роботу по збагаченню змісту педагогічної практики. Програми практики мають відображати не лише напрям процесу формування і розвитку професійно-педагогічних умінь майбутнього учителя початкових класів, викладача педагогічних дисциплін вузу, але й конкретні зміни у навчальних планах, сучасні тенденції розвитку загальноосвітньої, зокрема початкової школи, педагогічних освітніх закладів різних рівнів акредитації.

По-друге, для забезпечення реалізації єдиних вимог під час педагогічної практики важливо розробляти листи інструктивного характеру з питань роботи педагогічних колективів шкіл зі студентами, а також проводити спільні конференції за участю студентів-практикантів, викладачів вузу, методистів, учителів, вихо-

вателів, представників адміністрації шкіл, районних (міських) методичних кабінетів, обласних інститутів післядипломної освіти педагогічних працівників. До початку практики для грамотного оформлення документів учителя, формування культури педагогічної праці необхідно забезпечити студентів методичними матеріалами (зразками конспектів, планів роботи вчителя, педагогічних щоденників тощо). Однак не слід перебільшувати значення використання готових методичних матеріалів, важливо добитися прояву і розвитку у студентів творчого ставлення до педагогічної діяльності.

По-третє, розробляючи програму того чи іншого виду педагогічної практики, слід пам'ятати про необхідність посилення уваги до науково-дослідницького аспекту діяльності студентів. Необхідно передбачати завдання пошукового характеру: виявлення рівня розвитку, вихованості учнів класу, індивідуальних особливостей дітей, їх інтересів, мотивів учіння, проведення мікродосліджень з метою збору емпіричного матеріалу для виступів на студентських наукових конференціях, для написання курсових, дипломних, магістерських робіт. Виконання цих завдань розвиває спостережливість, сприяє формуванню професійно-педагогічних умінь навчально-виховної роботи з молодшими школярами, студентами ВНЗ, підвищує інтерес до педагогічної діяльності.

Розглядаючи проблему організації практики, слід пам'ятати і про таке: педагогічна практика тільки тоді може стати ефективним засобом підготовки до професійно-педагогічної діяльності, коли у самого студента є бажання, прагнення стати хорошим учителем-вихователем, працівником освітньої ланки I ступеня, викладачем ВНЗ, коли він свідомо організує процес своєї професійної самоосвіти і самовиховання, коли він усвідомлює відповідальність за перспективи розвитку першого і найголовнішого етапу системи освіти – початкової школи, загалом за виховання підростаючого покоління.

ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА ПРАКТИКА II-IV КУРСІВ

I. ВИХОВНА

II курс, IV семестр (1 тиждень)

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

(перелік основних завдань)

1. Аналіз плану виховної роботи.
2. Аналіз виховних можливостей змісту навчального матеріалу (програм, підручників, збірок текстів тощо).
3. Опитування дітей з метою визначення моральних уявлень, естетичних уподобань, читацьких інтересів тощо.
4. Організація перерв із застосуванням різноманітних ігор (рухливих, сюжетно-рольових, дидактичних).
5. Проведення етичної (естетичної, пізнавальної) бесіди. Оцінка її ефективності.
6. Проведення 1-2 фрагментів чи цілого уроку.
7. Підготовка, проведення, аналіз КТС.
8. Оформлення звіту про педагогічну практику.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший день

1. Зустріч з учителями та учнями класу.
2. Аналіз плану виховної роботи.
3. Організація 2-3 перерв із застосуванням різноманітних ігор.
4. Знайомство з системою громадських доручень у класі.
5. Бесіда з активом класу. Обговорення цікавих форм позаурочної роботи. Висунення пропозицій щодо проведення колективної творчої справи.

Другий день

1. Аналіз виховних можливостей змісту навчального матеріалу (перегляд програм, підручників, збірок текстів тощо).
2. Спостереження за роботою вчителя з точки зору реалізації ним виховного потенціалу дидактичного матеріалу.
3. Спостереження за втіленням у практику роботи вчителя принципів виховання. Підбір прикладів їх вдалого застосування.
4. Опитування дітей з метою визначення моральних уявлень, естетичних уподобань, читацьких інтересів тощо.
5. Аналіз результатів опитування та складання на їх основі плану бесіди (етичної, естетичної, пізнавальної).
6. Організація підготовки до колективної творчої справи.

Третій день

1. Спостереження за роботою вчителя на уроці і в позаурочний час. Аналіз доцільності та ефективності використання вчителем методів виховання.
2. Проведення етичної (естетичної, пізнавальної) бесіди. Оцінка її ефективності.
3. Робота з мікрогрупами по підготовці до свята.
4. Підготовка фрагменту чи цілого уроку. Детальне обдумування його виховних завдань.

Четвертий день

1. Проведення фрагменту чи цілого уроку з максимальним наближенням до тематики обраної КТС. Оцінка його ефективності з точки зору виховного впливу на учнів.
2. Підготовка в класі колективної творчої справи. Робота з мікрогрупами (перегляд концертних номерів, організація вернісажу дитячих творчих робіт, підготовка конкурсів, випуск святкової газети, прикрашення класної кімнати).
3. Спостереження за рівнем активності дітей у процесі підготовки колективної творчої справи.

П'ятий день

1. Проведення колективної творчої справи. Оформлення плану-конспекту і самоаналізу.
2. Якщо на КТС присутні батьки – проведення з ними бесіди на тему: “Як відчуває себе Ваша дитина у класному колективі?”
3. Підсумкова бесіда з учителем та учнями. Взаємні побажання.
4. Оформлення залікової документації (**зошита** з виконанням практичних завдань, аналізом спостережень, самоаналізом фрагментів уроків, виховних заходів, звітом про педпрактику та оцінкою вчителя).

II. ДИДАКТИЧНА

III курс, V семестр (2 тижні)

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

(перелік основних завдань)

1. Педагогічний аналіз програм початкової школи (детально однієї за вибором).
2. Педагогічний аналіз підручників і посібників для початкової школи (детально одного за вибором).
3. Вивчення схеми аналізу уроку. Спостереження за уроками. Детальний психолого-педагогічний аналіз одного з уроків учителя.
4. Підготовка і проведення 3-4 фрагментів і одного уроку, їх аналіз.
5. Підготовка і проведення однієї з позаурочних форм навчання (на вибір по одному з предметів).
6. Визначення проблеми науково-педагогічного дослідження. Проведення мікродослідження за допомогою спеціально підібраних емпіричних методів.
7. Ознайомлення з роботою групи продовженого дня. Допомога вихователю в організації групи (проведення самопідготовки, робота з невстигаючими, бесіда виховного характеру тощо).
8. Проведення перерв з учнями.
9. Дослідження пізнавальних інтересів учнів (навчальних, читацьких, ігрових), вивчення мотивів учіння молодших школярів.
10. Проведення екскурсії (культпоходу тощо).
11. Індивідуальна навчальна робота з учнями.
12. Перевірка зошитів.
13. Виготовлення наочності.
14. Оформлення звіту про педагогічну практику.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший день

1. Настановча конференція в університеті:
 - цілі і завдання педагогічної практики, основні напрями і вимоги до організації роботи студентів;
 - розподіл студентів по школах, визначення методистів, керівників практики.
2. Ознайомлення зі школою:
 - бесіда із завучем про систему роботи школи та основні напрями роботи вчителя початкових класів,
 - розподіл студентів по класах, знайомство з учителями.
3. Зустріч-знайомство з учнями класу. Коротке (3-4 хв.) повідомлення студента про цілі їх спільної діяльності.
4. Вивчення схеми аналізу уроку, спостереження за уроками.

Другий день

1. Педагогічний аналіз програм початкової школи (детально однієї за вибором).
2. Спостереження за уроками та позаурочною роботою (особливості діяльності учителя та учнів). Запис та психолого-педагогічний аналіз уроків, позаурочної роботи.
3. Перевірка зошитів.

Третій день

1. Педагогічний аналіз підручників та посібників для початкової школи, зокрема з точки зору їх відповідності навчальним програмам (детально одного за вибором).
2. Спостереження за уроками з метою визначення їх типів і структури. Аналіз комбінованого уроку.
3. Виготовлення наочності, підготовка фрагменту уроку з використанням наочності.

Четвертий день

1. Спостереження за втіленням на практиці принципів навчання.
2. Проведення фрагменту уроку з використанням самостійно виготовленої наочності.

3. Проведення з учнями 2-3 перерв з метою вивчення неформального спілкування учнів, спостереження за ними у навчальній та ігровій діяльності.
4. Визначення науково-педагогічної проблеми, розробка методики її дослідження.

П'ятий день

1. Аналіз використання вчителем різноманітних методів навчання, оцінка їх ефективності. Підбір прикладів застосування проблемного викладу матеріалу, проблемних запитань, ситуацій.
2. На основі використання різноманітних методів (спостереження, експертних оцінок, бесід, анкетування тощо):
 - дослідження пізнавальних інтересів учнів (навчальних, читацьких, ігрових та ін.),
 - вивчення мотивів учіння молодших школярів.
3. Індивідуальна навчальна робота з учнями.
4. Підготовка фрагменту уроку з використанням спеціально підібраних методів навчання.

Шостий день

1. Спостереження та аналіз видів, форм і методів перевірки учителем знань, умінь і навичок учнів.
2. Проведення фрагменту уроку з використанням спеціально підібраних методів навчання.
3. Знайомство з роботою групи продовженого дня, підготовкою вихователя до роботи, написанням плану-конспекту. Спостереження та аналіз роботи групи продовженого дня. Допомога вихователю в організації групи (робота з невстигаючими, бесіда виховного характеру тощо).
4. Підготовка фрагменту уроку (перевірка та оцінка знань учнів).

Сьомий день

1. Проведення фрагменту уроку (перевірка та оцінка знань учнів). Оцінка відповідності затрат часу на виконання учнями домашніх завдань нормативним вимогам.
2. Організація самопідготовки учнів на групі продовженого дня.
3. Ознайомлення та аналіз підготовки та проведення учителем однієї з позаурочних форм навчання.

4. Підготовка однієї з позаурочних форм навчання (на вибір по одному із предметів).

Восьмий день

1. Спостереження та аналіз методів і прийомів активізації учителем роботи учнів на уроці (проблемні ситуації, ігрові прийоми, фізхвилинки).
2. Підготовка і проведення в класі однієї з позаурочних форм навчання (позакласне читання, літературна вікторина, музичний марафон, гра-подорож по Країні математики тощо).
3. Проведення мікродослідження, збір емпіричного матеріалу.

Дев'ятий день

1. Проведення фрагменту уроку (із застосуванням одного з методів активізації діяльності учнів).
2. Проведення екскурсії (культпоходу тощо).
3. Підготовка до уроку. Виготовлення наочності, роздаткового матеріалу.

Десятий день

1. Робота в ролі помічника вчителя (виконання доручень учителя).
2. Проведення уроку, його аналіз та самоаналіз.
3. Підсумкова бесіда з учнями. Взаємні побажання і пропозиції щодо поліпшення подальшої роботи.
4. Оформлення залікової документації (**зошита** з виконанням практичних завдань, аналізом уроків учителя, власних спостережень, самоаналізом урочної та позаурочної роботи, звітом про педпрактику та оцінкою вчителя).

ІІІ. МЕТОДИЧНА

ІІІ курс, VI семестр (2 тижні)

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

(перелік основних завдань)

1. Аналіз календарних і тематичних планів.
2. Аналіз обладнання навчальних кабінетів.
3. Спостереження за роботою вчителя. Детальний психолого-педагогічний і методичний аналіз уроків (по одному з кожного предмету початкової школи).
4. Підготовка, проведення та аналіз 4-5 уроків.
5. Проведення мікродослідження. Збір емпіричного матеріалу до курсової роботи.
6. Ознайомлення з системою гурткової роботи у початковій школі. Підготовка і проведення одного заняття гуртка.
7. Індивідуальна робота з учнями.
8. Перевірка зошитів.
9. Виготовлення оригінальної наочності (створення власного проекту унаочнення теми, уроку чи його фрагменту).
10. Підготовка, проведення і аналіз КТС.
11. Аналіз однієї з педагогічних ситуацій.
12. Оформлення звіту про педагогічну практику.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший день

1. Розподіл студентів по класах. Знайомство з учителями, учнями, повідомлення мети, завдань і змісту спільної роботи.
2. Аналіз навчальних програм, календарних і тематичних планів, плану виховної роботи.
3. Спостереження за уроками та позаурочною роботою.
4. Бесіда з учнями. Обговорення пропозицій щодо проведення КТС.

Другий день

1. Аналіз обладнання навчальних кабінетів, де працюють учні класу, в якому проходить практика.
2. Аналіз підручників (у тому числі книг для читання з точки зору їх тематичного, жанрового і авторського складу, а також з позиції співвідношення літературних жанрів. Визначення суттєвих особливостей кожного жанру).
3. Спостереження та аналіз уроків за загальною схемою. Виявлення методів і прийомів роботи вчителя. Висновки щодо доцільності їх застосування та ефективності. Застосування учителем проблемних методів навчання на уроках.
4. Проведення перерв з учнями.
5. Вибір колективної творчої справи (КТС), планування її підготовки і проведення.

Третій день

1. Спостереження та аналіз уроків музики, фізкультури, народознавства. Визначення ролі народної музики, місця народних ігор у процесі їх проведення. Визначення ставлення дітей до вивчення народознавчого матеріалу.
2. Проведення та аналіз уроку.
3. Ознайомлення з системою гурткової роботи у початковій школі.
4. Підготовка до КТС (розробка плану-конспекту, підбір ініціативної групи, ...).

Четвертий день

1. Спостереження та аналіз уроків трудового навчання. Виявлення наступних аспектів:
 - з яким матеріалом учням подобається працювати найбільше;
 - чи здійснюється на уроках зв'язок з декоративно-прикладним мистецтвом регіону (Поділля, Полісся, Гуцульщини тощо);
 - чи застосовується на уроках продуктивна праця.
2. Підготовка і проведення одного заняття гуртка.
3. Підготовка до КТС (робота з мікрогрупами).
4. Виготовлення наочних посібників.

П'ятий день

1. Спостереження та аналіз уроків. Визначення ролі наочності, технічних засобів навчання у процесі їх проведення. Підбір прикладів доцільного використання наочності, ТЗН на уроках.
2. Спостереження та аналіз педагогічного малюнка, виконаного вчителем на дошці у процесі пояснення навчального завдання, а також частоти звертання до нього вчителя під час уроку. Аналіз дитячих малюнків: композиція малюнка, передача об'єму і простору, колірне вирішення малюнка. Виділення допущених помилок і намічення шляхів їх виправлення.
3. Проведення та аналіз уроку.
4. Підготовка до КТС (розучування ролей, підготовка номерів художньої самодіяльності).

Шостий день

1. Спостереження та аналіз уроків читання. Повний методичний аналіз одного з них. Фіксація видів роботи з текстом та оцінка їх впливу на формування в учнів інтересу до читання. Концентрація уваги на організації таких видів роботи на уроках читання:
 - попереднє читання тексту;
 - словникова робота;
 - продуктивне повторне читання тексту;
 - мовна робота;
 - диференційоване читання,
 - орфографічна пропедевтика.

Визначення типових помилок учнів у процесі читання художніх текстів та методичні рекомендації щодо їх виправлення.

2. Проведення та аналіз уроку.
3. Аналіз позаурочної навчальної роботи у класі. Виявлення змісту і форми її проведення. Відвідання 1-2 занять та їх аналіз.
4. Підготовка до КТС (оформлення залу, запрошення гостей, ...).
5. Виготовлення роздаткового матеріалу.

Сьомий день

1. Спостереження та аналіз уроків математики. Виявлення методів, прийомів, засобів активізації розумової діяльності учнів на уроках математики.
2. Проведення та аналіз уроку.
3. Проведення мікродослідження. Збір емпіричного матеріалу до курсової роботи.
4. Перевірка зошитів.

Восьмий день

1. Спостереження та аналіз уроків мови:
 - визначення та аналіз шляхів збагачення словникового запасу учнів початкових класів,
 - аналіз основних видів орфографічних і граматичних вправ. Визначення принципу, якому відповідає послідовність опанування граматичних категорій;
 - логічний аналіз 1-2 визначень понять у підручниках мови для початкової школи.
2. Проведення перерв з використанням дидактичних ігор.
3. Проведення КТС, планування її післядії.
4. Виготовлення оригінальної наочності (створення власного проекту унаочнення теми, уроку чи його фрагменту).

Дев'ятий день

1. Спостереження та аналіз уроків природознавства:
 - виділення традиційних (розповідь, бесіда, робота з підручником) і специфічних (цілеспрямоване спостереження за предметами і явищами природи, практична робота, дослід, гра) методів навчання;

- аналіз методики спостереження за предметами та явищами природи;
 - здійснення педагогічного керівництва практичною роботою, дотримання вимог до постановки дослідів, спрямованість практичної роботи на формування умінь та навичок учнів;
 - аналіз видів ігор, які були застосовані на уроці, та ігрової діяльності дітей.
2. Проведення та аналіз уроку.
 3. Індивідуальна робота з учнями.
 4. Перевірка зошитів.
 5. Оформлення плану-конспекту КТС, письмовий аналіз.

Десятий день

1. Визначення студентами методичних ідей, які виявились для них новими. Оцінка цих ідей з точки зору їх ефективності.
2. Аналіз однієї з педагогічних ситуацій, яку довелось спостерігати чи брати в ній участь під час педагогічної практики.
3. Підсумкова бесіда з учнями. Взаємні побажання та пропозиції щодо поліпшення подальшої роботи.
4. Оформлення залікової документації (**зошита** з виконанням практичних завдань, аналізом уроків учителя, планами-конспектами уроків, заняття гуртка, КТС та їх аналізом, результатами мікродослідження, аналізом педагогічної ситуації, звітом про педагогічну практику та оцінкою вчителя).

IV. СПЕЦІАЛЬНА

IV курс, VII семестр (1 тиждень)

**Кваліфікація: учитель початкових класів,
практичний психолог у закладах освіти**

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

(перелік основних завдань)

1. Вивчення системи роботи шкільного психолога.
2. Дослідження обраної проблеми (вивчення готовності учнів до школи, рівня сформованості навчальних умінь, навчальної мотивації; з'ясування причин неуспішності та феномену “надлишкової” готовності до школи за деякими параметрами; порушення поведінки окремих учнів; самооцінка “сильних” і “слабких” учнів тощо).
3. Розробка програм корекції окремих психічних функцій (довільності, пам'яті, уваги та ін.), елементів навчальної діяльності, спілкування тощо.
4. Добір та проведення розвивальних ігор, інших видів спеціальних занять з метою корекції.
5. Індивідуальна психокорекційна робота з учнями.
6. Аналіз результатів психологічного вивчення учнів та підготовка психолого-педагогічних рекомендацій щодо подальшої роботи вчителя над обраною проблемою, складання програми індивідуального розвитку учня.
7. Оформлення звіту про педагогічну практику.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший день

1. Настановча конференція в університеті:
 - основні завдання практики;
 - вимоги до організації роботи студентів.
2. Ознайомлення зі школою:
 - бесіда з заступником директора школи та психологом про систему роботи шкільного психолога;
 - розподіл студентів по класах;
 - знайомство з учнями класу, особовими справами дітей.
3. Вибір проблеми для психологічного вивчення та аналізу (за порадою вчителя та власними побажаннями).

Другий день

1. Дослідження обраної проблеми (визначення готовності учнів до школи; рівня сформованості навчальних умінь, навчальної мотивації; з'ясування причин неуспішності окремих учнів та порушень поведінки).
2. Спостереження за обраними учнями на уроках.
3. Обговорення з учителем спостережуваних фактів, визначення плану можливої корекційної роботи.
4. Індивідуальна психокорекційна робота з учнями.

Третій день

1. Психологічне обстеження учнів з метою визначення інтелектуальної, мотиваційної, волевої готовності до школи.
2. Спостереження за учнями на уроках та в позаурочній роботі.
3. Визначення форми соціометричного дослідження, підготовча робота до нього.
4. Розробка програм корекції окремих психічних функцій (довільності, пам'яті, уваги та ін.), елементів навчальної діяльності, спілкування тощо.

Четвертий день

1. Ознайомлення з психологічною проблемою “сильного учня”: порівняльна характеристика педагогічної, психологічної, вольової готовності до школи.
2. Дослідження самооцінки “сильних” і “слабких” учнів.
3. Проведення соціометричного дослідження.
4. Добір та проведення розвивальних ігор, інших видів спеціальних занять з метою корекції.

П'ятий день

1. Дослідження причини шкільної неуспішності та феномену “надлишкової” готовності до школи (за окремими параметрами).
2. Аналіз результатів психологічного вивчення учнів (спільно з учителем та шкільним психологом).
3. Підготовка психолого-педагогічних рекомендацій щодо подальшої роботи вчителя над обраною проблемою, складання програми індивідуального розвитку учня.
4. Оформлення залікової документації (**зошита** з виконанням практичних завдань, висвітленням ходу та результатів досліджень, психолого-педагогічними рекомендаціями, звітом про педагогічну практику та оцінкою вчителя (шкільного психолога)).

Кваліфікація: учитель початкових класів і англійської мови в початкових класах

ЗМІСТ ПРАКТИКИ (перелік основних завдань)

1. Педагогічний аналіз програм початкової і середньої школи з англійської мови.
2. Аналіз виховних і розвивальних можливостей змісту навчального матеріалу з англійської мови (програм, посібників, підручників, дидактичного матеріалу).
3. Ознайомлення з календарними та тематичними поурочними планами.
4. Вивчення обладнання кабінету.
5. Спостереження за уроками англійської мови (не менше 4-5). Детальний психолого-педагогічний аналіз одного уроку англійської мови.
6. Проведення 1-2 фрагментів і уроку англійської мови.
7. Виготовлення наочності для уроку англійської мови.
8. Підготовка, проведення та аналіз позаурочного заняття з англійської мови.
9. Ознайомлення з системою позаурочної, гурткової роботи вчителя іноземної мови.
10. Виявлення ставлення учнів до вивчення іноземної мови на початковому етапі середньої школи.
11. Складання картотеки дидактичного матеріалу, списків фонотеки, діатеки, фільмотеки.
12. Оформлення звіту про педагогічну практику.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший день

1. Настановча конференція в університеті:
 - мета і завдання педагогічної практики, основні напрями і вимоги до роботи студентів;
 - розподіл студентів по школах, визначення методистів, керівників практики.
2. Знайомство з учителем англійської мови, бесіда про особливості роботи вчителя іноземної мови в школі.
3. Педагогічний аналіз навчальних програм початкової і середньої школи з англійської мови.
4. Вивчення обладнання кабінету (методична та учбова література, дидактичний матеріал, фонотека, діатека, фільмотека).
5. Спостереження за роботою вчителя та учнів. Аналіз методів та прийомів, за допомогою яких учитель підвищує інтерес учнів до вивчення навчального матеріалу.

Другий день

1. Загальне ознайомлення з календарними та тематичними поурочними планами. Запис фрагментів у щоденник.
2. Аналіз виховних можливостей змісту навчального матеріалу з іноземної мови (перегляд програм, підручників, посібників, дидактичного матеріалу, фонотеки, діатеки, фільмотеки).
3. Аспектний аналіз уроку англійської мови: відображення на уроці змісту програми.
4. Проведення фрагменту уроку (фонетичний диктант).
6. Підготовка позаурочного заняття з англійської мови.

Третій день

1. Спостереження та детальний психолого-педагогічний аналіз уроку англійської мови:
 - проведення фонетичної зарядки;
 - використання методів та прийомів навчання усному мовленню;

- здійснення вчителем форм роботи по розвитку навичок сприймання мови на слух (використання фонотеки, діатеки, фільмотеки).
- 2. Проведення перерв з використанням англомовного матеріалу.
- 3. Проведення позаурочного заняття з англійської мови, його аналіз та самоаналіз.
- 4. Виявлення ставлення учнів до вивчення іноземної мови на початковому етапі середньої школи.

Четвертий день

1. Відвідування уроків та позаурочної роботи з іноземної мови. Спостереження за рівнем активності дітей під час занять.
2. Проведення фрагменту уроку англійської мови (фонетичний диктант).
3. Ознайомлення з системою позаурочної, гурткової роботи вчителя іноземної мови.
4. Підготовка до уроку. Виготовлення наочних посібників.

П'ятий день

1. Проведення уроку англійської мови, його аналіз та самоаналіз.
2. Складання картотеки дидактичного матеріалу, списків фонотеки, діатеки, фільмотеки.
3. Підсумкова бесіда з учителем та учнями. Взаємні побажання та пропозиції щодо поліпшення подальшої роботи.
4. Оформлення залікової документації (**зошита** з виконанням практичних завдань, аналізом уроків англійської мови, планами-конспектами проведених занять та їх аналізом, звітом про педагогічну практику та оцінкою вчителя).

Кваліфікація: учитель початкових класів
і музики в початкових класах

ЗМІСТ ПРАКТИКИ
(перелік основних завдань)

1. Педагогічний аналіз програм початкової і середньої школи з музики.
2. Аналіз виховних можливостей змісту навчального матеріалу з музики (програм, посібників, дидактичного матеріалу).
3. Ознайомлення з календарними та тематичними поурочними планами.
4. Вивчення обладнання кабінету.
5. Спостереження за уроками музики (не менше 4-5). Детальний психолого-педагогічний аналіз одного уроку музики.
6. Проведення 1-2 фрагментів і уроку музики.
7. Проведення перерв з використанням музичних ігор.
8. Виготовлення наочності для уроку музики (рухлива нотка, музичні сходинки тощо).
9. Підготовка, проведення та аналіз позаурочного заняття з музики.
10. Ознайомлення з роботою музичних гуртків (хорового, вокального тощо). Спостереження за роботою педагога. Допомога в розучуванні партій, проведення розспівок.
11. Вивчення роботи дитячого хорового колективу.
12. Вивчення музичних інтересів учнів початкової школи.
13. Складання характеристики на хоровий колектив.
14. Оформлення звіту про педагогічну практику.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший день

1. Настановча конференція в університеті:
 - мета і завдання педагогічної практики, основні напрями і вимоги до роботи студентів;
 - розподіл студентів по школах, визначення методистів, керівників практики.
2. Знайомство з учителем музики, бесіда про особливості роботи вчителя музики в школі.
3. Педагогічний аналіз навчальних програм початкової і середньої школи з музики.
4. Вивчення обладнання кабінету (методична та учбова література, дидактичний матеріал, комплекти нотного матеріалу для початкової школи, фонотека, фотографії, комплекс наочності з вивчення нотної грамоти тощо).
5. Ознайомлення з роботою музичних гуртків (планування, репертуар).
6. Спостереження за роботою вчителя та учнів.

Другий день

1. Загальне ознайомлення з календарними та тематичними поурочними планами. Запис фрагментів у щоденник.
2. Аналіз виховних можливостей змісту навчального матеріалу з музики (перегляд програм, підручників, посібників, збірок пісень, дидактичного матеріалу).
3. Аспектний аналіз уроку музики: відображення на уроці змісту програми.
4. Проведення фрагменту уроку (слухання музики).
5. Підготовка позаурочного заняття з музики.
6. Виготовлення оригінальної наочності (рухлива нотка, музичні сходинки тощо).

Третій день

1. Спостереження та детальний психолого-педагогічний аналіз уроку музики:

- визначення рівня музичної підготовленості учнів класу (готовності сприймати музику, аналізувати її тощо);
 - аналіз домінуючих видів музичної діяльності, їх взаємозв'язок;
 - використання фольклорно-пісенного матеріалу регіону.
2. Проведення перерв з використанням музичних ігор.
 3. Проведення позаурочного заняття з музики, його аналіз та самоаналіз.
 4. Відвідування хорового гуртка. Спостереження за роботою педагога. Допомога в розучуванні партій. Запис вражень у щоденник.
 5. Виявлення музичних інтересів учнів початкової школи.

Четвертий день

1. Відвідування уроків музики. Спостереження за роботою вчителя на уроці та у позаурочний час.
2. Проведення фрагменту уроку музики (розучування дитячої пісні).
3. Відвідування вокального гуртка. Спостереження за роботою педагога. Проведення фрагменту заняття (розспівка).
4. Спостереження за рівнем активності дітей у процесі колективної творчості.
5. Підготовка до уроку. Виготовлення наочних посібників.

П'ятий день

1. Проведення уроку музики, його аналіз та самоаналіз.
2. Аналіз виконання музичних творів дитячими колективами.
3. Оформлення характеристики на хоровий колектив.
4. Підсумкова бесіда з учителем та учнями. Взаємні побажання та пропозиції щодо поліпшення подальшої роботи.
5. Оформлення залікової документації (**зошита** з виконанням практичних завдань, аналізом уроків музики, планами-конспектами проведених занять та їх аналізом, характеристикою на хоровий колектив, звітом про педагогічну практику та оцінкою вчителя).

ЛІТНЯ ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

III курс, VI семестр

ЗМІСТ ПРАКТИКИ *(перелік основних завдань)*

1. Організація прийому дітей, ознайомлення із складом загону, перевірка готовності до перебування в оздоровчому таборі, бесіди з батьками.
2. Ознайомлення з правами та обов'язками вожатих, правилами техніки безпеки та поведження на території табору, в лісі, на воді, в транспорті тощо.
3. Визначення мети та завдань виховної роботи з дітьми в умовах оздоровчого табору; планування роботи загону на табірну зміну і на кожен день з урахуванням інтересів, вікових та індивідуальних особливостей дітей.
4. Організація різноманітної діяльності дітей за всіма напрямками виховання (згідно плану роботи загону, табору на зміну).
5. Створення тимчасового дитячого колективу; поєднання колективної, групової та індивідуальної роботи з дітьми; встановлення педагогічно доцільних стосунків з дітьми в умовах оздоровчого табору.
6. Оформлення документації:
 - план-сітка загону;
 - плани – путівки дня;
 - загоновий куточок;
 - загонова газета,
 - блискавки,
 - радіогазета,
 - педагогічний щоденник,
 - психолого-педагогічна характеристика загону.
7. Педагогічне осмислення та аналіз досвіду своєї педагогічної діяльності, оформлення звіту про педагогічну практику.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

I. Організаційний період зміни (2-3 дні)

1. Прийом дітей, формування загону.
2. Ознайомлення з правилами техніки безпеки, поведження на території табору.
3. Розкриття перспектив діяльності дітей в таборі.
4. Вивчення минулого досвіду дітей, їх інтересів та захоплень, сформованості організаторських і комунікативних умінь.
5. Ознайомлення із законами та традиціями табору.
6. Формування основ тимчасового дитячого колективу, створення органів дитячого самоуправління.
7. Висунення єдиних педагогічних вимог до виконання режиму дня, дисципліни в таборі.
8. Забезпечення творчої атмосфери діяльності загону, педагогічно доцільного стилю взаємовідносин у колективі.
9. Складання плану-сітки роботи загону на табірну зміну.
10. Оформлення загонового куточка, газети.
11. Визначення атрибутики загону (назва загону, девіз, речівка, пісня тощо).

Форми виховної роботи: індивідуальні бесіди, вогник знайомств “Розкажи мені про себе”, марш-старт “Літо. Табір. Вожатий”, організаційний збір (збір народження загону), екскурсія по табору, розвідка цікавих справ, концерт вожатих, лекція “Охорона здоров’я і життя дітей в таборі”, урочиста лінійка – відкриття табірної зміни та ін.

II. Основний період зміни (12-13 днів)

1. Організація відпочинку та оздоровлення дітей, розвиток їх інтересів і здібностей, набуття ними можливих у таборі знань, умінь, навичок.
2. Розвиток дітей та підлітків на основі різносторонньої колективної творчої діяльності.
3. Забезпечення пізнавального характеру кожної справи (на основі показу розмаїття форм, методів і прийомів роботи, методики підготовки).

4. Сприяння розвитку особистості кожної дитини на основі розвитку колективу та міжособистісних стосунків.
5. Розвиток організаторських, комунікативних, конструктивних та інших умінь і навичок через організацію системи громадських доручень (виборний актив, тимчасові об'єднання, традиційні доручення, змінюваність активу тощо).
6. Виконання режимних моментів, єдиних вимог.
7. Організація діяльності загону (згідно плану-сітки роботи в оздоровчому таборі) у взаємодії з іншими загонами та службами табору.

Форми виховної роботи: збори загону, тематичні дні, конкурси, вікторини, свята, прогулянки, екскурсії, туристичні походи, ігри, спортивно-оздоровчі заходи, зустрічі з цікавими людьми, гуртки, бесіди, лекції, трудові операції, організація виставок, перегляд кінофільмів, спектаклів тощо.

III. Підсумковий період зміни (1-2 дні)

1. Підведення підсумків роботи загону за зміну, виявлення причин успіхів та невдач.
2. Оцінювання діяльності органів дитячого самоуправління.
3. Визначення перспектив діяльності, розвитку інтересів та здібностей дітей.
4. Оформлення педагогічного щоденника, психолого-педагогічної характеристики загону.
5. Оформлення звіту про педагогічну практику.

Форми виховної роботи: операція “Валіза”, прощальний вогник “Розкажу тобі про тебе”, індивідуальні бесіди, урочиста лінійка – закриття табірної зміни та ін.

Звітна документація

1. Щоденник студента-практиканта (план-сітка; характеристика, затверджена начальником табору; звіт про педагогічну практику).
2. Педагогічний щоденник (дані про дітей, режимні моменти, графіки роботи, тематика п'ятихвилинок, схематичне зображення загонової атрибутики, доручення, плани-путівки дня та аналіз їх виконання).
3. Зразковий план-конспект виховного заходу (КТС) з аналізом.
4. Психолого-педагогічна характеристика загону.

**ПЕДАГОГІЧНА
(НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА)
ПРАКТИКА 4 КУРСУ**

VIII семестр (6 тижнів)

ЗМІСТ ПРАКТИКИ
(перелік основних завдань)

1. Спостереження та аналіз урочної та позаурочної роботи вчителя.
2. Педагогічний аналіз програм, підручників, обладнання навчальних кабінетів.
3. Ознайомлення з календарними і тематичними поурочними планами.
4. Проведення 25-30 уроків (включаючи всі предмети початкової школи).
5. Проведення 2-х позаурочних занять.
6. Проведення 4-5 виховних заходів, у тому числі КТС (бесіди, екскурсія, вікторина, конкурс, гра-подорож тощо).
7. Участь у науково-дослідній роботі. Проведення мікродослідження з метою збору емпіричного матеріалу для виступу на студентській науковій конференції, для написання курсової, дипломної роботи.
8. Проведення індивідуальної роботи з учнями.
9. Перевірка зошитів.
10. Виготовлення 4-5 видів наочності, в тому числі оригінальної (власних проектів унаочнення тем, уроків чи їх фрагментів).
11. Психолого-педагогічне вивчення колективу класу. Складання характеристики на учнівський колектив.
12. Участь у батьківських зборах з виступом на педагогічну тематику.

Орієнтовні теми виступів:

- “Діти - дзеркало сім’ї”
- “Чи знаємо ми своїх дітей”
- “Батьківський авторитет”

- “Праця - головний вихователь”
- “Сім’я і світ прекрасного”
- “Діти і телевізор”
- “Діти і гроші”
- “Режим дня молодшого школяра” та ін.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший тиждень

- складання плану роботи на період практики;
- активне спостереження за організацією навчально-виховного процесу в класі: стилю взаємин, методики викладання, виховної, індивідуальної роботи;
- допомога вчителю в організаційній, навчально-виховній роботі;
- аналіз навчальних програм, календарних і тематичних планів, підручників, плану виховної роботи;
- аналіз уроків та позаурочної роботи вчителя;
- проведення фрагментів уроків, виховного заходу;
- вибір КТС.

Другий тиждень

- проведення 2-х уроків;
- проведення позаурочного заняття, виховного заходу;
- психолого-педагогічне вивчення колективу класу в динаміці;
- перевірка зошитів;
- планування і організація КТС.

Третій-четвертий тижні

- проведення щоденно одного уроку;
- проведення позаурочного заняття, виховних заходів;
- виготовлення наочності;
- підготовка до КТС, робота з мікрогрупами;
- проведення у класі соціометрії, референтометрії;

- участь у науково-дослідній роботі; проведення мікро-дослідження з метою збору емпіричного матеріалу для виступу на студентській науковій конференції, для написання курсової, дипломної роботи.

П'ятий-шостий тижні

- проведення щоденно 1-2 уроків;
- проведення у класі тесту “Моя сім'я”;
- участь у батьківських зборах з виступом на педагогічну тематику;
- проведення колективної творчої справи, планування її післядії; оформлення плану-конспекту КТС, самоаналізу;
- написання психолого-педагогічної характеристики на колектив;
- оформлення звітної документації.

Звітна документація:

1. Щоденник студента-практиканта.
2. Педагогічний щоденник з виконанням практичних завдань.
3. Плани-конспекти уроків, позаурочних занять, виховних заходів, КТС з аналізом.
4. Психолого-педагогічна характеристика на колектив (окремий зошит).

Додаткові завдання

для студентів кваліфікації “учитель початкових класів,
практичний психолог у закладах освіти”

1. Детальне вивчення особових справ учнів класу, у якому проходить педагогічна практика.
2. Ознайомлення із змістом та результатами роботи шкільного психолога у цьому класі.
3. Вивчення психологічного клімату в класі та стилю педагогічного керівництва.
4. Виявлення “проблемних” учнів та індивідуальна психокорекційна робота з ними.
5. Вивчення учнівського колективу за допомогою комплексу спеціально підібраних методик.

6. Розробка психолого-педагогічних рекомендацій із системою психокорекційних засобів (набором формуючих методик, спеціальних занять, вправ, розвивальних ігор тощо) як додаток до характеристики на учнівський колектив.

Додаткові завдання

для студентів кваліфікації “учитель початкових класів і англійської мови в початкових класах”

1. Спостереження та аналіз урочної та позаурочної роботи вчителя англійської мови. Детальний психолого-педагогічний аналіз 2-х уроків англійської мови.
2. Педагогічний аналіз програм з англійської мови, підручників, посібників, обладнання кабінету англійської мови.
3. Ознайомлення з календарними та тематичними планами учителя англійської мови.
4. Проведення фрагментів та 2-3 уроків англійської мови, їх аналіз та самоаналіз.
5. Проведення позаурочного заняття з англійської мови.
6. Проведення виховного заходу з використанням матеріалу про англійські країни.
7. Виготовлення наочності для уроків англійської мови.
8. Підготовка дітей та участь у організації та проведенні свята англійської мови.
9. Складання картотеки наукової та методичної літератури, журнальних статей з методики вивчення англійської мови.
10. Індивідуальна робота з дітьми, які відстають у вивченні англійської мови.

Додаткові завдання

для студентів кваліфікації “учитель початкових класів і музики в початкових класах”

1. Спостереження та аналіз урочної та позаурочної роботи вчителя музики. Детальний психолого-педагогічний аналіз 2-х уроків музики.

2. Педагогічний аналіз програм з музики, підручників, посібників, збірок пісень, обладнання кабінету музики.
3. Ознайомлення з календарними та тематичними поурочними планами учителя музики.
4. Проведення фрагментів та 2-3 уроків музики, їх аналіз та самоаналіз.
5. Проведення позаурочного заняття з музики.
6. Проведення 2-х виховних заходів і КТС з використанням музичного матеріалу.
7. Виготовлення наочності для уроків музики.
8. Підготовка дітей та участь у організації та проведенні конкурсу: “Музична парасолька”.
9. Складання картотеки наукової та методичної літератури, журнальних статей з методики музичного виховання.
10. Індивідуальна робота з дітьми, у яких слабо розвинені музичні здібності.

ПЕДАГОГІЧНА (СТАЖЕРСЬКА) ПРАКТИКА 5 КУРСУ

ІХ семестр (8 тижнів)

ЗМІСТ ПРАКТИКИ *(перелік основних завдань)*

1. Ознайомлення зі змістом і організацією підготовчої роботи школи до 1 вересня.
2. Вивчення змісту, організації і методики навчально-виховної роботи з першокласниками у перші тижні занять у школі.
3. Виявлення наступності у роботі дитячого садка і першого класу школи. Ознайомлення з програмою виховання у дитячому садку.
4. Підбір методик і виявлення рівня готовності дітей до навчання у школі.
5. Складання плану організаційно-педагогічної роботи вчителя на перший місяць роботи з першокласниками.
6. Допомога в обладнанні та оформленні навчального кабінету.
7. Проведення 40-45 уроків.
8. Виготовлення 5-6 видів оригінальної наочності (власних проєктів унаочнення тем, уроків чи їх фрагментів).
9. Проведення 3-4 позаурочних занять.
10. Індивідуальна робота з проблемними учнями.
11. Написання прописів, перевірка зошитів.
12. Проведення 6-8 виховних заходів, у тому числі КТС.
13. Розробка методики і проведення науково-педагогічного дослідження з метою збору емпіричного матеріалу до курсової (дипломної) роботи, для виступу на студентській науковій конференції.
14. Участь у підготовці та проведенні батьківських зборів (виступ на психолого-педагогічну тематику і організація виставки дитячих робіт).
15. На основі використання комплексу методів науково-педагогічного дослідження складання психолого-педагогічної характеристики на учня.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Відвідання студентами школи до початку навчальних занять:

- ознайомлення зі змістом і організацією підготовчої роботи школи до 1 вересня;
- ознайомлення з підготовкою вчителя до роботи з першокласниками, з плануванням навчально-виховної роботи;
- вивчення особових справ дітей і комплектування класу;
- спостереження за проведенням перших батьківських зборів.

Перший-другий тижні

- вивчення змісту та методики навчально-виховної роботи з першокласниками у перші тижні занять у школі;
- активне спостереження за організацією навчально-виховного процесу у 1 класі: методи і засоби формування навичок учнівства, стилю взаємин; методика викладання під кутом зору специфіки перших уроків, особливостей діяльності вчителя по виявленню підготовленості і рівня розвитку дітей, їх навчання і виховання; протокольний запис уроків, щоденний їх аналіз разом з груповим керівником та учителем класу;
- вибір учня для спостереження; ознайомлення з ним методом незалежних характеристик, бесіди з компетентними особами тощо;
- виявлення наступності у роботі дитячого садка і першого класу школи. Ознайомлення з програмою виховання у дитячому садку;
- підбір методик і виявлення рівня готовності дітей до навчання у школі;
- допомога вчителю у підборі дидактичних матеріалів, наочних посібників до уроків, у плануванні, оформленні класної документації, роботі з батьками;
- проведення перерв, фізкультхвилинок, забезпечення дотримання режимних моментів;
- допомога в обладнанні та оформленні навчального кабінету.

Третій тиждень

- проведення фрагментів і самостійно 2-3 уроків (художньої праці, фізкультури тощо);
- проведення коротких бесід етичного характеру (щодо культури поведінки, спілкування тощо);
- написання прописів, перевірка зошитів;
- проведення позаурочних занять;
- виготовлення наочності;
- індивідуальна робота з учнями;
- проведення з учнями перерв з метою вивчення їх неформального спілкування; спостереження за учнями у навчальній та ігровій діяльності, зокрема за обраним учнем для написання характеристики;
- складання детального плану організаційно-педагогічної роботи вчителя на перший місяць роботи з першокласниками.

Четвертий – п'ятий тижні

- проведення щоденно одного уроку;
- проведення виховних заходів;
- перевірка зошитів;
- індивідуальна робота з проблемними учнями;
- відвідання дитини вдома з метою отримання інформації, необхідної для написання психолого-педагогічної характеристики;
- виготовлення оригінальної наочності (створення власних проєктів унаочнення тем, уроків чи їх фрагментів);
- розробка методики науково-педагогічного дослідження;
- підготовка до батьківських зборів (робота над організацією виставки дитячих робіт).

Шостий - сьомий тижні

- проведення щоденно 2-х уроків (один з них – математика, письмо або читання);
- проведення позаурочних занять;
- експериментальне вивчення окремих властивостей і якостей особистості спостережуваного учня;
- проведення виховних заходів,

- участь у проведенні батьківських зборів (виступ на психолого-педагогічну тематику і організація виставки дитячих робіт);
- проведення науково-педагогічного дослідження з метою збору емпіричного матеріалу до курсової (дипломної) роботи, для виступу на студентській науковій конференції;
- вибір КТС, колективне планування, організація підготовки.

Восьмий тиждень

- проведення щоденно 2-3 уроків (2 дні – повністю класовод);
- перевірка зошитів;
- проведення позаурочних занять;
- проведення у класі соціометрії, референтометрії;
- підготовка та проведення КТС, оформлення плану-конспекту, аналіз;
- написання психолого-педагогічної характеристики на учня;
- оформлення звітної документації.

Звітна документація

1. Щоденник студента-практиканта.
2. Педагогічний щоденник з виконанням практичних завдань.
3. Плани-конспекти уроків, позаурочних занять, виховних заходів, КТС з аналізом.
4. Психолого-педагогічна характеристика на учня (окремий зошит).

Додаткові завдання

для студентів кваліфікації “учитель початкових класів,
практичний психолог у закладах освіти”

1. Підбір та апробування методик з метою комплексного вивчення готовності першокласників до навчання у школі (емоційної, інтелектуальної, вольової тощо).
2. Психопрофілактична робота в класі (попередження психологічного перевантаження школярів, попередження конфліктних ситуацій, можливих ускладнень у зв'язку з початком шкільного навчання тощо).
3. Проведення з учнями бесід-занять з питань самопізнання, саморозвитку і самоорганізації.

Орієнтовні теми:

- “Хороші і погані звички”
 - “Характер – доля людини”
 - “Головна сила людини – в самоорганізації”
 - “Найкращий спосіб навчитись учитись – вчити інших, допомагати товаришам у навчанні і праці”
 - “Кожна людина по-своєму здібна”
 - “Що таке лінощі? Звідки вони беруться?”
 - “Що таке здібності? Як їх розвивати?”
 - “Як управляти собою?”
 - “Про виховання волі”
 - “Вправи з розвитку уваги, пам'яті, кмітливості, уяви”.
4. Групове та індивідуальне консультування учнів, які потребують допомоги психолога.
 5. Вивчення самооцінки учнів, обговорення результатів з учителем, рекомендації батькам стосовно формування адекватної самооцінки дітей.
 6. Психологічна робота з батьками (психологічна освіта батьків шляхом проведення лекцій, бесід, групові та індивідуальні консультації, надання інформаційної допомоги).

Орієнтовні теми виступів:

- “Виявлення та розвиток нахилів і здібностей дитини”
- “Чи знаємо ми своїх дітей?”
- “Психологічний клімат у сім'ї”

- “Довіра. Як її заслужити?”
 - “Як навчити дитину вчитися”
 - “Розвиваючі ігри”.
7. Робота по профорієнтації учнів:
- рання діагностика інтересів та здібностей школярів (1-4 кл.), розробка і впровадження програм, спрямованих на розвиток інтересів і здібностей;
 - діагностика здібностей і нахилів молодших підлітків, подальше здійснення програм їх розвитку;
 - формування професійних намірів учнів 7-9 кл., вивчення їх психологічних особливостей і якостей особистості у відповідності з вимогами професії, яку вони обирають;
 - консультаційна робота зі старшокласниками з метою визначення подальшої програми навчання у зв'язку з його диференціацією;
 - діагностика і корекція професійного і особистісного самовизначення учнів старших класів.
8. Розробка психолого-педагогічних рекомендацій з системою психокорекційних засобів (набором формуючих методик, спеціальних занять, розвиваючих ігор, інших видів і форм роботи) як додаток до характеристики на учня.

Додаткові завдання

для студентів кваліфікації “учитель початкових класів
і англійської мови в початкових класах”

1. Робота з програмами, підручниками, посібниками з англійської мови, календарними і тематичними поурочними планами.
2. Спостереження та аналіз урочної та позаурочної роботи вчителя англійської мови.
3. Допомога вчителю в обладнанні кабінету англійської мови.
4. Проведення 4-5 уроків англійської мови, їх аналіз та самоаналіз.
5. Виготовлення оригінальної наочності з англійської мови (створення власних проектів унаочнення тем, уроків чи їх фрагментів).

6. Проведення 2-х позаурочних занять з англійської мови.
7. Проведення 2-х виховних заходів з використанням матеріалу про англійські країни.
8. Індивідуальна робота з дітьми, які мають яскраво виражені здібності до вивчення англійської мови.
9. Підготовка та проведення тижня англійської мови (проведення дидактичних і сюжетно-рольових ігор, організація перерв, виставки англійської літератури, обговорення книг, перегляд та обговорення кіно- і діафільмів, вікторини, свята за участю улюблених героїв, інсценування п'єс, казок, конкурс на краще виконання англійської пісні тощо).

Додаткові завдання

для студентів кваліфікації “учитель початкових класів
і музики в початкових класах”

1. Робота з навчальними програмами, посібниками з музики, календарними та тематичними поурочними планами.
2. Спостереження та аналіз урочної та позаурочної роботи вчителя музики.
3. Допомога вчителю в обладнанні кабінету музики.
4. Проведення 4-5 уроків музики, їх аналіз та самоаналіз.
5. Виготворення оригінальної наочності з музики (створення власних проектів унаочнення тем, уроків чи їх фрагментів).
6. Проведення 2-х позаурочних занять з музики.
7. Проведення 3-4 виховних заходів і КТС з використанням музичного матеріалу.
8. Індивідуальна робота з музично обдарованими дітьми.
9. Створення хору молодших школярів на базі класу, в якому проходить практика.
10. Участь в організації та проведенні конкурсу на краще виконання хорového твору, пісні.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА
студентів на базі педагогічного училища
(2-річний термін навчання)

II курс, III семестр (6 тижнів)

ЗМІСТ ПРАКТИКИ
(перелік основних завдань)

1. Спостереження та аналіз урочної та позаурочної роботи вчителя. Психолого-педагогічний аналіз уроків (по одному з кожного предмету початкової школи).
2. Педагогічний аналіз програм, підручників, обладнання навчальних кабінетів, календарних і тематичних поурочних планів.
3. Проведення 50 уроків (включаючи всі предмети початкової школи).
4. Проведення 2-3 позаурочних занять з предметів.
5. Перевірка зошитів.
6. Виготовлення 4-5 видів наочності, в тому числі оригінальної (створення власних проектів унаочнення тем, уроків чи їх фрагментів).
7. Індивідуальна робота з проблемними учнями.
8. Допомога в обладнанні навчального кабінету.
9. Проведення 5-6 виховних заходів (бесіда, вікторина, екскурсія, гра-подорож тощо).
10. Підготовка, проведення та аналіз КТС.
11. Розробка методики і проведення науково-педагогічного дослідження з метою збору емпіричного матеріалу до курсової (дипломної) роботи, підготовки виступу на студентській науковій конференції.
12. Участь у батьківських зборах (виступ на психолого-педагогічну тематику і організація виставки дитячих робіт).
13. Опис і аналіз однієї з педагогічних ситуацій, яку прийшлося спостерігати чи бути її учасником в ході практики.
14. На основі використання комплексу методів дослідження складання психолого-педагогічної характеристики на учня або учнівський колектив (за вибором).

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший тиждень

- активне спостереження за організацією навчально-виховного процесу в класі, особливостями роботи вчителя та учнів;
- аналіз навчальних програм, календарних і тематичних планів, підручників, плану виховної роботи, обладнання навчальних кабінетів;
- складання плану роботи на період практики;
- допомога вчителю у проведенні навчально-виховної роботи, організації дитячого колективу, дотриманні режимних моментів;
- психолого-педагогічний аналіз уроків;
- вивчення класу, вибір учня для спостереження, ознайомлення з ним відомими методами психолого-педагогічного дослідження;
- проведення фрагментів уроків, позаурочного заняття;
- проведення виховної роботи, вибір КТС;
- проведення соціометрії.

Другий тиждень

- проведення щоденно одного уроку;
- проведення позаурочного заняття;
- проведення бесіди (морально-етичного, естетичного чи іншого спрямування);
- виготовлення наочності;
- перевірка зошитів;
- уточнення теми, розробка методики науково-педагогічного дослідження;
- колективне планування КТС;
- спостереження за учнями у навчальній та ігровій діяльності, під час перерв з метою вивчення їх неформального спілкування.

Третій-п'ятий тижні

- проведення щоденно 2-х уроків;

- проведення позаурочного заняття;
- проведення виховних заходів;
- допомога в обладнанні навчального кабінету;
- індивідуальна робота з проблемними учнями;
- перевірка зошитів;
- виготовлення наочності, в тому числі оригінальної (створення власних проектів унаочнення тем, уроків чи їх фрагментів);
- підготовка та проведення КТС, її аналіз і самоаналіз, планування післядії;
- участь у батьківських зборах (виступ на психолого-педагогічну тематику і організація виставки дитячих робіт);
- проведення науково-педагогічного дослідження з метою збору емпіричного матеріалу до курсової (дипломної) роботи;
- опис і аналіз педагогічної ситуації.

Шостий тиждень

- проведення (по можливості) всіх уроків, виконання функцій класовода;
- перевірка зошитів;
- проведення соціометрії, референтометрії;
- на основі використання комплексу методів наукового дослідження написання психолого-педагогічної характеристики на учня або учнівський колектив (за вибором);
- оформлення звітної документації.

Звітна документація

1. Щоденник студента-практиканта:

- планування, графік виконання навчально-виховної роботи;
- звіт про педагогічну практику;
- характеристика роботи студента вчителем з підсумковою оцінкою.

2. Педагогічний щоденник:

- відомості про школу, клас, окремих учнів, методи та результати досліджень обраного учня чи учнівського колективу;
 - аналіз відвіданих уроків, позаурочної роботи;
 - детальний психолого-педагогічний аналіз уроків (по одному з кожного предмету початкової школи);
 - хід підготовки до КТС, інших заходів;
 - виконання практичних завдань (педагогічний аналіз програм, виготовлення наочності, перевірка зошитів, індивідуальна робота з учнями, науково-дослідна робота, участь у батьківських зборах тощо).
3. Розгорнуті плани-конспекти уроків і позаурочних занять, виховних заходів, КТС.
 4. Опис і аналіз педагогічної ситуації (на окремих аркушах).
 5. Психолого-педагогічна характеристика на учня чи учнівський колектив (окремий зошит).

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА
студентів на базі педагогічного училища
(3-річний термін навчання)

II курс, III семестр (4 тижні)

ЗМІСТ ПРАКТИКИ
(перелік основних завдань)

1. Спостереження та аналіз урочної та позаурочної роботи вчителя. Детальний психолого-педагогічний аналіз одного з уроків у початковій школі (на вибір), проведеного учителем чи студентом-практикантом.
2. Педагогічний аналіз програм, підручників, обладнання навчальних кабінетів, календарних і тематичних поурочних планів.
3. Проведення 30 уроків (включаючи всі предмети початкової школи).
4. Проведення позаурочного заняття.
5. Проведення бесіди (морально-етичного, естетичного спрямування).
6. Проведення КТС (екскурсії, вікторини, гри-подорожі, свята).
7. Виготовлення 4-5 видів наочності.
8. Перевірка зошитів.
9. Індивідуальна робота з учнями.
10. Проведення в класі і аналіз тесту “Моя сім’я”.
11. Розробка методики і проведення науково-педагогічного дослідження з метою збору емпіричного матеріалу до курсової (дипломної) роботи.
12. На основі використання комплексу методів науково-педагогічного дослідження (спостереження, бесід, анкетування, незалежних характеристик, соціометрії, референтометрії, тесту “Моя сім’я” тощо) складання психолого-педагогічної характеристики на учня.
13. Участь у батьківських зборах з виступом на психолого-педагогічну тематику.

Орієнтовні теми виступів:

- “Шлях до серця дитини”

- “Батьківський авторитет”
- “Сім’я і світ прекрасного”
- “Батько і мати - перші вихователі”
- “Гармонія сімейних стосунків”
- “Сімейні традиції”
- “Виховний клімат сім’ї”
- “Діти і гроші”
- “Режим дня молодшого школяра” тощо.

14. Опис і аналіз однієї з педагогічних ситуацій, яку прийшлося спостерігати чи бути її учасником під час педагогічної практики.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший тиждень

- складання плану роботи на період практики;
- активне спостереження за організацією навчально-виховного процесу в класі: стилю взаємин, методики викладання, виховної роботи;
- допомога вчителю у навчально-виховній, організаційній роботі;
- аналіз навчальних програм, календарних і тематичних планів, підручників, плану виховної роботи, обладнання навчальних кабінетів;
- вивчення класу, вибір учня для спостереження; ознайомлення з ним методом незалежних характеристик, бесіди з компетентними особами тощо;
- детальний психолого-педагогічний аналіз одного з уроків у початковій школі;
- проведення фрагментів уроків, виховних заходів;
- перевірка зошитів;
- уточнення теми, розробка методики науково-педагогічного дослідження;
- вибір КТС, колективне планування.

Другий тиждень

- проведення щоденно одного уроку;
- проведення бесіди (морально-етичного, естетичного спрямування);
- спостереження за учнем у навчальній та ігровій діяльності, під час перерв з метою вивчення його неформального спілкування;
- відвідання дитини вдома;
- виготовлення наочності;
- перевірка зошитів;
- проведення науково-педагогічного дослідження з метою збору емпіричного матеріалу до курсової (дипломної) роботи;
- підготовка до КТС (робота з мікрогрупами).

Третій тиждень

- проведення щоденно 2-х уроків;
- проведення позаурочного заняття;
- проведення у класі соціометрії, референтометрії, тесту “Моя сім’я”;
- експериментальне вивчення окремих властивостей і якостей особистості спостережуваного учня;
- виступ на батьківських зборах;
- індивідуальна робота з учнями;
- підготовка до КТС (робота над сценарієм, розучування ролей тощо).

Четвертий тиждень

- проведення щоденно 3-х уроків;
- проведення КТС, її аналіз і самоаналіз, планування післядії; оформлення плану-конспекту КТС, самоаналізу.
- опис і аналіз педагогічної ситуації;
- написання психолого-педагогічної характеристики на учня;
- оформлення звітної документації.

Додаткові завдання
із кваліфікації
“ практичний психолог у закладах освіти”

1. Детальне вивчення особових справ учнів класу, в якому проходить педагогічна практика.
2. Ознайомлення із змістом та результатами роботи шкільного психолога у цьому класі.
3. Підбір та апробування методик з метою комплексного вивчення готовності першокласників до навчання у школі (емоційної, інтелектуальної, вольової тощо).
4. Вивчення психологічного клімату в класі та стилю педагогічного керівництва.
5. Виявлення “проблемних” учнів та індивідуальна психокорекційна робота з ними.
6. Вивчення особистості учня за допомогою комплексу спеціально підібраних методик.
7. Розробка психолого-педагогічних рекомендацій із системою психокорекційних засобів (набором формуючих методик, спеціальних занять, вправ, розвивальних ігор тощо) як додаток до характеристики на учня.

Звітна документація

1. Щоденник студента-практиканта:
 - планування, графік виконання навчально-виховної роботи;
 - звіт про педагогічну практику;
 - характеристика роботи студента вчителем з підсумковою оцінкою.
2. Педагогічний щоденник:
 - відомості про школу, клас, окремих учнів;
 - аналіз відвіданих уроків, позаурочних заходів;
 - виконання практичних завдань;
 - хід підготовки до КТС, інших заходів;
 - детальний психолого-педагогічний аналіз уроку.
3. Розгорнуті плани-конспекти уроків і позаурочних заходів, КТС з аналізом. Один з них (зразковий) здається на кафедру.

4. Матеріали мікродосліджень, оброблені результати тесту “Моя сім’я”, конспект виступу на батьківських зборах.
5. Опис і аналіз педагогічної ситуації (на окремих аркушах).
6. Психолого-педагогічна характеристика на учня (окремий зошит).

III курс, VI семестр (5 тижнів)

ЗМІСТ ПРАКТИКИ (перелік основних завдань)

1. Спостереження за уроками та позаурочною роботою вчителя. Психолого-педагогічний аналіз уроків (по одному з кожного предмету початкової школи).
2. Проведення 40 уроків.
3. Виготовлення 4-5 видів наочності, в тому числі оригінальної (створення власних проєктів унаочнення тем, уроків чи їх фрагментів).
4. Перевірка зошитів.
5. Проведення 2-3 позаурочних занять з предметів.
6. Ознайомлення з групою продовженого дня, допомога вихователю. 1 день – самостійна робота в групі (організація самопідготовки, проведення прогулянки, бесіди виховного характеру, дотримання режимних моментів тощо), оформлення плану-конспекту, самоаналіз.
7. Ознайомлення з гуртковою роботою у початковій школі. Проведення заняття гуртка.
8. Індивідуальна робота з проблемними учнями.
9. Проведення 4-5 виховних заходів (бесіда, вікторина, екскурсія, гра-подорож тощо).
10. Проведення КТС.
11. Допомога в обладнанні навчального кабінету.
12. Проведення науково-педагогічного дослідження з обраної теми. Підготовка до виступу на студентській науковій конференції, до написання курсової, дипломної роботи.
13. Участь у батьківських зборах (виступ на психолого-педагогічну тематику і організація виставки дитячих робіт).
14. Психолого-педагогічне вивчення колективу класу в динаміці. Складання характеристики на учнівський колектив.

Орієнтовний план розподілу навантаження студента

Перший тиждень

- спостереження за роботою вчителя та учнів;
- робота з навчальними програмами, підручниками, календарними і тематичними планами, планом виховної роботи;
- допомога вчителю в організації дитячого колективу, дотриманні режимних моментів, проведенні навчально-виховної роботи;
- складання плану роботи на період практики;
- аналіз уроків та позаурочної роботи вчителя;
- вивчення класу на основі використання методів незалежних характеристик, бесід з компетентними особами тощо;
- проведення позаурочного заняття, виховного заходу;
- вибір КТС.

Другий тиждень

- проведення щоденно одного уроку;
- виготовлення наочності;
- проведення позаурочного заняття, виховного заходу;
- перевірка зошитів;
- допомога в обладнанні навчального кабінету;
- ознайомлення з роботою групи продовженого дня, допомога вихователю;
- ознайомлення з гуртковою роботою у початковій школі;
- спостереження за учнями у навчальній та ігровій діяльності, під час перерв з метою вивчення їх неформального спілкування;
- проведення соціометрії, референтометрії;
- розробка методики науково-педагогічного дослідження;
- підготовка до КТС (планування, розподіл доручень).

Третій-четвертий тижні

- проведення щоденно 2-х уроків;
- виготовлення оригінальної наочності (створення власних проектів унаочнення тем, уроків чи їх фрагментів);
- проведення позаурочних занять, виховних заходів;

- індивідуальна робота з проблемними учнями;
- 1 день – самостійна робота у групі продовженого дня (організація самопідготовки, проведення прогулянки, бесіди виховного характеру, дотримання режимних моментів); оформлення плану-конспекту, самоаналіз;
- проведення заняття гуртка;
- проведення науково-педагогічного дослідження з обраної теми. Підготовка до виступу на студентській науковій конференції, до написання курсової, дипломної роботи;
- експериментальне вивчення окремих характеристик учнівського колективу;
- участь у батьківських зборах (виступ на психолого-педагогічну тематику, організація виставки дитячих робіт);
- підготовка до КТС (робота з мікрогрупами).

П'ятий тиждень

- проведення щоденно 3-х уроків;
- перевірка зошитів;
- проведення КТС, планування післядії; оформлення плану - конспекту, аналіз і самоаналіз;
- оформлення характеристики на колектив;
- оформлення звітної документації.

Додаткові завдання із кваліфікації

“практичний психолог у закладах освіти”

1. Психопрофілактична робота в класі (попередження психологічного перевантаження школярів, попередження конфліктних ситуацій тощо).
2. Проведення з учнями бесід-занять з питань самопізнання, саморозвитку і самоорганізації.

Орієнтовні теми:

- “Хороші і погані звички”
- “Характер - доля людини”
- “Головна сила людини – в самоорганізації”
- “Найкращий спосіб навчитись учитись – вчити інших,

допомагати товаришам у навчанні і праці”

- “Кожна людина по-своєму здібна”
- “Що таке лінощі? Звідки вони беруться?”
- “Що таке здібності? Як їх розвивати?”
- “Як управляти собою?”
- “Про виховання волі”
- “Вправи з розвитку уваги, пам’яті, кмітливості, уяви”.

3. Групове та індивідуальне консультування учнів, які потребують допомоги психолога.

4. Вивчення самооцінки учнів, обговорення результатів з учителем, рекомендації батькам стосовно формування адекватної самооцінки дітей.

5. Психологічна робота з батьками (психологічна освіта батьків шляхом проведення лекцій, бесід, групові та індивідуальні консультації, надання інформаційної допомоги).

Орієнтовні теми виступів:

- “Виявлення та розвиток нахилів і здібностей дитини”
- “Чи знаємо ми своїх дітей?”
- “Психологічний клімат у сім’ї”
- “Довіра. Як її заслужити?”
- “Як навчити дитину вчитися”
- “Розвиваючі ігри”.

6. Робота по профорієнтації учнів:

- рання діагностика інтересів та здібностей школярів (1-4 кл.), розробка і впровадження програм, спрямованих на розвиток інтересів і здібностей;
- діагностика здібностей і нахилів молодших підлітків, подальше здійснення програм їх розвитку;
- формування професійних намірів учнів 7-9 кл., вивчення їх психологічних особливостей і якостей особистості у відповідності з вимогами професії, яку вони обирають;
- консультаційна робота зі старшокласниками з метою визначення подальшої програми навчання у зв’язку з його диференціацією;
- діагностика і корекція професійного і особистісного самовизначення учнів старших класів.

7. Розробка психолого-педагогічних рекомендацій з системою психокорекційних засобів (набором формуючих методик,

спеціальних занять, розвиваючих ігор, інших видів і форм роботи) як додаток до характеристики на учнівський колектив.

Звітна документація

1. Щоденник студента-практиканта.
2. Педагогічний щоденник.
3. Плани-конспекти уроків, позаурочних занять, групи продовженого дня, виховних заходів, КТС з аналізом.
4. Психолого-педагогічна характеристика на учнівський колектив (окремий зошит).

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА
магістрів
(4 тижні)

I. Педагогічна, методична та адміністративна діяльність у загальноосвітній школі

(1 тиждень)

1. Ознайомлення з місцем, завданнями, особливостями функціонування початкових класів у структурі загальноосвітньої школи.
2. Вивчення системи планування роботи та звітності початкової школи.
3. Вивчення роботи методоб'єднання вчителів початкових класів (планування засідань, форми і методи роботи, наставництво та ін.).
4. Відвідання та участь в обговоренні відкритих уроків, позаурочних виховних заходів.
5. Ознайомлення з функціями завуча початкової школи, надання допомоги в організаційно-методичній роботі.
6. Ознайомлення з проблемою, якою займається початкова школа, посилення участі у її розробці.
7. Участь у засіданнях педагогічної ради школи, методоб'єднання вчителів початкових класів, роботі науково-теоретичного семінару, нарадах при директорові, завучу тощо.

II. Методична та організаційна робота в структурі підвищення кваліфікації

(1 тиждень)

1. Ознайомлення з системою підвищення кваліфікації вчителів початкових класів.
2. Ознайомлення з функціями та структурою обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників (ОІПОПП).
3. Вивчення роботи кафедр, методкабінетів цього інституту.

4. Ознайомлення з роботою методичних кабінетів обласного та міського відділів освіти (завдання, зміст, методи, форми роботи).
5. Ознайомлення з сучасними інноваційними технологіями та методиками у галузі початкової освіти.
6. Вивчення передового педагогічного досвіду в руслі обраної проблеми дослідження.

III. Робота у культурно-освітніх та освітньо-управлінських структурах

(1 тиждень)

1. Вивчення системи освіти в країні і механізму управління нею органами освіти.
2. Ознайомлення із структурою управління та керівництва системи освіти.
3. Визначення ролі Міністерства освіти та науки, місцевих органів управління в керівництві загальноосвітньою школою, зокрема її початковою ланкою.
4. Ознайомлення з нормативними документами, інструкціями щодо регулювання управлінської сфери у галузі науки.
5. Ознайомлення із системою культурно-освітніх закладів для роботи з учнями початкової школи (Будинок школярів, бібліотеки, школи мистецтв, недільні школи тощо).
6. Участь у роботі обласного, міського відділів освіти (підготовка та проведення нарад, семінарів, атестаційної експертизи шкіл, інспекторсько-методичних днів тощо).
7. Ознайомлення з обов'язками методиста районного (міського) методичного кабінету відділу (управління) освіти.
8. Вивчення системи планування методичної роботи районного методичного кабінету (РМК).
9. Ознайомлення зі змістом, основними напрямками та формами організації методичної роботи з педагогічними кадрами, посильна участь у їх реалізації.

10. Внесення пропозицій щодо поліпшення діяльності освітніх закладів та управлінських структур.

IV. Робота у науково-дослідницьких установах

(1 тиждень)

1. Ознайомлення із структурою науково-дослідницьких установ у системі освіти України, їх функціями, специфікою діяльності.
2. Ознайомлення із сучасною психолого-педагогічною проблематикою Академії педагогічних наук України.
3. Прикріплення до одного з галузевих науково-дослідних інститутів Академії педагогічних наук України в залежності від обраної проблеми дослідження.
4. Ознайомлення із структурою даної науково-дослідної установи, її підрозділами, основними напрямками досліджень, публікаціями наукових колективів, провідних учених.
5. Координація обраної теми наукового дослідження (наприклад, в Інституті педагогіки АПН України).
6. Опрацювання нової наукової вітчизняної та зарубіжної літератури з фаху та теми наукового дослідження.
7. Робота над обраною проблемою (аналіз психолого-педагогічної літератури, оволодіння методами науково-педагогічних досліджень, власна дослідницька діяльність).
8. Консультація щодо обраної теми, стратегічних напрямів її дослідження.
9. Участь у наукових заходах (семінарах, круглих столах тощо).
10. Ознайомлення з роботою спеціалізованої ради по захисту кандидатських дисертацій, відвідання одного засідання спецради з метою безпосереднього ознайомлення з процедурою публічного захисту наукового дослідження.
11. Апробація результатів власної дослідницької роботи, підготовка публікацій.
12. Оформлення отриманих результатів досліджень через статті, тези, методичні розробки.

ФАХОВА ПРАКТИКА

магістрів

(5 тижнів)

1. Організаційно-методична робота

1. Ознайомлення з роботою кафедри педагогіки та методики початкового навчання (планами роботи, кафедральною документацією, тематикою науково-методичного семінару, матеріальною базою тощо).
2. Аналіз навчального плану спеціальності “початкове навчання”, вивчення специфіки підготовки студентів за додатковими спеціальностями.
3. Ознайомлення з навчальними програмами, календарно-тематичними планами окремих фахових дисциплін, з тематикою курсових, дипломних, магістерських робіт.
4. Вивчення підручничкової бази, стану забезпечення студентів навчально-методичною літературою.
5. Ознайомлення з навчально-методичною продукцією викладачів.
6. Аналіз обладнання та оформлення фахових кабінетів та предметних аудиторій, забезпечення їх необхідними дидактичними матеріалами, ТЗН.
7. Участь у засіданнях кафедри, її окремих секцій, роботі методичного семінару.
8. Відвідування лекційних, семінарських, лабораторно-практичних занять провідних викладачів кафедри, факультету (не менше 10) з метою дослідження проблем:
 - активізації пізнавальної діяльності студентів;
 - організації самостійної роботи;
 - розвитку творчих здібностей;
 - поєднання колективних, групових та індивідуальних форм організації навчальної діяльності;
 - впровадження інноваційних технологій, нетрадиційних форм і методів навчання тощо.
9. Розробка плану-графіка проведення окремих видів навчальних занять, виховної роботи зі студентами факультету.

10. Ознайомлення із сучасними технологіями вузівського викладання, зокрема з кредитно-модульною системою навчання.

II. Навчально-методична робота

1. Вивчення необхідної наукової та методичної літератури.
2. Виготовлення наочних посібників (таблиць, схем, діаграм, роздаткового дидактичного матеріалу тощо).
3. Розробка текстових і ситуаційних завдань, варіантів письмових контрольних робіт узагальнюючого характеру різного рівня складності з окремих дисциплін педагогічного циклу.
4. Розробка питань колоквиуму до одного з розділів педагогіки та однієї з методик викладання окремих навчальних дисциплін у початковій школі (за вибором магістранта).
5. Підготовка методичних розробок та проведення 5 семінарських та лабораторно-практичних занять з педагогічних дисциплін.
6. Підготовка 2-х текстів лекцій та апробація їх у роботі зі студентами.
7. Розробка методичних матеріалів з обраної науково-педагогічної проблеми.
8. Організація індивідуальної та самостійної роботи студентів.
9. Систематичне практикування в комп'ютерному класі.

III. Наукова робота

1. Вивчення системи наукової роботи кафедри, наукового керівника.
2. Ознайомлення з науковою продукцією викладачів кафедри.
3. Участь у роботі науково-теоретичного семінару кафедри.
4. Робота над обраною науковою проблемою, оволодіння навичками наукового пошуку.
5. Підготовка доповіді з теми наукового дослідження.
6. Участь у наукових конференціях.

IV. Виховна робота

1. Ознайомлення з перспективними планами виховної роботи факультету, кафедри на навчальний рік.
2. Аналіз планів виховної роботи академгруп.
3. Відвідання не менше 5-ти виховних заходів (групових, курсових, загальнофакультетських), участь у їх аналізі разом з кураторами, заступником декана факультету з виховної роботи.
4. Стажування у ролі куратора академгрупи, визначення головного спрямування виховної роботи.
5. Проведення 2-х виховних заходів зі студентами (на факультеті, в гуртожитку).

Орієнтовний план

розподілу навантаження студента магістратури

Перший тиждень

- ознайомлення з роботою кафедри педагогіки та методики початкового навчання (планами роботи, кафедральною документацією, тематикою науково-методичного семінару, матеріальною базою тощо);
- аналіз навчального плану спеціальності “Початкове навчання”, вивчення специфіки підготовки студентів за подвійною та додатковими спеціальностями;
- ознайомлення з навчальними програмами, календарно-тематичними планами окремих фахових дисциплін, з тематикою курсових, дипломних, магістерських робіт;
- вивчення підручничкової бази, стану забезпечення студентів навчально-методичною літературою;
- аналіз обладнання та оформлення фахових кабінетів та предметних аудиторій, забезпечення їх необхідними дидактичними матеріалами, ТЗН;
- ознайомлення з перспективними планами виховної роботи факультету, кафедри на навчальний рік;
- аналіз планів виховної роботи академгруп;
- участь у роботі науково-теоретичного та методичного семінарів кафедри;

- відвідування лекційних занять провідних викладачів кафедри, факультету;
- розробка плану-графіка проведення окремих видів навчальних занять, форм виховної роботи зі студентами факультету.

Другий тиждень

- вивчення наукової та методичної літератури, необхідної для проведення навчальних занять зі студентами;
- ознайомлення з науковою та навчально-методичною літературою, підготовленою викладачами факультету;
- вивчення системи наукової роботи кафедри, наукового керівника;
- ознайомлення із сучасними технологіями вузівського викладання, зокрема з кредитно-модульною системою навчання;
- відвідування семінарських та лабораторно-практичних занять викладачів;
- відвідування виховних заходів (групових, курсових, загальнофакультетських), участь у їх аналізі разом з кураторами, заступником декана факультету з виховної роботи;
- участь у засіданнях кафедри, її окремих секцій, роботі методичного семінару;
- виготовлення наочних посібників (таблиць, схем, діаграм, роздаткового дидактичного матеріалу тощо);
- підготовка тексту лекції з педагогіки;
- підготовка методичної розробки та проведення семінарського чи лабораторно-практичного заняття з педагогіки.

Третій тиждень

- розробка текстових і ситуаційних завдань, варіантів письмових контрольних робіт узагальнюючого характеру різного рівня складності з окремих дисциплін педагогічного циклу;
- планування методичних матеріалів (рекомендацій) з обраної науково-педагогічної проблеми;
- систематичне практикування в комп'ютерному класі;
- підготовка тексту лекції з педагогічної дисципліни;

- підготовка методичних розробок та проведення двох занять з педагогічних дисциплін;
- підготовка та проведення виховного заходу зі студентами факультету.

Четвертий тиждень

- розробка питань колоквиуму до одного з розділів педагогіки та однієї з методик викладання окремих навчальних дисциплін у початковій школі (за вибором магістранта);
- розробка методичних матеріалів з обраної науково-педагогічної проблеми;
- робота над обраною науковою проблемою в рамках теми магістерського дослідження, оволодіння навичками наукового пошуку;
- підготовка методичних розробок та проведення двох занять з педагогічних дисциплін;
- апробація текстів підготовлених лекцій;
- стажування у ролі куратора академгрупи, визначення головного спрямування виховної роботи та його реалізація.

П'ятий тиждень

- організація індивідуальної та самостійної роботи студентів;
- оформлення (видрук) методичних матеріалів з обраної науково-педагогічної проблеми;
- підготовка доповіді з теми наукового дослідження;
- участь у звітній науковій конференції викладачів і студентів;
- проведення виховного заходу зі студентами в гуртожитку;
- оформлення звітної документації (**папки** з детальним звітом про виконання завдань практики, текстами розроблених лекцій, практичних і лабораторних занять, виховних заходів, аналізом планів роботи, відвіданих навчальних занять та виховних заходів, оформленими методичними матеріалами з обраної науково-педагогічної проблеми, зразками виготовлених наочних посібників, завдань для студентів тощо).

ЗВІТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЗА ПЕДАГОГІЧНУ ПРАКТИКУ

Педагогічний щоденник студента-практиканта (орієнтовна форма)

Педагогічний щоденник студента-практиканта – важливий документ, який відображає зміст і результати роботи, проведеної ним під час педагогічної практики. Щоденник привчає студента до планування, чіткої організації та аналізу своєї роботи. Він повинен містити:

- зміст практики (перелік основних завдань) та орієнтовний план розподілу навантаження студента;
- об'єктивні дані про школу, де проходить практика (з інформації директора, завуча чи безпосереднього ознайомлення зі школою);
- список учнів за формою останньої сторінки класного журналу, дані про їх успішність за підсумками попередньої чверті чи навчального року, індивідуальні особливості дітей;
- розклад дзвінків; розклад уроків;
- аналіз навчальних програм, підручників, посібників, календарних і тематичних поурочних планів, обладнання навчальних кабінетів;
- план виховної роботи вчителя на поточний період;
- спостереження за уроками та позаурочною роботою;
- індивідуальний план роботи студента-практиканта на період практики; поточне планування роботи на тиждень і на наступний день практики;
- аналіз підготовки та проведення уроків, позаурочних занять, виховних заходів;
- хід і результати виконання практичних завдань;
- звіт про педагогічну практику (висновки за результатами кожного виду практики).

Щоденник свідчить про глибину педагогічного аналізу, правильність висновків студента про спостережувані факти, педагогічні явища і процеси. Також він відображає підготовку студента до навчально-виховної роботи, рівень його загальної і педагогічної культури, ставлення до практики.

Програма знайомства з навчальним закладом

1. Тип навчального закладу: загальноосвітня школа, гімназія, ліцей.
2. Матеріальна база:
 - будинок: типовий, індивідуальний проект, пристосоване приміщення;
 - пришкільна ділянка: дитячий майданчик, географічний майданчик, спортивно-фізкультурний блок, сад, дослідна ділянка, квітники, загальне озеленення;
 - шкільні кабінети;
 - спальні, місця для відпочинку та ігрові кімнати;
 - ТЗН, лінгафонні, дисплейні класи і кабінети інформатики;
 - спортивний комплекс: зала, спортивні снаряди, тренажери, басейн, душ, роздягальні;
 - кіно- та актова зала; зала ритміки і хореографії;
 - бібліотека і читальна зала;
 - майстерні для трудового навчання і творчої діяльності;
 - медичні кабінети;
 - їдальня;
 - оформлення й озеленення школи і класів.
3. Педагогічний колектив: кількісний і віковий склад, стаж, освіта.
4. Навчальні плани і програми: які, скільки років за ними працює навчальний заклад, їх оцінка.
5. Основні напрями навчально-виховної роботи школи.
6. Традиції школи та їх оцінка.
7. Новації у діяльності колективу.
8. Відвідування уроку вчителя-професіонала.
9. Аналіз результатів, висновки.

Звіт студента-практиканта (орієнтовна схема)

1. Оцінка організації практики; загальна характеристика матеріальної бази школи, класу. Узагальнення змісту навчально-виховної роботи вчителя того класу, де працював студент-практикант.
2. Опис проходження практики. Інформація про виконану роботу (спостереження та аналіз уроків, позаурочної роботи вчителя; проведення уроків, позаурочних занять, виховних заходів, КТС; індивідуальна робота з учнями; виконання практичних завдань, науково-дослідна робота тощо).
3. Виконання індивідуального плану педагогічної практики. Які відхилення мали місце, чому, що зроблено понад план, особливості практики. Робота, проведена на допомогу вчителю, вихователю.
4. Основні навчально-виховні завдання, які вирішувались у період практики. Форми, які були включені в систему навчально-виховної роботи з даним колективом класу для їх розв'язання.
5. Реалізація на практиці індивідуального підходу до школярів.
6. Виявлення ефективності навчально-виховної роботи.
7. Уміння і навички навчально-виховної роботи, набуті у процесі практики.
8. Аналіз методичної роботи, проведеної студентом-практикантом у класі. Вивчення та використання передового досвіду вчителів та вихователів (наведення конкретних прикладів).
9. Проведення роботи з батьками, зокрема, по пропаганді педагогічних знань, по розв'язанню проблем сімейного виховання (теми виступів).
10. Суспільно корисна праця, проведена в класі.
11. Науково-дослідна робота.
12. Аналіз навчально-виховного процесу в класі та власних педагогічних зусиль (з точки зору студента). Загальні висновки про практику, її значення у професійному становленні педагога. Пропозиції по вдосконаленню змісту і організації практики.

Орієнтовні теми творчих нарисів про практику

- Дзвоник кличе нас до праці.
- На порозі школи.
- Школа радості.
- Школа моєї мрії.
- Перша вчителька.
- Незабутні зустрічі.
- Золота пора дитинства.
- Шлях до серця дитини.
- Ми і наші вихованці.
- Які вони, сучасні діти?
- Історія однієї дитини.
- Молодші школярі і рідна мова.
- Урок і діти.
- Виховний потенціал уроку.
- КТС. Успіхи і розчарування.
- Стиль спілкування: реальність та ідеал.
- У класі на мене чекала несподіванка...
- Педагогічні відкриття.
- Найбільш радісна подія у моїй практиці.
- Найсумніша подія у моїй практиці.

Орієнтовна тематика звітних конференцій з педагогічної практики

1. Наступність у навчально-виховному процесі дитсадка і початкової школи.
2. Навчальна діяльність і розвиваюче навчання.
3. Навчання і розумовий розвиток учнів.
4. Розумовий розвиток – стратегія сучасної школи.
5. Виховуємо інтерес до навчання.
6. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів.
7. Єдність урочної і позаурочної роботи як запорука ефективності навчально-виховного процесу.
8. Єдність індивідуальних і колективних форм роботи у навчанні молодших школярів.
9. Роль міжпредметних зв'язків у навчанні молодших школярів.
10. Врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів у навчально-виховному процесі.
11. Диференціація та індивідуалізація навчально-виховного процесу.
12. Варіативність навчання, альтернативність освіти.
13. Нові підручники початкової школи України.
14. Проблемні і творчі методи навчання.
15. Нетрадиційний урок: зміст та методика проведення.
16. Оцінка та оцінювання молодших школярів: проблеми та перспективи.
17. Долаємо неуспішність.
18. Наочність: переваги і застереження.
19. Головне – засвоїти на уроці.
20. Оптимізація навчально-виховного процесу.

21. Розвиток творчих здібностей молодших школярів.
22. Творчість – запорука успіху.
23. Ми працюю любимо, що в творчість перейшла.
24. Навчаючи – виховуємо, виховуючи – навчаємо.
25. Першочергове завдання школи – формування особистості.
26. Виховуємо патріотів.
27. Роль гри у навчально-виховному процесі початкової школи.
28. Роль КТС у навчанні та вихованні дітей молодшого шкільного віку.
29. Єдність школи і сім'ї – запорука успішного навчання.
30. Народна педагогіка і сучасна початкова школа.
31. Народознавство у навчально-виховному процесі початкової школи.
32. Шляхом педагогіки співробітництва.
33. Гуманізація навчально-виховного процесу.
34. Серце віддаючи дітям.
35. Все починається з учителя.
36. Вчителі-новатори серед нас.
37. Шляхом новаторського пошуку.
38. Майстрами не народжуються.
39. На шляху до педагогічної майстерності.
40. Священна праця вчителя щоденна.

СИСТЕМА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ-КЛАСОВОДА

Зміст роботи вчителя-класовода:

- Вивчення учнів.
- Об'єднання учнів у колектив.
- Співпраця із дитячими та молодіжними організаціями.
- Робота з батьками, громадськістю.
- Співпраця із культурно-освітніми та позашкільними установами.
- Співпраця із шкільним психологом.
- Організація виховної діяльності (пізнавальної, трудової, художньо-естетичної, суспільно-гуманістичної, фізкультурно-оздоровчої, організаторської, ціннісно-орієнтованої).
- Індивідуальна робота з учнями.

Зміст виховної роботи вчителя-класовода:

- Виховання у молодших школярів високої моралі, формування українського менталітету на основі відродження національних традицій.
- Створення необхідних умов для фізичного розвитку учнів, збереження та зміцнення їхнього здоров'я.
- Духовно-моральне виховання.
- Розвиток розумових і фізичних здібностей, формування високої пізнавальної культури, організація змістовного дозвілля учнів.
- Підготовка школярів до господарсько-трудової діяльності.
- Створення умов для вільного вибору учнями світоглядних позицій.
- Гуманізація педагогічного процесу, демократизація стосунків у колективі.
- Врахування інтересів дітей.
- Організація роботи з батьками.

Основні функції вчителя-класовода:

Організаторські:

- планування і координація всієї виховної роботи з класом;
- надання допомоги учнівській організації класу;
- встановлення зв'язків із учнівським та педагогічним колективами, батьками, громадськістю; забезпечення єдності педагогічних вимог до учнів;
- ведення документації у класі;
- сприяння розвитку самоврядування.

Аналітико-узагальнюючі: сприяння всебічному розвитку учнів на основі вивчення і врахування їхніх індивідуально-психологічних особливостей.

Координаційно-інформаційні: забезпечення узгодженості роботи учнівського, вчительського, батьківського колективів.

Психологічні: встановлення довірливих стосунків із учнями.

Стимулюючо-гальмівні: активізація чи гальмування учнівської діяльності залежно від її спрямованості.

Показники успішної діяльності вчителя-класовода:

- високий рівень ефективності виховної роботи з класним колективом;
- високий рівень розвитку творчої індивідуальності класного керівника, наявності у нього авторської педагогічної технології;
- стиль взаємовідносин;
- включеність класного керівника в життя класу;
- високий рівень володіння уміннями та навичками класного керівника (уміння поставити мету, спланувати роботу, здійснити її, оцінити, проаналізувати, зробити висновки);
- активні співпраця та співтворчість із класним колективом;
- контакт із батьками та залучення їх до співпраці;
- володіння вміннями зацікавити вихованців своїми захопленнями, організувати дозвілля;
- взаємний інтерес класовода та учнів один до одного, повага учнів до вчителя.

Золоті правила вчителя-класовода

1. Учитель має бути особистістю, привабливою для дітей.
2. Учитель повинен викликати любов і повагу дітей до себе, якщо він сам любить, поважає кожну дитину та піклується про неї, у стосунках із нею чесний та відвертий.
3. Учитель має бути відвертим у стосунках з усіма учнями.
4. Учитель має бути веселим, жартівливим.
5. Учитель повинен раціонально використовувати свій час.
6. Учитель має бути доброзичливим.
7. Учитель має постійно вдосконалюватися, розширювати свій кругозір.
8. Гасло вчителя: “Пізнай самого себе і допоможи в цьому своїм учням”.
9. Учитель повинен реалізувати індивідуальний підхід до дитини, вміти її вислухати.
10. Учитель-класовод має створити учнівський колектив, у якому панують доброзичливі стосунки.
11. Педагог повинен приймати тільки обдумані рішення.
12. Учителеві слід любити й захищати дитину, поважати її почуття.
13. Учителеві необхідно виховувати в дітей самодисципліну.

Скарбничка учителя

Закони вчителя

- любити та розуміти дитину;
- перейматися оптимізмом до дитини;
- сповідувати принципи олюднення, поваги до особистості дитини, терпіння у ставленні до дитини.

Заповіді вчителя

- вірити в досконалість дитини;
- вірити в себе, у свої педагогічні здібності;
- вірити в силу гуманного підходу до дитини.

Особистісні якості вчителя

- громадянська відповідальність, соціальна активність;
- національна самосвідомість, патріотизм, толерантність;
- відповідальність і працелюбність;
- самостійність і діловитість;
- справжня інтелігентність;
- правдивість, порядність, гідність, самовідданість;
- гуманність, доброта, любов до дітей;
- чесність, відвертість, щирість стосунків;
- наявність педагогічного такту;
- здатність до емпатії, розуміння учнів, співпереживання їм;
- дисциплінованість і вимогливість;
- емоційна стійкість, витримка й самовладання;
- соціальний оптимізм, впевненість у собі, життєрадісність;
- справедливість і об'єктивність;
- професійно-педагогічна спрямованість;
- любов до предмета викладання, висока інтелектуально-пізнавальна зацікавленість і допитливість; прагнення до самоосвіти, розвитку;
- інноваційний стиль науково-педагогічного мислення.

Правила для вчителя

- цікавитись життям дитини, її radoщами, невдачами, переживаннями; при необхідності допомагати, співчувати;
- спілкуватися з дитиною як з дорослим, від якого чекають взаємної довіри, поваги, розуміння;
- встановлювати з кожною дитиною особисті, довірливі взаємини;
- спілкуватися з дітьми спокійним голосом;
- свою роздратованість поведінкою дитини виражати тонким натяком на те, що Ви від неї такого не чекали, що у Вас про неї краща думка;
- заохочувати творчу діяльність дитини;
- вибачатися перед дитиною, якщо Ви з будь-якої причини не можете відразу відповісти на пізнавальне запитання, з яким вона до Вас звернулася, пояснити причину відверто, сказати, що дасте відповідь через кілька днів, і не забути виконати обіцянку;
- заохочувати батьків до шкільного життя їхніх дітей;
- робити урок акумулятором життя дітей, цінувати, любити та приймати кожен урок;
- знайомити дітей з планом та завданнями уроку, приймати до уваги побажання дітей щодо його змісту, запрошувати дітей бути співучасниками своїх педагогічних пошуків;
- вчити дітей етично висловлювати та доводити свої думки, вести дискусію;
- пропонувати дітям на уроках альтернативні матеріали, задачі та завдання;
- помічати та радіти, коли дитина досягає успіху;
- проявляти своє оптимістичне ставлення до можливостей дитини, особливо коли її спіткала невдача;
- у своїх оціночних судженнях щодо дитини більше спиратися на позитивне, досягнуте; помилки та невдачі розглядати на фоні досягнутого;
- слідкувати за чистотою своєї мови.

Поради учневі

Ввічливість

1. До дорослих і незнайомих звертайся тільки на “ви”.
2. Зустрівшись зі знайомим, першим привітайся, називаючи ім'я або ім'я та по батькові. У школі вітайся з усіма вчителями і працівниками, відвідувачами школи.
3. Під час розмови з дорослим, якщо він стоїть, встань рівно, при цьому не підпирай стіну, не тримай руки в кишенях.
4. Дивися на того, з ким розмовляєш, уважно слухай його, не перебивай. Не втручайся в розмову старших.
5. Завдавши комусь неприємності, попроси вибачення.
6. Якщо запитують дорогу, зупинись і поясни, як зручніше пройти.
7. Не чекай, коли в тебе попросять допомогти, допоможи з власної ініціативи.
8. Дякуй усім за послугу; на подяку відповідай: “Будь ласка”, “Прошу”.
9. Поважай думку товаришів, зважай на їхні інтереси.
10. Уміє стримувати почуття. Не гарячкуй, коли чимось схвилюваний, говори спокійно, ввічливо.
11. Не виявляй свого невдоволення окриком.
12. Не турбуй дрібницями зайняту роботою людину. Уміє цінувати і поважати чужу працю.
13. Не будь набридливим, надто цікавим.

Уважність

1. Будь уважним до людей. Уміє зробити їм ті послуги, яких вони потребують.
2. У розмові або грі завжди допомагай слабшому, заступайся за нього.
3. Перш ніж будь-що зробити, подумай, чи не заважаєш ти іншим.
4. Бережи час, працю і відпочинок людей. Не завдавай їм зайвого клопоту.

Скромність

1. Уникай будь-якого самохвальства: не вихваляйся своїми успіхами, знаннями, речами.
2. Намагайся нічим не виділятися серед товаришів.
3. Надаючи допомогу, послугу товаришеві, не підкреслюй цього.
4. Одягайся просто, чисто, але не крикливо.
5. Правильно реагуй на критику товаришів.

Тактовність та люб'язність

1. Старайся допомагати людям так, щоб вони не відмовлялися від твоєї допомоги.
2. Поважай чужі смаки. Не нав'язуй свої думки товаришам.
3. Не роби зауважень, які можуть поставити іншого в незручне становище.
4. Якщо у тебе поганий настрій, не показуй цього. Подбай, щоб він не позначився на настрої інших.
5. Якщо бачиш, що товариш чимось засмучений і не хоче поділитися з тобою своїми переживаннями, не виявляй зайвої цікавості.
6. Завжди будь стриманим і спокійним. Будь ввічливим і люб'язним і з неприємною тобі людиною.
7. Не говори в товаристві про те, що цікаво лише тобі, знайди цікаве для всіх.
8. Не плескай товаришів по плечу, виражаючи своє задоволення.

Пунктуальність і відповідальність

1. Організовано, у визначений час розпочинай і закінчуй роботу.
2. Робоче місце, знаряддя праці (в тому числі свої книжки, зошити), особисті речі тримай у чистоті і порядку. Кожна річ повинна мати своє місце.
3. Бережи свій час і час інших людей. Ніколи не запізнюйся, не примушуй себе чекати, не відволікай дрібницями від справ інших, розумно використовуй кожну хвилину.

4. Щоб не запізнитися, заздалегідь приготуй усе, потрібне тобі.
5. Будь точним на словах і на ділі. Перш ніж пообіцяти, подумай, чи зможеш виконати. Якщо пізніше стане ясно, що з непередбаченої причини виконати обіцянку не зможеш, повідом про це заздалегідь.
6. Дотримуйся режиму дня. Привчайся прокидатися без будильника у визначений час.
7. Доцільно плануй і використовуй час, раціонально організуй своє навчання, працю, дозвілля. Допомагай доцільно організувати дозвілля молодшим товаришам.
8. Завжди виходь з дому завчасно. Краще прийти на дві-три хвилини раніше, ніж запізнитися.
9. Якщо ти взяв щось у кого-небудь, поверни, коли обіцяв, не чекаючи нагадувань.
10. Висловлюй свої думки чітко і стисло.
11. Будь нетерпимим до грубості, хуліганства, вживання спиртних напоїв, куріння.
12. Виконуй правила дорожнього руху.

У гостях

1. Якщо тебе запросили у гості, а ти чомусь не зможеш прийти, ввічливо відмовся, поясни причину.
2. Приходь в гості без запізнень, не змушуй на себе чекати.
3. У гостях поведься скромно, просто, не вимушено.
4. Якщо тебе просять заспівати, продекламувати, потанцювати і ти вмієш це робити, не змушуй себе умовляти. Обов'язково виконай прохання.
5. За столом не тягнись першим за найсмачнішим, їж без поспіху.
6. У гостях не слід шепотіти, говорити по секрету будь з ким.
7. Пий тільки безалкогольні напої. Пам'ятай, що алкоголь — отрута. Він шкідливо впливає на здоров'я, особливо на молодий організм: погіршує пам'ять, розумові здібності, дезорганізує учня, що негативно позначається на його навчанні.

8. Не затримуйся в гостях. Якщо хто-небудь з гостей неприємний тобі, не показуй цього. Будь з ним ввічливим, як і з усіма.

Гостинність

1. Якщо ти вирішив запросити у гості товаришів, подумай, що ви будете робити, коли зберетеся разом, які розваги запропонуєш. Подумай і про те, кого запросити, і як їм розповісти що-небудь цікаве.
2. Приймаючи гостей, одягнись по-святковому. Цим ти виявиш повагу до гостей, покажеш, що ти радий їх бачити.
3. Зустрічай гостей привітно, з усмішкою. Допоможи їм роздягнутися, розсади якомога зручніше.
4. Якщо серед гостей хтось прийшов до тебе вперше, будь до нього особливо уважним, щоб він почував себе просто і невимушено.
5. Якщо в кімнату заїде старший, познайом його з товаришами — назви їхні імена.
6. Приймаючи гостей, старайся поводитися так, щоб їм було весело і цікаво. Думай про них, а не про себе. Виконуй усі їхні бажання.
7. Розсаджуючи гостей за столом, зважай, хто з ким дружить.
8. Частуючи гостей, виявляй доброзичливість, пропонуй гостям за столом усе смачне, роби це люб'язно, але в міру наполегливо.
9. Якщо гість ненароком розіб'є, зламає що-небудь, не показуй, що ти цим засмучений.
10. Коли гості вже йдуть, обов'язково проведи їх до виходу, допоможи вдягнутися.
11. Якщо в гостях була дівчина, а на вулиці вже темно, обов'язково проведи її.

За столом

1. Учися правильно й красиво накривати стіл. Тарілки ставлять на однаковій відстані одну від одної. Справа від тарілки кладуть ніж і ложку (заглибленням вверху), зліва виделку (зубцями вверху).
2. За столом сиди прямо, не клади лікті на стіл, ногу на ногу, не підпирай щоку рукою.
3. Виделку тримай у лівій, а ніж — у правій руці.
4. Їж без поспіху, не відкушуй великих шматків.
5. Не розмовляй з повним ротом. Якщо тебе про щось запитали, спочатку проковтни їжу, а потім відповідай.
6. Не качай кульок з хліба, не криши його, додай шкоринки.
7. Під час їди не сьорбай голосно, не дуй на гарячу страву, не стукай ложкою по тарілці. Намагайся їсти беззвучно.
8. М'ясо відріжай невеликими шматочками, з'ївши один шматочок, відріжай інший. Не розріжай відразу всю порцію – їжа швидко охолоне.
9. Птицю треба брати з тарілки виделкою, відрізаючи невеликими шматочками, а коли відрізати нічого, можна взяти кісточку руками і обгризти.
10. Кісточки з риби можна виймати не тільки виделкою, а й пальцями, притримуючи шкоринкою хліба. Пальці витирають серветкою.
11. Гарнір – овочі, картоплю, макарони – набирають на виделку також за допомогою хлібної шкоринки.
12. Рибу, сирники, котлети, яєчню тощо ножем різати не треба. Відділити шматочки можна виделкою.
13. Не їж ложкою те, що можна їсти виделкою.
14. Не їж з ножа, це негарно, до того ж небезпечно: можна порізатися.
15. Їж акуратно: чиста скатертину на столі – ознака твоєї культурності.
16. Під час їди не займайся сторонніми справами – не читай і не захоплюйся розмовами.
17. Поївши, подякуй батькам або господині, якщо ти в гостях.
18. Приступаючи до обіду, додержуйся такої послідовності у виборі страв: спочатку їж салат, закуску, після цього переходь до першої, потім до другої гарячої страви.

19. Із суспільного посуду бери найближчий до тебе шматочок, не вибираючи.
20. Не підбирай хлібом залишки соусу з тарілки.
21. Кісточки від компоту не випльовуй на блюдо. Піднеси ложку до рота, виплюнь на неї кісточку і поклади на блюдо.
22. Закінчивши їду, ложку не облизуй. Брудні ніж і виделку не клади на скатертину, а поклади на свою тарілку.
23. Коли п'єш чай, не залишай чайну ложку у чашці або склянці — вони можуть перекинутися. Розмішавши цукор, поклади ложку на блюдо.

Подарунки

1. Подарунок — вияв певної шани до особи. Він повинен відповідати уподобанням та смакам того, кому призначений.
2. Подарунок, виготовлений власними руками, цінніший за куплений.
3. Приготування подарунка тримай у таємниці. Він повинен бути сюрпризом.
4. Подарунок має бути гарно оформлений, загорнутий у чистий папір.
5. Вручають подарунок з привітною посмішкою.
6. Вручивши подарунок, скромно вислухай слова подяки, не заперечуй і не обговорюй їх.
7. Коли сам одержуєш подарунок, не відкладай його на бік, не ховай, як річ, тобі не потрібну: розгорни упаковку, розглянь подароване і чемно подякуй.
8. Якщо вже маєш таку річ або чимось подарунок не сподобався, не говори про це, не засмучуй того, хто дарував.
9. Ніколи не даруй подароване тобі.
10. Якщо тобі подарували цукерки, тістечка, пригости ними гостей, а потім візьми сам.

На вулиці

1. Перш ніж вийти на вулицю, подивись у дзеркало, чи все в порядку у твоєму вбранні.
2. Якщо назустріч іде людина похилого віку або дівчина, відступи і дай дорогу.
3. Якщо поруч посковзнувся перехожий, підтримай його за руку; якщо він упав — допоможи підвестися.
4. Коли звертаєш на що-небудь увагу свого супутника, роби це поглядом або кивком голови.
5. Не привертай до себе увагу голосною розмовою, шумом, галасом.
6. Додержуй чистоти.
7. Переходь вулицю тільки у дозволених місцях.

У магазині

1. Заходячи у магазин, подивись, чи є в ньому потрібні тобі товари.
2. Умій правильно запитати про наявність у продажу тих чи інших товарів.
3. Будь чемним з продавцем. Не забувай подякувати йому за продане тобі.
4. Стоячи у черзі, не втручайся у розмову старших. Не привертай до себе увагу пустими запитаннями.
5. Будь акуратним, не сміти, не кидай на підлогу папірці, намагайся не забруднити когось купленим товаром.

Психолого-педагогічний аналіз уроку (орієнтовна схема)

I. Загальні відомості

Дата, школа, клас, прізвище вчителя, кількість присутніх і відсутніх учнів, який урок за розкладом. Підготовленість приміщення до заняття (чисто, провітрено, добре освітлення), готовність учнів до роботи (чи в усіх є підручники, зошити, ручки, чи зручно вони розміщені на партах тощо); коли розпочався урок (своєчасно – за дзвінком чи були згаяні робочі хвилини).

Тема і дидактична мета уроку. Як визначено освітнє, виховне і розвивальне завдання, чи доведено цілі уроку до свідомості школярів, яким способом – безпосередньо чи опосередковано.

II. Тип і структура уроку.

1. Відповідність типу і структури уроку його меті.
2. Чіткість структури уроку. Розподіл часу.

III. Оцінка змісту навчального матеріалу.

1. Відповідність вимогам програми, підручника, досягненням відповідної науки, віковим особливостям і підготовці учнів.
2. Оцінка навчального матеріалу з точки зору освітніх, виховних і розвиваючих можливостей, їх реалізація.
3. Оцінка навчального матеріалу з точки зору завдань загальної, політехнічної і професійної освіти.
4. Оцінка навчального матеріалу з точки зору єдності теорії і практики, знань, умінь і навичок, зв'язку з місцевою практикою.
5. Достовірність фактичного матеріалу (чи не припустився вчитель помилок під час пояснення або в доборі вправ).

IV. Оцінка методів, прийомів і засобів навчання.

1. Методи роботи вчителя та учнів, співвідношення роботи вчителя та учнів.
2. Прийоми активізації пізнавальної діяльності та стимулювання творчої ініціативи учнів.
3. Створення проблемних ситуацій, застосування елементів дослідницького навчання; співвідношення пошукових, репродуктивних і тренувальних методів.
4. Самостійна робота учнів на уроці.
5. Наочні посібники, ТЗН, слово вчителя і наочність (наскільки вдало підібрано наочні посібники, ТЗН, інструменти, роздатковий матеріал; оцінка методики їх використання).
6. Види, методи і форми перевірки та оцінки знань, умінь і навичок учнів.

V. Оцінка ефективності окремих етапів уроку.

1. Перевірка домашнього завдання:
 - чи перевірялись знання, уміння і навички учнів за домашнім завданням, як розширювались і поглиблювались;
 - які методи і прийоми застосовувались: фронтальне чи індивідуальне опитування, письмові чи усні тренувальні справи, самостійна робота учнів тощо;
 - чи всі учні виконали домашнє завдання;
 - чи з'ясовано і виправлено виявлені помилки;
 - об'єктивність оцінювання знань, умінь і навичок учнів, дотримання критеріїв та загальноприйнятих педагогічних вимог.
2. Вивчення нового навчального матеріалу:
 - подача вчителем нового матеріалу (евристична бесіда, елементи проблемності, самостійне опрацювання за підручником або дидактичними матеріалами тощо), рівень усвідомленості учнями виучуваного;
 - дотримання послідовності й системи у викладі;

- виділення у темі головного, істотного, що полегшило б сприймання, осмислення, запам'ятання навчального матеріалу;
- зв'язок нового з раніше вивченим матеріалом як з даного, так і з суміжних предметів, логічна послідовність окремих видів навчальної роботи;
- міжпредметні зв'язки;
- зацікавленість учнів матеріалом уроку;
- правильність, своєчасність, у відповідності з програмою вживання наукової термінології учителем та учнями;
- однозначність і правильність постановки вчителем запитань.

3. Закріплення вивченого:

- робота, направлена на краще запам'ятовування учнями вивченого;
- оптимальний добір матеріалу для різних видів навчальної роботи: закріплення, повторення, систематизація й узагальнення;
- застосування прийомів самоконтролю (читання підручника, відтворення матеріалу вголос, подумки, переказування сусідові по парті тощо);
- помилки і способи їх виправлення;
- способи вироблення умінь і навичок;
- застосування засвоєних знань на практиці, їх подальше поглиблення (які усні, письмові та практичні роботи виконувалися для цього);
- диференційованість завдань відповідно до індивідуальних особливостей учнів.

VI. Розвиток учнів на уроці

1. Розвиток самостійності і творчих сил учнів.
2. Навчання учнів прийомам логічного мислення: порівнянню, аналізу, синтезу, узагальненню, абстрагуванню, індукції, дедукції.
3. Розвиток образного мислення дітей.
4. Навчання дітей самостійно переносити знання і вміння у нову ситуацію, знаходити проблему у новій функції об'єкта,

самостійно комбінувати відомі способи для виконання певного завдання, бачити різні способи виконання завдання, будувати принципово “нові”.

5. Навчання дітей вичленовувати основні ознаки предметів і явищ, добирати істотні, узагальнювати їх у понятті, що формувалось.
6. Підбір вправ, які потребують пошуку й обов’язкового контролю за кожною дією.
7. Закріплення знань включенням їх у нові зв’язки з раніше вивченим і з новими життєвими фактами.
8. Навчання дітей прийомам логічної аргументації, всебічного розгляду предметів, планування роботи.
9. Розвиток фізичних сил школярів.

VII. Виховна робота на уроці

1. Формування елементів наукового світогляду: природничо-наукових (розуміння природних явищ і процесів, ставлення до природи), гносеологічних (пізнання світу), суспільних (виконання обов’язків учнів, громадських доручень) тощо.
2. Моральні якості особистості, що формувалися в учнів на уроці.
3. Формування відповідального ставлення до праці, культура праці.
4. Естетичне виховання, зокрема формування естетичного ставлення до навколишнього, на якому матеріалі проводилось (програмовому чи додатково підібраному).
5. Створення умов для реалізації активної внутрішньої позиції учнів щодо навколишнього середовища.
6. Здійснення індивідуального підходу у вихованні учнів.

VIII. Морально-психологічний клімат на уроці.

1. Поведінка учнів на уроці:
 - рівень зацікавленості, сумлінності, дисциплінованості;
 - активна розумова праця;
 - цілеспрямованість і зосередженість уваги;
 - напруженість у роботі сильних і слабких учнів;

- регуляція поведінки дітей (зацікавленістю матеріалом, загальною робочою атмосферою в класі, волею вчителя тощо);
- порушення дисципліни, їх причини, ставлення учнів до порушників.

2. Стиль роботи вчителя на уроці:

- володіння класом, вміння зосередити увагу учнів, створити робочу атмосферу, підтримувати дисципліну;
- вміння організувати роботу, зацікавити нею дітей, підвищити їхню активність;
- володіння творчими методами й прийомами навчання;
- знання дитячої психології (легко розуміє учнів, правильно визначає особливості пізнавальної діяльності кожного; рівень знань, вихованості учнів);
- особистість учителя (спостережливість, вдумливість, винахідливість, акуратність, вимогливість, зовнішній вигляд, культура мовлення, поза, міміка, жестикуляція тощо);
- культура педагогічної праці;
- авторитет учителя в учнів.

3. Взаємини вчителя та учнів, педагогічний такт.

4. Настрій учителя та учнів на уроці.

5. Емоційність уроку.

ІХ. Загальна оцінка уроку.

1. Позитивні моменти уроку, досягнення мети і завдань уроку.
2. Недоліки, помилки, аналіз їх причин.
3. Поради і рекомендації на майбутнє.

Програма вивчення виховної діяльності вчителя-класовода

Уміння вчителя-класовода:

1. Аналізувати виховні впливи школи, сім'ї, соціального середовища.
2. Враховувати рівень вихованості учнів при визначенні мети та завдань виховання в класі.
3. Свідомо відбирати форми та методи роботи у відповідності з конкретизованими цілями і завданнями.
4. Розробляти конкретну програму діяльності як логічної ланки виховної роботи в класі.
5. Передбачати результати своєї подальшої роботи, встановлювати відповідність реальних результатів поставленим завданням.
6. При плануванні виховної роботи проектувати конкретні завдання.
7. Включати учнів у таку систему діяльності та відносин, яка збагатить їхній позитивний соціальний досвід, розвивати найкращі якості особистості.
8. Враховувати реальні можливості кожного, звертати увагу на найближчі завдання у розвитку колективу класу та особистості.
9. Враховувати свої можливості як класовода. Забезпечувати найбільш доцільні в даних конкретних умовах методи виховання. Застосовувати інноваційні прийоми виховання.
10. Забезпечувати соціальний захист учнів.
11. Здійснювати постійний аналіз своєї діяльності, вихованості учнів, розвитку класу.

Схема аналізу виховної роботи вчителя-класовода

1. Стисла характеристика колективу та окремих учнів:
 - загальні відомості про учнів та їхні сім'ї;
 - суспільна та пізнавальна активність;
 - відповідальність за загальну справу;
 - самодисципліна;
 - уміння переборювати труднощі;
 - культура поведінки в школі та поза нею;
 - працьовитість;
 - повага до законів, символів держави.
2. Визначення виховних завдань, які поставлені в минулому році (аналіз причин невиконання тих чи інших з них).
3. Аналіз змісту виховання (*які звички, знання, вміння, навички формувалися в учнів*).
4. Аналіз використовуваних методів (*власного прикладу, переконання, вимоги, стимулювання, доручення, бесіди, пояснення, ігри, змагання*).
5. Аналіз використовуваних форм виховної роботи (*бесід, зборів, екскурсій, свят, колективних творчих справ*).
6. Аналіз умов виховання:
 - санітарно-побутових;
 - гігієнічних;
 - естетичних;
 - природних;
 - соціально-культурних.
7. Аналіз засобів виховання:
 - дитячого колективу (рівень згуртованості; сформованість громадської думки; традиції; наявність лідерів, неформальних груп спілкування);
 - системи суспільних відносин у школі;
 - особистості вчителя;
 - системи учнівського самоврядування (визначення його ефективності).
8. Аналіз результативності індивідуальної виховної роботи:
 - з учнями, схильними до девіантної поведінки;

- з обдарованими дітьми.
- 9. Аналіз роботи з батьками:
 - взаємодії;
 - проведення батьківських зборів, їхня результативність.
- 10. Аналіз результатів виховної роботи:
 - визначення реального рівня вихованості;
 - визначення ступеня відповідності реальних результатів і поставлених цілей;
 - характеристика динаміки змін рівня вихованості за роками навчання.
- 11. Додатки: карта здоров'я учнів класу, карта вихованості.

Основні вимоги до проведення виховного заходу

1. Чітка назва заходу та розуміння педагогом його мети.
2. Планування основних етапів заходу та визначення завдань кожного з них.
3. Організація підготовки заходу у відповідності до поставленої мети.
4. Визначення оптимального змісту заходу.
5. Вибір найбільш раціональних методів і прийомів виховного впливу на учнів на кожному етапі заходу.
6. Чіткість виховного заходу, оптимальний його темп.
7. Різноманітність і творчий характер діяльності учнів.
8. Взаємозв'язок заходу з іншими формами позакласної роботи з учнями.

Структура виховного заходу

- Формування мети.
- Планування.
- Проведення.
- Аналіз.

Аналіз проведення виховного заходу

Організація:

- готовність учнів;
- використання наочності;
- чіткість, організованість;
- оформлення приміщення;
- раціональне використання часу.

Зміст:

- логічність;
- актуальність теми;
- глибина висновків;
- зв'язок із життям учнів.

Методика:

- можливість відвертого обміну думками;
- характер діалогу, стимулювання учнів до дискусії;
- врахування вікових особливостей учнів.

Психологічна обстановка:

- поведінка учнів, їх активність, зацікавленість;
- педагогічний такт.

Результати:

- вирішення конкретних завдань.

Загальні висновки.

Рекомендації.

Самоаналіз діяльності вчителя під час підготовки та проведення виховного заходу

1. Оцінювання педагогічного обґрунтування виховного заходу, доцільність його проведення та обраної форми.
2. Визначення місця виховного заходу в системі навчально-виховної роботи класу, його зв'язку із навчальною та виховною діяльністю.
3. Оцінювання ступеня досягнення мети заходу.
4. Характеристика учасників заходу, охоплення їх активною діяльністю під час складання плану, підготовки та проведення заходу.

5. Оцінювання результативності виховного заходу, його пізнавальної та виховної цінності.
6. Оцінювання психологічного стану учнів під час підготовки й проведення заходу.
7. Визначення позитивних сторін та недоліків у проведенні заходу.
8. Висновки.

Орієнтовний зразок схеми аналізу етичної бесіди

1. Тема, мета і завдання проведеної бесіди.
2. Актуальність теми бесіди для конкретного колективу.
3. Опора на моральний досвід дітей.
4. Переконливість, конкретність доказів та аргументів.
5. Логічність і послідовність при поясненні моральних категорій.
6. Відповідність бесіди віковим особливостям дітей і рівню їхнього розвитку (обрана тема, наведені приклади, рівень аналізу моральних понять, кількість використовуваних джерел, структура бесіди, мова ведучого).
7. Емоційна насиченість бесіди (виразність формулювання теми, образність і жвавість мови ведучого, новизна й виразність наведених прикладів).
8. Міра участі дітей у підготовці бесіди.
9. Міра активності школярів під час бесіди. Контакт ведучого з класом, стиль його взаємостосунків, прийоми активізації дітей.
10. Уміння вчителя ставити запитання та вміння учнів відповідати на них, підводити дітей до правильних висновків.
11. Висновки. Чи досягнуто мети бесіди, у чому полягають позитивні результати й недоліки.

Орієнтовний зразок схеми аналізу бесіди з ознайомлення учнів зі здобутками образотворчого та вокально-музичного мистецтва

1. Тема бесіди, її мета (освітня і виховна).
2. Місце цієї бесіди в загальній системі виховної роботи.
3. Зумовленість вибору творів мистецтва (художність, пізнавальний інтерес учнів, доступність для дітей певного віку).
4. Складові бесіди. Відповідність змісту бесіди поставленій меті.
5. Оцінка вступного слова вчителя як засобу підготовки учнів до естетичного сприйняття.
6. Забезпечення цілісного сприйняття дітьми творів мистецтва (обстановка, зміст, слухання).
7. Оцінка аналізу твору мистецтва з позицій:
 - єдності змісту та художніх засобів;
 - врахування вікових особливостей школярів;
 - прийомів активізації учнів під час бесіди: виявлення особистих вражень учнів, їхньої спостережливості, естетично-пізнавальних смаків;
 - зв'язку з життям, із поведінкою учнів.
8. Міра емоційного впливу матеріалу бесіди на учнів.
9. Поведінка учнів, їхнє ставлення до бесіди, зацікавленість.
10. Оцінка виконання вимог до вчителя, який проводить бесіду:
 - цілеспрямованість, емоційність, знання матеріалу бесіди, контакт із дітьми.
12. Чи досягнуто поставленої мети?

Схема аналізу КТС (колективної творчої справи)

I. Підготовчий етап.

Висвітлення результатів попередньої соціометрії та аналіз на їх основі стану колективних взаємовідносин у дитячій групі. Опис підготовчої роботи:

- колективний вибір теми і форми творчої справи;
- колективне планування;
- утворення мікрогруп і ради справи;
- розподіл доручень;
- визначення студентом власної ролі у КТС;
- уточнення, конкретизація плану та безпосередня організація його виконання.

II. Проведення КТС

Висвітлення ходу колективної творчої справи (для свята – сценарій із зазначенням усіх його складових – ігор, конкурсів, змагань та ін.; для гри-подорожі – опис дитячої діяльності на кожній станції-зупинці). Обов'язкове висвітлення роботи мікрогруп та колективних форм творчої діяльності учнів.

III. Підсумковий етап.

Висвітлення результатів КТС. Опис обговорення з учнями ходу справи. Оцінка діяльності окремих мікрогруп та окремих учнів. Позитив і негатив у підготовчій роботі та на етапі проведення КТС. Оцінка ролі вчителя, батьків, запрошених осіб. Оцінка власної діяльності на всіх етапах підготовки і проведення КТС. Особисті недоліки.

Проведення підсумкової соціометрії. Порівняльний аналіз попередньої і підсумкової соціометрії. Висвітлення зрушень стану колективних взаємовідносин у дитячій групі (на конкретних прикладах). Загальна оцінка ролі КТС у поліпшенні психологічного мікроклімату в класі.

ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ТА УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Загальні вимоги до написання психолого-педагогічних характеристик особистості учня та учнівського колективу

I. Методика вивчення особистості учня та учнівського колективу.

1. Вибір учня з метою вивчення його особистості необхідно завершити протягом першого тижня педагогічної практики.
2. Вибір учня слід погодити з учителем. Це має бути учень, який становить певну проблему (виражені вади у навчальній діяльності, поведінці, стосунках з товаришами тощо).
3. Вивчення учня чи учнівського колективу повинно здійснюватись одночасно з організацією цілеспрямованої виховної роботи студента у даному класі.
4. Учні не повинні знати, що виступають у ролі об'єкта спеціального вивчення. Воно повинно проводитись непомітно, ненав'язливо, тактовно, в атмосфері доброзичливості і поваги до особистості, колективу.
5. Вивчення особистості учня чи учнівського колективу необхідно здійснювати цілеспрямовано – за програмою, систематично, різними методами і в різних ситуаціях.
6. Основними методами дослідження є:
 - спостереження (у різних ситуаціях);
 - аналіз продуктів діяльності (письмових робіт, малюнків, виробів тощо);
 - аналіз документації (особових справ, класного журналу, щоденників тощо),
 - опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування) учнів, учителів, батьків;
 - соціометрія, референтометрія;
 - тестування;
 - педагогічний експеримент.
7. Дані вивчення особистості учня чи учнівського колективу необхідно регулярно записувати у педагогічний щоденник за системою, визначеною програмою (схемою). Вони

здаються методистові з написаною психолого-педагогічною характеристикою.

II. Вимоги до змісту характеристики.

1. Характеристика повинна бути написана на основі власного фактичного матеріалу як результату самостійного дослідження.
2. У характеристиці мають бути представлені власні експериментальні дані, одержані за допомогою сучасних методів дослідження (анкетування, соціометрія, педагогічний експеримент тощо).
3. У характеристиці студент-практикант повинен продемонструвати уміння самостійно аналізувати та оцінювати педагогічні факти і явища, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аргументувати думки і твердження, робити висновки.
4. Психолого-педагогічна характеристика – це фактично творча наукова робота, тому вона передбачає відповідний науковий стиль і вільне оперування психолого-педагогічною термінологією.
5. Вивчення особистості учня чи учнівського колективу не самоціль, а засіб правильного і ефективного впливу на школярів, тому останній розділ характеристики є найважливішим і найскладнішим. Педагогічні висновки, поради, рекомендації повинні бути конкретними, обґрунтованими і логічно випливати з усіх попередніх розділів характеристики.

III. Вимоги до оформлення характеристики.

1. Титульна сторінка оформляється так: Психолого-педагогічна характеристика особистості учня (учениці) ... класу ЗОШ № ... м. Вінниці (або області)... (прізвище та ім'я у родовому відмінку) або колективу... класу ЗОШ №... м. Вінниці (або області), складена студенткою-практиканткою курсу гр. ... факультету підготовки вчителів початкових класів (прізвище, ім'я, по батькові – в орудному відмінку).
2. Сторінки характеристики повинні бути пронумеровані і мати поля.
3. Розділи характеристики повинні бути сформульовані відповідно програми (схеми).
4. Характеристика повинна бути написана чітким, розбірливим почерком, грамотно у мовно-літературному відношенні.
5. Орієнтовний обсяг характеристики – один учнівський зошит.

Психолого-педагогічна карта учня (схема М.Г. Тайчинова)

- Прізвище, ім'я;
- вік; клас;
- відомості про здоров'я (виписка з медичної картки);
- характеристика сім'ї;
- короткі відомості про розвиток у попередні роки;
- відомості про успішність; дисциплінованість;
- прояв здібностей, нахилів, інтересів;
- прояв самостійності, активності, ініціативи;
- яскраво виражені моральні якості (доброзичливість, колективізм, почуття власної гідності, гуманність, відповідальність, співчуття тощо);
- участь у громадсько-корисній праці (робота в гуртках, трудова діяльність тощо);
- ставлення до фізичної праці;
- режим дня і його виконання;
- рівень інтелектуального розвитку; уважність;
- особливості темпераменту;
- ставлення до зауважень;
- реакція на заохочення; реакція на покарання;
- характеристика волі, уміння доводити почату справу до кінця;
- наполегливість; рішучість;
- взаємовідносини з дорослими (в тому числі з педагогами), товаришами, колективом;
- наявність морального ідеалу (з творів мистецтва і літератури, з життя);
- чи має друзів, характер дружби;
- авторитет (у класі, поза школою);
- рівень самооцінки, самоаналізу, вимогливість до себе;
- сформованість потреби у самовихованні;
- направленість самовиховання;
- рекомендації педагога-вихователя;
- висновки.

Література: Тайчинов М.Г. Воспитание и самовоспитание школьников. – М.: Просвещение, 1982. – С. 133-134.

Соціальний паспорт учня

Соціальний паспорт учня __ класу

1. Сім'я: повна _____
неповна _____
2. Освіта батьків: вища _____
середня спеціальна _____
середня _____
3. Матеріальне становище: задовільне _____
незадовільне _____
4. Умови проживання: нормальні _____
задовільні _____
незадовільні _____
5. Працюючі члени сім'ї: батько _____
мати _____
інші члени сім'ї _____
6. Діти-інваліди _____
7. Діти, які знаходяться під опікою _____
8. Діти, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС _____
9. Багатодітні сім'ї _____
10. Діти-напівсироти _____
- Класний керівник _____

**Орієнтовні програми (схеми)
вивчення особистості учня та складання
психолого-педагогічної характеристики**

Варіант 1

I. Загальні відомості про учня.

1. Прізвище, ім'я.
2. Дата народження.
3. Клас.
4. Загальний фізичний розвиток.
5. Стан здоров'я.
6. Характеристика умов сімейного виховання (культурно-побутові умови життя в сім'ї, особливості сімейних стосунків, ставлення в сім'ї до дитини, турбота про виховання, правильність основної лінії сімейного виховання).

II. Навчальна діяльність і розумовий розвиток.

1. Характеристика успішності (які оцінки переважають, успіхи з різних предметів).
2. Загальний розумовий розвиток (кругозір, начитаність).
3. Розвиток мовлення (багатство словника, образність, емоційність мови, вміння висловити свою думку письмово і усно).
4. Здатність до навчання:
 - особливості спостережливості, уваги (ступінь розвитку довільної уваги, її зосередженість, стійкість, здатність до розподілу),
 - осмисленість сприймання навчального матеріалу, швидкість осмислення;
 - рівень і характер розвитку довільної і осмисленої пам'яті (заучує механічно чи логічно, чи володіє прийомами довільного запам'ятання, яка швидкість і міцність запам'ятання, чи легко відтворює, індивідуальні особливості пам'яті).
 - розвиток мислення, в тому числі логічного (чи відмічає істотні та другорядні ознаки предметів і явищ, рівень засвоєння загальних і абстрактних понять, чи вміє порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки, чи швидко знаходить шляхи розв'язання);

- розвиток уяви.

5. Старанність у навчальній роботі.
6. Інтерес до занять і ставлення до навчання (з інтересом чи без інтересу вчиться, до яких навчальних предметів проявляє інтерес, ставлення до оцінки, ставлення до похвали та до зауваження вчителя і батьків, основний мотив навчальної діяльності).
7. Уміння вчитися (дотримання режиму дня, організованість, уміння самостійно працювати з книгою, заучувати матеріал (механічно чи осмислено), складати план, конспект тощо).

III. Трудова діяльність.

1. Ставлення до праці (поважає працю чи ставиться до неї зневажливо, зацікавленість у суспільно корисній праці, чи любить трудитися і що саме його приваблює – процес роботи, виготовлена річ чи оволодіння трудовими уміннями і навичками).
2. Участь у різних видах трудової діяльності (побутова праця, уроки праці, суспільно корисна праця).
3. Сформованість трудових умінь і навичок (чи легко оволодіває новими).
4. Якість виконання трудових доручень.
5. Організованість і дисципліна у праці.
6. Наявність звички до тривалих трудових зусиль.
7. Види праці, яким надає перевагу.

IV. Громадська активність.

1. Ставлення до громадського життя класного колективу (дорожить ним, байдужий, ставиться негативно).
2. Інтерес до подій у країні.
3. Наявність громадських доручень (постійні, епізодичні, не має ніяких), якість їх виконання.

V. Дисциплінованість.

1. Загальна характеристика поведінки (веде себе спокійно, стримано чи проявляє надмірну рухливість, непосидючість).
2. Виконання режиму (дотримується режиму, порушує свідомо, по недбалості, не встигає вкластися у відведений час тощо).
3. Виконання вимог дорослих (виконує з охотою чи приходиться примушувати, чи часто відмовляється виконувати вимоги і переважно які).

4. Типові порушення дисципліни.

***VI. Становище учня у класному колективі
і ставлення до школи.***

1. Становище у колективі (користується любов'ю, авторитетом, повагою, їх основи).
2. Ставлення до товаришів по класу (любить товаришів, байдужий до них, не любить, дорожить думкою колективу, чи бувають конфлікти з дітьми, в чому їх причина).
3. Наявність друзів і характер дружби.
4. Соціометричний статус у класному колективі.
5. Чи задоволений своїм становищем у колективі і яке становище хотів би зайняти.
6. Чи дорожить перебуванням у школі (що особливо цінує в ній).
7. Ставлення до вчителів і вихователів (чи є контакт, чи любить, поважає їх).

***VII. Спрямованість особистості,
спеціальні здібності та інтереси учня.***

1. Інтереси, їх види (пізнавальні, технічні, художні, читацькі, спортивні) і якісна характеристика (перерахувати все, чим займається учень: конструювання, малювання, музика, спорт, колекціонування тощо; відмітити характер інтересів з точки зору їх глибини, активності, стійкості).
2. Участь у діяльності за інтересами.
3. Читання (що і як читає: читає науково-популярну, художню чи переважно розважальну літературу; любить читати, байдужий до читання, не любить читати).
4. Наявність спеціальних здібностей (музичних, артистичних тощо), їх характер та форми прояву.
5. Про що мріє і чим збирається займатися у майбутньому (обов'язково відмічається у характеристиках учнів, починаючи з VI класу).

VIII. Рівень домагань

(занижений, адекватний, завищений).

1. Самооцінка учня (оцінка своїх здібностей, можливостей.)
2. Вимогливість до себе.
3. Ставлення до критичних зауважень учителів і товаришів.

4. Ставлення до самовиховання і його прояви у різних видах діяльності.

IX. Особливості емоційно-вольової сфери.

1. Емоційні реакції на педагогічні впливи.
2. Розвиток моральних, інтелектуальних, естетичних почуттів
3. Прояв емоцій, емоційна рівновага в екстремальних ситуаціях і при невдачах, уміння стримувати переживання і змінювати їх.
4. Вольові особливості (цілеспрямованість, наполегливість, впертість, рішучість, самостійність, ініціативність, володіння собою і ін.).

X. Особливості темпераменту і характеру.

1. Темперамент (сила, урівноваженість, рухливість нервових процесів).
2. Виражені особливості темпераменту учня (рухливість, товариськість, працездатність, прояви в емоційній сфері тощо).
3. Домінуючий настрій учня (веселий, сумний, пригнічений) та його джерела. Стабільність настрою, чим викликаються зміни настрою.
4. Характеристика яскраво виражених позитивних і негативних рис характеру, що виражаються у ставленні:
 - до інших людей (до товаришів, дорослих, учителів): доброта, комунікабельність, сугестивність, колективізм, егоїзм, черствість, співчуття;
 - до праці: працелюбність, добросовісність, відповідальність, виконавська дисципліна, ледарство;
 - до речей: акуратність, бережливість та ін.;
 - до себе: скромність, гордість, честолюбство, сором'язливість та ін.

XI. Загальні висновки і педагогічні рекомендації.

1. Провідні позитивні риси особистості учня.
2. Негативні риси особистості та аналіз причин (внутрішніх і зовнішніх) їх формування (умови сімейного виховання, хвороби, відсутність певних здібностей, відсутність навичок роботи тощо).
3. Виховна робота з учнем (через колектив, а також шляхом індивідуального впливу), її ефективність та результати.

4. Визначення найважливіших психолого-педагогічних завдань і шляхів подальшої виховної роботи з учнем, ліній корекції у виховній роботі з ним (зі сторони вчителя, батьків, учнівського колективу, а також зі сторони самого учня).

Варіант 2

1. Загальні дані про школяра: вік, стан здоров'я, приналежність до дитячих або молодіжних організацій.
2. Характеристика умов сімейного виховання школяра: культурно-побутові умови в родині, особливості взаємин у сімейному колективі, ставлення до учня в родині, турбота про виховання.
3. Характеристика класного колективу: актив класу, ставлення до суспільної роботи й участь у суспільно корисній праці, успішність і дисципліна, міжособистісні стосунки в колективі, симпатії й антипатії, дружба, колективізм, система традицій дитячого колективу.
4. Ставлення школяра до колективу: потреба бути членом колективу, рахуватися з його думкою, боротися за його честь, авторитет школяра в колективі товаришів, товариськість і розуміння інших людей, ставлення у колективі до негативних явищ — списування, підказування, зазд-рості, кругової поруки тощо.
5. Спрямованість особистості: особиста, суспільна, ділова.
6. Характеристика усвідомлених мотивів. Інтереси, їх глибина, широта, сталість, дієвість, найяскравіші пізнавальні інтереси.
7. Погляди і переконання. Єдність свідомості та поведінки. Прагнення школяра, його наміри, мрії, ідеали.
8. Рівень домагань: занижений, адекватний, завищений. Зі-ставлення самооцінки і рівня домагань, характерна для школяра оцінка своїх можливостей, вимогливість до себе, ставлення до критичних зауважень вчителів і товаришів, ставлення школяра до самовиховання.
9. Участь у різних видах діяльності. Ставлення школяра до навчання, успішність і дисциплінованість, рівень сформованості навчальних навичок. Ставлення до трудової ді-

яльності, побутова праця школяра, поєднання навчальної, трудової й ігрової діяльності в житті учня, суспільна активність школяра.

10. Характеристика пізнавальної діяльності: особливості сприйняття, спостережливості, пам'яті. Поєднання творчості й уяви, що відтворює особливості мислення, самостійність у судженнях і висновках, рівень розвитку усного й письмового мовлення.
11. Особливості емоційної сфери: характер емоційної реакції на дії педагога, розвиток моральних, інтелектуальних та естетичних почуттів, переважний настрій, міра емоційної збудливості, вміння стримувати емоційні переживання і змінювати їх.
12. Вольові особливості: цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, рішучість, наполегливість, самостриманість, моральна вихованість волі.
13. Здібності: загальні та спеціальні, найвідчутніші здібності учня.
14. Темперамент і його вияви.
15. Характер (риси характеру, що виявляються у ставленні до навчання – сумлінність, активність, дисциплінованість та інші показники цього ставлення; риси характеру, що виявляються у ставленні до класу і школи, переживання успіхів і невдач свого класу і школи, боротьба за честь класу та школи, ставлення до заходів, проведених у класі, школі тощо; риси характеру, що виявляються у ставленні до суспільних обов'язків і доручень: виконувана громадська робота, почуття відповідальності й обов'язку перед колективом за виконувану роботу; риси характеру, що даються ознаки у ставленні до праці: працьовитість, сумлінність, ретельність; риси характеру, що виявляються у відносинах із товаришами та дорослими: доброта, товариськість, сугестивність; риси характеру, що виявляються стосовно речей: охайність чи неохайність; ошадливість чи недбалість тощо; риси характеру, що виявляються у ставленні до себе: самолюбство, честолюбність, зарозумілість, скромність, сором'язливість, гордість).
16. Педагогічні висновки. Ймовірні лінії корекції у виховній роботі з конкретним учнем.

Схема вивчення особистості учня

Учень

Фізичний розвиток

“Листок здоров’я”

Діагноз стану
здоров’я

Соціальний
стан

Рівень
фізичного
розвитку

Рекомендації лікарів

Психічний розвиток

Розумовий

Інтелект

Увага

Темперамент

Воля

Тривожність

Агресивність

Невпевненість

Вимагання
особистої уваги

Неадекватність
поведінки

Соціальний розвиток

Соціальна активність у творчій діяльності

- технічній
- літературній
- образотворчій
- музичній
- артистичній
- трудовій

Соціально-комунікативний розвиток

- активність
- пасивність
- відчуженість
- ставлення до батьків
(довіра, недовіра, взаємо-
розуміння)
- характер стосунків з учнями
(товариські, агресивні,
дружні)
- характер стосунків з
учителями

Духовний розвиток

Мій внутрішній світ

Моя
сім'я

Мої друзі

Моя
земля

Моє
здоров'я

Моє
навчання

Анкета для дітей

1. Як твоє ім'я? Прізвище?
2. Як звать твою маму? Тата?
3. Коли ти святкуєш свій день народження?
4. У якому місті ти живеш?
5. Яка назва вулиці, на якій ти мешкаєш?
6. Скільки поверхів у твоєму будинку?
7. На якому поверсі ти живеш?
8. Які цифри написані на дверях твоєї квартири?
9. З кого складається твоя родина?
10. Як звать твоїх бабусю та дідуся?
11. Чи є в тебе братик або сестричка? Як їх звать?
12. Чи є у тебе вдома якісь тварини?
13. Чим ти любиш займатися разом із батьками, братиком, сестричкою?
14. Яку казку ти любиш слухати більш за все?
15. Чи є у тебе улюблена книжка і яка?
16. Хто твій улюблений казковий герой і чому?
17. Яку пору року ти любиш більш за все і чому?
18. Де ти любиш бувати разом з батьками?
19. Чи є у тебе постійні обов'язки по господарству і які?
20. Які передачі ти любиш дивитися по телевізору?
21. Чим вони тобі подобаються?
22. Чи ходиш ти до дитячого садка?
23. Які заняття тобі подобаються в дитячому садку найбільше і чому?
24. Чим ти любиш займатися у свій вільний час?
25. Чи є у тебе вдома своя кімната або куточок, де ти займаєшся своїми справами?

Карта рівня вихованості учнів

Оцінка “5”

Інтегровані показники вихованості:

Спрямованість: суспільна мотивація поведінки і діяльності.

Моральна характеристика:

Принциповість, відповідальність: керується суспільними нормами моралі, нетерпимий до аморальності інших.

Самосвідомість: самокритичний, вимогливий до себе та інших, об’єктивна самооцінка.

Вольова характеристика: володіє собою, самостійний, вміє долати труднощі.

Розумова характеристика: допитливий, ерудований, кмітливий.

Емоційна характеристика: людяний, співпереживає, порядний, чуйний.

Трудова підготовка: виховано прагнення добросовісної праці, висока працездатність, почуття відповідальності.

Оцінка “4”

Інтегровані показники вихованості:

Спрямованість: поведінку визначають суспільні інтереси.

Моральна характеристика:

Принциповість, відповідальність: в цілому діє у відповідності з суспільними нормами.

Самосвідомість: оцінки колективу і самооцінка в цілому співпадають.

Вольова характеристика: проявляє волю при досягненні мети, володіє собою у складних ситуаціях.

Розумова характеристика: хороша пам’ять, вміє мислити, допитливий, але в чомусь одному.

Емоційна характеристика: характеризується чуйністю, але розчаровується у собі та в інших.

Трудова підготовка: здатний обслуговувати себе, роботу виконує без ініціативи.

Оцінка “3”

Інтегровані показники вихованості:

Спрямованість: групова спрямованість (як всі, так і я).

Моральна характеристика:

Принциповість, відповідальність: дотримується моральних норм на вимогу, за сприятливих умов.

Самосвідомість: завищена або занижена самооцінка.

Вольова характеристика: несамостійний, піддається сторонньому впливу, діє за вказівкою інших.

Розумова характеристика: може добре вчитись, але вчиться нерівномірно, інтереси нестійкі.

Емоційна характеристика: емоційно нестабільний, все залежить від особистого успіху або невдач.

Трудова підготовка: працює під тиском, працює неякісно.

Оцінка “2”

Інтегровані показники вихованості:

Спрямованість: спрямованість не сформована.

Моральна характеристика:

Принциповість, відповідальність: слово розходиться із ділом, іде на компроміс зі своєю совістю.

Самосвідомість: несамокритичний, поблажливий до своїх недоліків.

Вольова характеристика: слабохарактерний або свавільний.

Розумова характеристика: до навчання ставиться недобросовісно, не вміє мислити, тяжко вловлює суть питань.

Емоційна характеристика: грубий, черствий песиміст або істерик.

Трудова підготовка: нездатний до самостійної праці, уникає трудових обов'язків, перекладає роботу на інших.

Оцінка “1”

Інтегровані показники вихованості:

Спрямованість: егоїстична спрямованість.

Моральна характеристика:

Принциповість, відповідальність: безпринципність, спонукає інших до аморальності.

Самосвідомість: критикує інших, не любить, якщо його критикують, не вимогливий до себе.

Вольова характеристика: безвільний або впертий. Конфліктна поведінка.

Розумова характеристика: вчитись не хоче, думати не вміє, лінивий, обмежений, забудько.

Емоційна характеристика: жорстокий, байдужий.

Трудова підготовка: лінивий, живе за рахунок інших, не любить роботу.

ТЕСТ-АНКЕТА
для обстеження схильності дитини
до різних видів людської діяльності

*Дитина має очевидні технічні здібності,
якщо вона:*

- цікавиться найрізноманітнішими механізмами і машинами;
- любить конструювати моделі, прилади;
- самостійно доходить до причин несправностей механізмів чи апаратури, любить загадкові поломки або збої в роботі механізмів;
- може (або намагається) полагодити зіпсовані прилади і механізми, використовуючи старі деталі для створення нових іграшок, приладів, виробів, знаходити оригінальні рішення;
- любить і вміє малювати, “бачить” креслення та ескізи механізмів;
- цікавиться спеціальною, можливо, навіть технічною літературою для дорослих.

*Дитина має музичний талант,
якщо вона:*

- любить музику і музичні записи, завжди прагне потрапити туди, де можна послухати музику;
- дуже швидко і легко відгукується на ритм і мелодію, уважно дослухається до них, легко запам'ятовує;
- якщо співає або грає на музичному інструменті, вкладає у виконання багато почуттів та енергії, а також свій настрій;
- створює власні мелодії;
- навчилася або вчиться грати на якомусь музичному інструменті.

*У дитини здібності до наукової роботи,
якщо вона:*

- володіє явно вираженою здібністю до розуміння і вико-

- ристання абстрактних понять, до узагальнень;
- уміє чітко висловити чужу чи власну думку або спостереження;
 - любить читати або розглядати дитячу технічну літературу (або науково-популярні книжки), випереджаючи в цьому своїх однолітків, причому віддає перевагу цій, а не розважальній літературі;
 - часто намагається знайти власне пояснення причин і сенсу найрізноманітніших подій;
 - із задоволенням проводить час за створенням власних проєктів, конструкцій, схем, колекцій;
 - не засмучується і ненадовго охолоджується до роботи, якщо її винахід або проєкт не підтримано або взято на глузи.

**Артистичний талант виявиться у дитини,
якщо вона:**

- часто, коли їй бракує слів, виявляє свої почуття мімікою, жестами, рухами;
- прагне викликати емоційні реакції в інших, коли із захопленням про щось розповідає;
- змінює тональність і вираз голосу, невільно наслідуючи людину, про яку розповідає;
- з великим бажанням виступає перед аудиторією, причому прагне, щоб її глядачами були дорослі;
- із вражаючою легкістю “передражнює” чийсь звички, пози, вислови;
- пластична й відкрита всьому новому;
- любить і розуміє значення красивого або характерного одягу.

**У дитини непересічний інтелект,
якщо вона:**

- добре розмірковує, ясно мислить, розуміє недоведене, відчуває причини і мотиви вчинків інших людей;
- має добру пам’ять;
- легко і швидко схоплює новий “навчальний” матеріал;
- ставить багато продуманих і виправданих ситуацією запитань;

- любить читати книжки, причому за власною “програмою”;
- випереджає однолітків у навчанні, причому не обов’язково є “відмінником”, часто скаржиться, що на офіційних заняттях їй нудно;
- значно краще і ширше за багатьох однолітків поінформована щодо подій і проблем, які не стосуються її особисто (світова політика, економіка, наука тощо);
- володіє почуттям власної гідності й здорового глузду, розсудлива не за віком, розважлива;
- дуже сприйнятлива, спостережлива, швидко, але не обов’язково гостро реагує не все нове й несподіване у житті.

***У дитини спортивний талант,
якщо вона:***

- дуже енергійна і весь час прагне рухатися;
- смілива до нерозважливості й не боїться синців та гульт;
- майже завжди бере гору в сутичках і спортивних іграх;
- невідомо, коли вона встигла навчитись вправлятися з ковзанами і лижами, м’ячами і ключками;
- краще за інших однолітків фізично розвинена і координована в рухах, рухається легко, пластично, граціозно;
- віддає перевагу іграм, змаганням, навіть безцільній біганині;
- здається, вона ніколи серйозно не втомлюється;
- незалежно від того, чи цікавиться вона всіма видами спорту або якимось одним, у неї є свій герой-спортсмен, якого вона потай наслідує.

***У дитини літературне дарування,
якщо вона:***

- розповідаючи про щось, вміє додержуватись обраного сюжету, не губить основну думку;
- любить фантазувати або імпровізувати на тему реальної події, причому надає події щось нове і незвичайне;
- вживає в усних і письмових розповідях слова, які добре передають емоційний стан, переживання і почуття героїв сюжету;

- зображує персонажів своїх фантазій живими й цікавими;
- любить на самоті писати оповідання, вірші, не боїться почати писати роман про власне життя.

Художні здібності дитини
проявляються в разі, якщо вона:

- не знаходячи слів, звертається до малюнку або ліплення, щоб висловити свої почуття або настрій;
- у своїх малюнках і картинах відтворює розмаїття предметів, людей, тварин, не “замикається” на відображенні чогось досить вдалого;
- серйозно ставиться до творів мистецтва, стає вдумливою і надто серйозною, коли її увагу привертає певний мистецький твір або краєвид;
- коли має вільний час, охоче ліпить, малює, креслить, комбінує матеріали і фарби;
- прагне створити твір ужиткового призначення — прикрасу для дому, одягу тощо;
- не боїться висловити особисту думку щодо класичних творів, причому вдається до спроби критикувати їх, наводячи досить дотепні аргументи.

Для систематизації одержаних результатів і спостережень за змінами у розвитку психологічних якостей учня можна скористатися “Щоденником самопостереження”, який дитина може вести за допомогою вчителя або батьків.

Щоденник самопостереження

Мене назвали _____

Прізвище моє _____

Чим я схожий на:

Маму _____

Тата _____

Бабусю _____

Дідуся _____

Характер у мене:

Спокійний _____

Сумний _____

Веселий _____

Я навчаюсь у школі № _____, у _____ класі

Мій улюблений предмет _____

Мій нелюбимий предмет _____

Що мені подобається в школі

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Що мені не подобається в школі

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Мої найулюбленіші вчителі _____

Мої кращі друзі в школі _____

Моє найбільше бажання _____

Коли я виросту, я стану:

ким _____

яким _____

Краще за все я вмію:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Я не дуже добре вмію:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Понад усе я хочу навчитися краще: _____

Ось що мені для цього потрібно: _____

Що я люблю понад усе

Моя найулюбленіша пора року _____

Моя найулюбленіша тварина _____

Мій улюблений вид спорту _____

Моя улюблена книга _____

Моє улюблене заняття _____

Мій улюблений фільм _____

Моя улюблена телепередача _____

Моя улюблена музика _____

Моя улюблена пісня _____

Моя улюблена гра _____

Мій улюблений колір _____

Мій улюблений звук _____

Моя улюблена іграшка _____

Моя улюблена страва _____

Мій улюблений запах _____

Що я ще люблю понад усе _____

Кого я люблю

Мій найкращий друг _____

Мій улюблений письменник _____

Мої улюблені герої _____

Мій улюблений актор (акторка) _____

Мій улюблений співак (співачка) або група _____

З ким я полюблю бути понад усе _____

Людина, якою я найбільше захоплююся _____

Я захоплююся нею (ним) тому, що _____

Кого я ще люблю _____

Запитання для вивчення класного учнівського колективу

1. Віковий склад учнів _____
2. Працездатність та успішність учнів _____
3. Чи є мікрогрупи в колективі за інтересами або негативного характеру? _____
4. Як учні ставляться один до одного? _____
5. Як учні ставляться до класних справ? _____
6. Чи люблять учні разом проводити час у школі й поза нею?

7. Чи дружать хлопці з дівчатами? _____
8. Чи немає в класі кругової поруки? Якщо є, то в чому вона виявляється? _____
9. Чи переживають учні успіхи і невдачі свого класу; чи вболівають за свій колектив? _____
10. Чи вміють самі організуватися для виконання колективних справ? Чи вміють вони розподіляти між собою роботу і раціонально її виконувати? _____
11. Чи вміють терпляче й уважно вислуховувати один одного?

12. Чи виконують розпорядження уповноважених осіб? _____
13. Наявність критики і самокритики в класі _____
14. Що єднає учнів: спільне місце проживання, місце за партою, інтереси, спільна праця? _____
15. Де дружать учні: тільки в школі чи поза школою? _____
16. Чи уважні до своїх товаришів? Чи прагнуть допомогти їм? У чому ця допомога виявляється? _____
17. Чи проявляють учні вимогливість до своїх друзів? Чи вміють її проявляти? _____
18. Як клас ставиться до дезорганізаторів, відмінників, активу, невстигаючих? _____
19. Чи правильно ставляться учні до однокласників з фізичними вадами? _____
20. Чи має актив класу авторитет? _____
21. Чи вносяться в класі пропозиції щодо поліпшення життя класу? _____
22. Чи виконує клас загальношкільні доручення? _____
23. Загальний морально-психологічний стан колективу _____

**Орієнтовні програми (схеми)
вивчення учнівського колективу та складання
психолого-педагогічної характеристики**

Варіант 1

I. Загальні відомості про школу, до складу якої входить даний клас. Де розташована школа, санітарно-гігієнічні умови. Як впливає школа на життя села, району, міста.

II. Загальні відомості про класний колектив та історія його формування:

- кількість учнів, склад класу за віком і статтю, кількість другорічників;
- коли сформувався колектив, чи було злиття з іншими колективами, зміна класних керівників;
- вплив соціального оточення, батьків (загальна характеристика умов сімейного виховання, ставлення до школи), громадськості, шефів, спонсорів на формування учнівського колективу.

III. Керівництво та організація класного колективу.

1. Організуюче ядро класу, його актив. Староста і його робота. Аналіз престижу і соціальних ролей. Характеристика активістів (ініціатива, самостійність і наполегливість, вимогливість до себе та інших, авторитет серед товаришів і на чому він заснований, організаторські здібності, турбота про окремих товаришів, ставлення до громадської думки). Аналіз конкретних фактів поведінки і впливу їх на колектив.
2. Наявність у колективі неофіційних “вожаків”, характер їх впливу на клас, причини цього впливу, ставлення до “вожаків” активу класу і наявність “ізолюваних”, причини ізоляції та можливі шляхи зміни ставлення до них товаришів.
3. Характеристика членів колективу, які користуються симпатіями.

4. Взаємовідносини в середині колективу, якісна і кількісна характеристика міжособистісних стосунків, наявність громадсько значимих цілей, рівень згуртованості членів колективу, наявність чи відсутність мікрогруп, їх внутрішня основа і ступінь зацікавленості спільними справами класу, психологія взаємовідносин у мікрогрупах, вияв взаємної вимогливості, чуйності, товариської турботи, взаємодопомоги і поваги. Критика і самокритика у колективі. Особливості взаємовідносин між хлопчиками та дівчатками. Характер дружби і товаришування, прояви товарищкості і дружби між окремими членами колективу, їх внутрішня основа. Емоційний “комфорт” і “дискомфорт” окремих членів колективу. Громадська думка в колективі. Роль колективу у формуванні особистості учнів. Аналіз конкретних прикладів впливу колективу на особистість.
5. Особистість класного керівника (класовода) та його вплив на колективне життя класу (освіченість, ерудиція, загальна культура, організаторські здібності, знання психології учнів, їх інтересів тощо). Ставлення колективу до класного керівника, його авторитет серед учнів.
6. Стан дисципліни у колективі і культура поведінки учнів (норми поведінки, навички і звички соціальної поведінки).

IV. Зміст і характер колективної діяльності.

1. Навчальна діяльність: загальна характеристика успішності, мотиви навчальної діяльності, боротьба класу за високу успішність, наявність контролю за успішністю окремих учнів, вимоги до них класного керівника, активу класу і всього колективу. Взаємодопомога, її форми та організація. Дисципліна класу у навчальній діяльності (на уроках та у виконанні домашніх завдань). Негативні моменти у навчальній роботі (підказки, списування). Дисципліна на перервах, хто частіше порушує її, які засоби виховання застосовують учителі.
2. Зміст та форми позанавчальної діяльності (життя класу поза навчальними заняттями, інтерес до сучасних подій, музики, мистецтва, літератури, спорту, колекціонування

та ін., форми виявлення цього інтересу (читацькі конференції, відвідування театру, кіно, їх обговорення, художня творчість, ігри, дозвілля тощо). Участь класного колективу в загальношкільному житті. Суспільно корисна праця та її місце у позакласному житті колективу, прояви свідомої дисципліни у суспільно корисній праці, професійна спрямованість учнів.

V. Масовидні соціально-психологічні явища в колективі

Переважаючий настрій (мажорний, мінорний, спокійно-діловий, напружено-нервовий), кому і чому наслідують учні, їх ідеали, мрії, дух змагання в житті колективу, вплив на учнів моди як соціального явища, аналіз фактів колективного впливу на переконання, негативні явища в житті колективу (чутки, паніка, негативна заздрість тощо).

VI. Робота студента-практиканта в класі.

Контакт із класом, зміст та успіхи роботи у колективі з метою подальшого підвищення загальної активності учнів і формування у них колективістичних рис характеру.

VII. Загальні висновки.

1. Загальна оцінка рівня розвитку (сформованості) учнівського колективу, його дисциплінованості. Характер дисциплінованості.
2. Визначення провідних позитивних рис і перелік основних (типових) недоліків організації життя колективу та взаємовідносини його членів.
3. Поради і рекомендації студента-практиканта щодо поліпшення змісту і організації виховної роботи з даним класним колективом (на адресу вчителів, батьків, учнівських громадських організацій).

Варіант 2

1. Загальні дані про клас: назва школи, класу, кількість учнів (хлопчиків, дівчаток).
2. Офіційна структура класного колективу. Склад класу, його актив.
3. Загальна характеристика організації навчальної діяльності класного колективу. Провідні мотиви навчання школярів. Рівень загального розвитку учнів. Кількість відмінників. Учні, що відстають у навчанні, причини їхньої неуспішності.
4. Участь класного колективу в суспільно корисній діяльності.
5. Стан дисципліни в класі, норми поведження учнів.
6. Суспільно значущі цілі класного колективу. Згуртованість членів колективу. Громадська думка колективу.
7. Якісна й кількісна характеристика міжособистісних взаємин учнів у мікрогрупах.
8. Характеристика окремих школярів як членів колективу. Аналіз престижу і соціальних ролей учнів (учень — спортсмен, учасник художньої самодіяльності тощо). Аналіз конкретних фактів поведінки, а також впливу окремих школярів на колектив.
9. Вікові психологічні особливості колективу класу. Специфічні риси, які можна вирізнити на підставі аналізу й узагальнення всього масиву досліджуваного матеріалу.
10. Вплив соціального оточення, батьків і громадськості на колектив класу.
11. Зміст роботи, проведеної студентом-практикантом у класі з метою підвищення суспільної активності учнів і прищеплення їм колективістських рис характеру.
12. Пропозиції щодо змісту й організації виховної роботи із конкретним класним колективом (з боку вчителів, батьків).

Варіант 3

I. Склад учнів класу:

- а) віковий та кількісний;
- б) працездатність та успішність учнів;
- в) пізнавальний рівень, загальний розвиток учнів;
- г) громадський стан класу (національне спрямування, виконання доручень, традиції класу, свідомість учнів).

II. Згуртованість учнів класу:

- а) чи є мікрогрупи за цільовими інтересами або негативного характеру, як учні ставляться один до одного і до справ класу;
- б) чи люблять разом проводити час у школі та поза нею (працювати чи відпочивати);
- в) чи дружать хлопці й дівчата;
- г) чи захищають учні членів свого колективу на перервах і поза школою;
- д) чи немає в класі кругової поруки;
- є) чи переживають учні перемоги та невдачі свого класу.

III. Організованість учнів класу:

- а) чи вміють учні самі організовуватися для виконання колективних справ і розподіляти доручення між собою;
- б) чи вміють терпляче й уважно слухати один одного;
- в) чи вміють підкорятися думці більшості.

IV. Громадська думка в класі:

- а) які вчинки своїх товаришів вони схвалюють, а які засуджують;
- б) в яких формах висловлюють схвалення чи осуд;
- в) чи є відмінність між тим, що говорять і обіцяють, і тим, що роблять;
- г) рівень об'єктивності оцінки і самокритики в класі.

V. Характер товариських зв'язків у колективі класу:

- а) що об'єднує учнів (місце проживання, місце за партою, інтереси, спільна робота);
- б) чи уважні учні один до одного, чи намагаються допомогти;
- в) чи виявляють вимогливість один до одного, чи вміють бачити недоліки;
- г) як клас ставиться до відмінників, активу, невстигаючих, порушників;
- д) як учні ставляться до однокласників із фізичними вадами.

VI. Характеристика лідерів класу:

- а) склад лідерів (формальних і неформальних);
- б) чи мають лідери класу авторитет;
- в) чи виконуються розпорядження лідерів;
- г) яким є ставлення офіційних лідерів до однокласників.

VII. Зв'язок класного колективу із загальношкільним:

- а) чи знають в класі про те, що відбувається в школі та в інших класах;
- б) чи вносяться пропозиції в класі щодо поліпшення життя у школі;
- в) як виконуються загальношкільні доручення;
- г) яку участь бере клас у загальношкільних заходах.

VIII. Висновки:

1. Які педагогічні заходи слід вживати для кращої організації класного колективу та його єдності?
2. Як використовувати класний колектив для виховного впливу на окремих учнів?

Схема вивчення учнівського колективу

Загальні відомості

Кількість учнів (хлопчиків, дівчаток) Характеристика за віком	Соціальний склад сімей	Час існування колективу	Ставлення класу та окремих учнів до цілей і завдань колективу	Позитивні та негативні сторони життя колективу	Рівень здоров'я і фізичного розвитку
--	---------------------------	----------------------------	--	--	---

Рівень згуртованості та характер взаємостосунків

Рівень згуртованості класу, взаємини в класному колективі	Наявність мікрогруп у класі, неофіційні лідери мікрогруп	Взаємостосунки між мікрогрупами та їх лідерами
---	---	--

Структура класу

Актив, його ставлення до інших учнів	Пасив, основні причини	Ізольовані, основні причини	Відторгнуті, основні причини	Наявність груп ризиків
---	------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------	------------------------------

Ціннісні орієнтації та вплив сім'ї

Духовний розвиток учнів, їх цінності та смисложиттєві диспозиції

Рівні життєвої активності учнів класу та неофіційних лідерів

Умови родинного середовища та його вплив на учнів класу

Основні вади розвитку учнів класу

Тривожність	Імпульсивність	Агресивність	Схильність до нечесної поведінки	Асоціальність	Замкнутість	Невпевненість	Екстернальність	Естетична нечутливість	Прояви вад в неофіційних і офіційних лідерів, ізолюваних та відторгнутих
-------------	----------------	--------------	----------------------------------	---------------	-------------	---------------	-----------------	------------------------	--

Зв'язок класу з іншими колективами

Виконання загальношкільних доручень

Участь класу в загальношкільних заходах

Потенційна можливість класу, офіційних і неофіційних лідерів, окремих учнів

Висновки та пропозиції

Загальна оцінка колективу, позитивні та негативні сторони його життя

Пропозиції щодо згуртування класу на майбутнє

ПОЗАУРОЧНА ТА ПОЗАКЛАСНА ВИХОВНА РОБОТА З УЧНЯМИ

Система виховної роботи з учнями

Організаційна робота

1. Організувати самоврядування в класах.
2. Організувати чергування учнів.
3. Організувати роботу гуртків, секцій, узгодити план їхньої роботи.
4. Сформувати загін ЮІР, ДПЮ.
5. Зібрати інформацію про зайнятість учнів в позаурочний час.
6. Оформити класні куточки.
7. Провести громадський огляд умов життя та виховання учнів.
8. Виявити дітей з девіантною поведінкою, поставити їх на шкільний облік.
9. Відновити та доповнити списки учнів, що потребують особливого контролю протягом року: дітей-сиріт, напівсиріт, дітей під опікою, дітей з багатодітних сімей, чорнобильців.
10. Організувати та провести операції:
 - “Урок”;
 - “Живи, книго!”
11. Проводити щорічні акції:
 - “Діти, допоможіть дітям”;
 - “Зовнішній вигляд учнів”;
 - “Посадіть дерево”;
 - “Листя”;
 - “Земля”.
13. Розробити комплексну програму запобігання дорожньо-транспортному, побутовому і дитячому травматизму, нещасним випадкам на воді тощо на навчальний рік.

Розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці

1. З метою розвитку в учнів інтересу до знань провести:
 - День Знань – Свято першого дзвоника;
 - предметні тижні:
 - естетичних дисциплін;
 - математики;
 - іноземних мов;
 - української мови та літератури.
2. Організувати конкурси, ігри інтелектуального характеру з навчальних предметів.
3. Організувати відзначення ювілейних дат, річниць визначних діячів України та світу, проводити бесіди.

Патріотичне виховання – основа духовного розвитку особистості. Розвиток національної самосвідомості

1. Взяти участь у туристично-краєзнавчих експедиціях:
 - “Краса і біль України”;
 - “Сто чудес України”;
 - “Стежками рідного краю”.
2. Ознайомити учнів з історією народних свят та обрядів.
Провести:
 - Свято Миколая;
 - Свято Нового року в Україні;
 - вечорниці;
 - конкурс великодних писанок.
3. Провести свято “Любіть Україну”.
4. Відзначити національні дати (Свято Покрови, ...).
5. Провести тематичні виховні години:
 - Символи моєї держави;
 - Конституція України – основний закон нашої держави;
 - “Біль душі людської” до річниці голодомору в Україні;
 - З історії Збройних сил України;
 - Ратна слава нашого краю;
 - Шевченківські дні;

- “Мій край – моя історія жива”;
- зустріч з ветеранами війни.

***Виховання загальнолюдської моралі,
громадянської і соціальної відповідальності.
Ціннісно-орієнтаційна діяльність***

1. З метою дослідження та вивчення рідного краю, його історії, природи, мистецтва провести:
 - екскурсії та подорожі рідним краєм;
 - екскурсії до краєзнавчого музею;
 - зустріч з поетами рідного краю.
2. З метою виховання екологічної культури провести:
 - заключний етап міської святково-трудової акції “Квітуй, Україно”;
 - конкурс “Свій голос віддаю на захист природи”;
 - виставки “Щедрість рідної землі”, “Замість ялинки – букет”;
 - День довкілля;
 - конкурс малюнків “Вода – джерело життя”;
 - фестиваль екологічних агітбригад “Збережемо на Землі зелень і блакить”;
 - екологічну акцію “Квітуй, Україно!”.
3. З метою виховання поваги до загальнолюдських моральних цінностей провести:
 - анкетування “Якими є твої моральні цінності?”;
 - конкурс до Дня людей похилого віку “Зморшки моєї бабусі”;
 - День Матері.
 - Тематичні виховні години:
 - * “Створи себе сам”;
 - * “Зовнішня культура людини”;
 - * “Я і колектив”;
 - * “Шлях до успіху”;
 - * “Я в колі сім’ї”;
 - * “Егоїзм та душевна щедрість”;
 - * “Людина – частина природи”;

- * “Секрети щастя”;
- * “Стиль культурного життя”.

Фізичне вдосконалення, розвиток потреби у здоровому способі життя

1. З метою фізичного загартування учнів, зміцнення їхнього здоров'я провести:
 - День здоров'я;
 - спортивні сезонні ігри;
 - спортивне свято;
 - День спорту;
 - “Козацькі забави” до Дня захисника Вітчизни.
2. З метою збереження життя та здоров'я дітей провести наступні заходи:
 - місячник безпеки дорожнього руху;
 - тижні пожежної безпеки;
 - декада “Безпека в побуті”;
 - декада “Техніка безпеки взимку”;
 - декада безпеки.

Традиційні шкільні свята

- Свято Першого дзвінка.
- Концертна програма до Дня вчителя.
- Фестиваль “Таланти твої, Україно!”
- Новорічні та різдвяні свята.
- Концертна програма до 8-го Березня.
- Свято “Прощай, Букварику!”
- “Пісня у військовій шинелі” до Дня Перемоги.
- Свято Останнього дзвоника.
- Конкурс “Попелюшка”.
- Свято закоханих.

Тематичні місячники

Вересень

Місячник основ безпеки життєдіяльності “Збережи здоров’я та й на все життя”

1. Вивчити медичні карти учнів, яких зараховано до школи.
2. Здійснити психолого-педагогічний аналіз з метою виявлення учнів, схильних до куріння, вживання наркотичних речовин. Перевірити виконання школярами режиму дня, тижневого розпорядку учнів.
3. Провести тиждень знань “Знання – скарб. Труд – ключ до них!”
 - свято Першого дзвоника;
 - проведення першого уроку;
 - екскурсія по школі “Школа – наша рідна домівка”;
 - ознайомлення учнів зі Статутом школи, правилами для учнів;
 - посвячення у школярі;
 - шкільна виставка квітів “Барви осені”.
4. До річниці визволення від німецько-фашистських загарбників провести:
 - класні години, уроки мужності:
 - * “Народ пам’ятає, народ славить”;
 - * “Ті дні у пам’яті народній”;
 - * “Мої герої-земляки”;
 - * “Хай вічно горить вогонь пам’яті”;
 - акцію “Грані добра” (допомога ветеранам Великої Вітчизняної війни);
 - екскурсії до музею і Залу бойової слави;
 - операцію “Пам’ятник”;
 - виставку книг;
 - поздоровлення ветеранів-вчителів.
5. Тиждень здоров’я “Здоров’я дітей – здоров’я нації”
 - день фізичної культури;
 - єдина класна година:
 - * “Твоє здоров’я в твоїх руках”;

- * “Захисти мене від лиха і зла, бо я ще дитина мала”;
 - бесіда з використанням науково-популярної літератури “Лікар попереджає”;
 - спартакіада з легкої атлетики;
 - свято здоров’я “Найкорисніше – сонце, повітря і вода”;
6. Тиждень безпеки руху дітей “Мова вулиці”:
- оформлення класного куточка з інформацією про безпечний рух дітей;
 - випуск стіннівки “Світлофор”;
 - класні та виховні години:
 - * “Подорож до країни Дорожніх знаків”;
 - * “Азбука безпеки”;
 - обговорення питань на батьківських зборах, пов’язаних з попередженням нещасних випадків на дорогах;
 - оформлення в школі маршрутів безпечного руху дітей по мікрорайону школи;
 - конкурс на кращу стіннівку “Світлофор”;
 - вікторина з ПДР “Чи знаєш ти обов’язки та права пішоходів?”;
 - конкурс малюнка “Світлофор – мій вірний товариш”;
 - змагання з ПДР;
 - планування і організація роботи загону ЮІР;
 - зустріч з інспектором ДАІ “Нещасні випадки на дорогах”;
 - виступи агітбригади ЮІР для учнів “Це повинен кожен знати”.
7. Тиждень протипожежної безпеки “Вогонь – друг чи ворог?”:
- зустріч з представниками пожежної охорони;
 - заняття з вивчення правил протипожежної безпеки;
 - оформлення куточка правил протипожежної безпеки;
 - вікторина “Що слід робити у разі пожежі?”;
 - планування і організація роботи загону ДЮП;
 - конкурс малюнка “Небезпечний вогник”;

- обговорення на батьківських зборах питань проти-пожежної безпеки та запобігання нещасним випадкам серед учнів.
8. Всесвітній день туризму:
- спортивно-туристичне свято “Зоряний марш”;
 - вікторина “Чи знаєш ти свій рідний край?”
9. День бібліотек:
- знайомство зі шкільною бібліотекою;
 - свято книги “Нам без книг ніяк не можна”;
 - операція “Живи, книго!”;
 - акція “Моя улюблена книга – шкільній бібліотеці”;
 - огляд нових надходжень до шкільної бібліотеки.

Жовтень

Місячник екологічного виховання

“Земля – наш спільний дім”

1. Підготовка і проведення Дня вчителя:
 - конкурс стіннівок “Святковий вернісаж”;
 - літературно-пісенна вітальня для вчителів “Вдячність, шана нині лише вам”.
2. Проведення цільових екскурсій та прогулянок до лісу, річки “Заглянь в природу нашого села (міста)”.
3. Виставка-конкурс осінніх композицій “Осінь-чарівниця”.
4. Оформлення книжкової викладки “Будь природі другом”.
5. Конкурс малюнка “Барви осені”.
6. Конкурс читців “Про що співає земля”.
7. Операції “Листя”, “Земля” (трудові десанти на при-шкільних ділянках).
8. Зустріч з керівником районної екологічної служби “Охорона природи – твій обов’язок”.
9. Тематичні виховні години:
 - “Збережемо Землю”;
 - “Моя земля – земля моїх батьків”;
 - “Цей загадковий незвичайний світ”.
10. Гра з природознавства “Що? Де? Коли?”
11. Конкурс природоохоронного плаката “Збережемо нашу Землю блакитною і зеленою”.

12. Свята:
 - свято Осені;
 - свято Врожаю;
 - Осінній бал.
13. Конкурс творців екологічних казок.
14. Екологічна акція “Затишок” (благоустрій території школи).
15. Фотовиставка “Чарівний світ навколо нас”.
16. Година милування природою “Танок осіннього листя”.
17. Проведення аналізу зайнятості учнів у позаурочний час (участь у роботі гуртків, клубів, секцій).
18. Підготовка до святкування річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників.

Листопад

Місячник правових знань і правової пропаганди “Бережи мене, мій законе”

1. Відзначення дня української писемності та мови.
2. Аналіз стану правопорушень у класі, школі.
3. Випуск стіннівки “Гляди, не забудь – людиною будь”.
4. Відвідання вдома неблагополучних сімей, сімей, в яких є діти з девіантною поведінкою. Складання актів обстежень житлово-побутових умов у цих сім'ях. Використання результатів обстежень в індивідуальній роботі з учнями.
5. Вивчення міжособистісних стосунків між учнями класу з метою корекції негативної поведінки.
6. Операція “Урок”.
7. Проведення індивідуальних бесід з учнями, схильними до правопорушень.
8. Оформлення в шкільній бібліотеці книжкової виставки “Вивчаємо свої права та обов'язки”.
9. Відзначення річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників. Класні години, уроки мужності з тем: “Захисти мир на Землі”, “Вічна слава героям! Ми низько вклоняємось Вам!”, “Тільки пам'ять не сивіє”, “У граніті, в бронзі, у серцях”.
10. Трудові десанти з упорядкування братських могил.

11. Зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни “Шляхи мужності та слави”.
12. Екскурсії до музею.
13. Конкурс малюнка “Війна очима дітей”.
14. День пам’яті жертв голодомору “Голодомор 1932-1933 рр. в Україні”.

Грудень

Місячник національного виховання “Я, родина, Україна”

1. Проведення першого туру конкурсу “Живи, книго!”
2. Тиждень ДПЮ “Славні хлопці-українці”:
 - вечір відпочинку “Ну-мо, хлопці”;
 - свято до Дня Збройних сил України;
 - свято “Мій тато і я”.
3. Операція “Забуті могили”.
4. Конкурс дитячого малюнка “Ми живемо в Україні”.
5. Гра-екскурсія “Українська минувщина”.
6. Відзначення Дня прав людини “Мир і дружба не дива або знай свої права”.
7. Тиждень історії “Мій край – моя історія жива”:
 - подорож у минуле міста (села) (екскурсія до краєзнавчого музею);
 - бесіди, спрямовані на вивчення учнями історії Київської Русі, Запорозької Січі, бійцівських традицій та героїчних сторінок історії українського народу;
 - виставка малюнків “Козацькому роду нема переводу”.
8. Тиждень народознавства:
 - виховні та класні години:
 - * “Звичаї та традиції України”;
 - * “Символи смерекової хати”;
 - * “Калина – вічний символ України”;
 - * “Наші обереги”;
 - * “Народні вірування”;
 - відзначення свята Миколая;
 - виставка робіт декоративно-прикладного мистецтва;

- проведення акції “Давай прикрасимо свою світлицю”;
 - різдвяний вертеп;
 - конкурс колядок, щедрівок.
9. Конкурс творчих робіт “Яким я бачу майбутнє своєї держави?”
 10. Операція “Сніг”.
 11. Батьківські збори по класах “Як ми жили та навчалися протягом I семестру”
 12. Творчі звіти гуртків “Чого ми навчилися?”
 13. Акція “Діти, допоможіть дітям” (виготовлення сувенірів, подарунків дітям-сиротам школи-інтернату).
 14. Вивчення думки учнів за допомогою анкетування з питань: “Зимові канікули. Що ти пропонуєш?”
 15. Проведення новорічних свят (за окремим планом)

Січень

Місячник єдності сім’ї і школи “Школа – друга домівка”

1. Проведення творчого навчання учнівського самоврядування.
2. Звіт класу про проведену протягом I семестру роботу.
3. Тематичні батьківські збори:
 - “Батько і мати - перші вихователі”
 - “Діти – дзеркало сім’ї”
 - “Учитель, як батько і мати, вчить честь шанувати”.
4. Виховні заходи:
 - “Різдвяні свята”;
 - “Свято Водохреща”;
 - “День Соборності України”.
5. Індивідуальні бесіди з профілактики правопорушень серед учнів з девіантною поведінкою.
6. Тиждень шани школи. Звіт пошукових загонів “Історія моєї школи”:
 - “Споруда моєї школи”;
 - “Наші досягнення”;
 - “Вчителі моєї школи”;
 - бесіда “Літопис рідної школи”;

- конкурс віршів, творів, присвячених школі: “Школа очима дітей”;
- конкурс малюнка “Школа майбутнього”, “Моя школа в майбутньому”;
- конкурс на кращий учнівський куточок;
- вечір зустрічі з випускниками школи “Вечір шкільних друзів”;
- спортивна зустріч між командою школярів та випускників.

Лютий

Місячник естетичного виховання

“Що внутрішня, що зовнішня краса тобі одній дарована, людино!”

1. Тиждень образотворчого мистецтва та музики:
 - гра-подорож до країни Мистецтва “Спасибі, музико, тобі!”;
 - мистецький салон “Світ Леонардо”;
 - виставка робіт студії образотворчого мистецтва;
 - конкурс пісні.
2. День Святого Валентина:
 - поштова скринька для закоханих;
 - конкурс газет-вітальень “Серця двох”;
 - конкурс на кращу листівку-валентинку;
 - гра “Романтична пара”.
3. Відзначення Дня рідної мови:
 - випуск літературних газет до Дня рідної мови;
 - конкурс на кращого читця українського вірша “Мова рідна, слово рідне”.
4. День захисника Вітчизни:

“Тільки ти, єдиний тато. Кращого немає на Землі”.
5. Конкурс малюнка “Прийди, прийди, весно”

Березень

Місячник родинно-побутової культури “Без сім’ї нема щастя на землі”, “Тепло сімейного вогнища”

1. Тиждень сім’ї “Я і моя родина”:
 - конкурс плакатів “Вітаємо, любі жінки”;
 - виховні години:
 - * “Роде наш красний”;
 - * “Без роду немає народу”;
 - * “Традиції української родини”;
 - * “Мати – символ добра на землі”;
 - * “Шануй батька й матір”;
 - * “Без сім’ї нема щастя на землі”
 - операція “Сюрприз” (привітання жінок-вчителів зі святом 8 Березня);
 - святкові вогники по класах;
 - ранки “Любій матусі”;
 - конкурс ерудитів “Ну-мо, дівчатка”.
2. Тиждень рідної мови:

“Вивчайте, любіть свою мову, як світлу Вітчизну любіть”:

 - конкурс творчих робіт “Перші кроки”;
 - конкурс читців “Любіть свою мову, любіть”.
3. Конкурс на краще родовідне дерево.
4. Конкурс малюнка:
 - “Моя сім’я”,
 - “Мій клас – моя родина”.
5. Підготовка і участь в конкурсі “Кращий учень року”.
6. Спортивне свято “Тато, мама, я – спортивна сім’я”.
7. Тиждень дитячої книги:
 - свято Букваря;
 - свято книги:

“Учітесь, читайте, чужого наuczайтесь й свого не цурайтесь”;
 - операція “Живи, книго!”
8. Підготовка до Дня гумору.

Квітень
**Вахта пам'яті “Вічна слава героям!
Ми низько вклоняємося їм”**

1. “День гумору”:
 - конкурс на кращу гумореску;
 - “Зі шкільного життя” – конкурс стіннівок;
 - свято гарного настрою.
2. Класні години, уроки мужності, присвячені Дню Перемоги:
 - “Подвиг, непідвладний часу”;
 - “Тих днів не змеркне слава”;
 - “Пам'ять серця”;
 - “Ветерани Другої Світової війни”;
 - “І за життя йшли на смерть”.
3. Акція “Грані добра” (допомога ветеранам Великої Вітчизняної війни).
4. Зустріч з ветеранами Великої Вітчизняної війни “Шляхами мужності і слави”.
5. Екскурсії до музею.
6. Конкурс малюнка на асфальті “Україна, рідна Земля”.
7. Дитячий ранок “Хай завжди буде сонце!”
8. Перегляд художнього кінофільму з героїко-патріотичною тематикою.
9. Благодійно-патріотична акція з виготовлення подарунків та сувенірів ветеранам Великої Вітчизняної війни.
10. Урочиста загальношкільна лінійка до річниці Перемоги “Пам'яті вірні”.
11. Покладання вінків до пам'ятника загиблим воїнам.
12. Операція “З добрим ранком, ветеране!”
13. Відзначення Дня Чорнобильської трагедії:
 - зустріч із ліквідаторами аварії на ЧАЕС;
 - виховні години:
 - * “Чорнобиль не має минулого”,
 - * “Репортаж із Чорнобиля”,
 - * “26 квітня – День скорботи”.

14. Проведення свят:
 - “Великдень – свято воскресіння”;
 - “На Великодньому святі”;
 - Великодні ігри з писанками.
15. Конкурс писанок “Яйце-райце”.
16. Відзначення Дня землі:
 - Операції: “Земля”, “Затишок”;
 - гра-конкурс “Екологічний бумеранг”.

Травень

Місячник фізичної культури та спорту: “Спорт! Спорт! Спорт!”

1. Тиждень бігуна.
2. Класні години:
 - “Малятко-здоров’ятко”;
 - “Урок здоров’я”;
 - “Азбука здоров’я”;
 - “Від шкідливої звички до хвороби”;
 - “Здоров’я дітей - здоров’я нації”.
3. Випуск стіннівки “В здоровому тілі – здоровий дух”.
4. Організація виставки книг “О спорт, ти прекрасний!”
5. Виступ лікаря-педіатра “Про користь загартування”.
6. Малі Олімпійські ігри.
7. Тиждень туризму “Зоряний марш”: походи рідним краєм.
8. Конкурс малюнка “Азбука здоров’я”.
9. Спортивні свята:
 - “Веселі старты”;
 - “Робінзонада”;
 - “Поклик джунглів”;
 - “Козацькі забави”;
 - “Спортивний калейдоскоп”.
10. День сім’ї.
11. Проведення заключної перевірки стану підручників і підбиття підсумків конкурсу “Живи, книго!”
12. Організація роботи пришкільного літнього табору.
13. Підведення підсумків конкурсу “Кращий клас року”.
14. Свято Останнього дзвоника.

Традиції обрядових свят

Зимовий цикл

Введення Марії у храм (4 грудня), Андрія Первозванного (13 грудня), Миколи Чудотворця (19 грудня), Святий вечір (6 січня), Різдво (7 січня), Меланки, Василя (13-14 січня), Водохреща (19 січня), Стрітєння (15 лютого), Масляна (за 40 днів до Великодня).

Свято Введення має такі традиції: бесіди про узор на вишиванках, про гріхи, про дари Святого Духа, про чесноти, про милосердні справи, про героїчне минуле.

Передбачаються форми використання вищенаведених традицій:

- презентація “Традиції мого краю”,
- конкурс вишивальниць,
- виставки вишиванок,
- вечір із кобзарем і лірником,
- вікторина “Червона ниточка”,
- усний журнал “Вишивані вироби”,
- урок-бесіда “Мої добрі справи”,
- урок-роздум “Про милосердних людей”.

Свято Андрія має такі традиції: обмін ремеслознавчими секретами, конкурс дитячих вишивок, розмови молоді про готовність до самотійного життя, бесіди про героїчне минуле, співання колискових, презентація фізичної досконалості (гарної постави, витримки), кусання “Калити”, танець “4 кінці світу”, гра “Коцюба і Калита”.

Можливе використання цих традицій:

- свято-урок “Зустріч з лірником”,
- свято-урок “Петриківка”,
- КВК “Ну-мо, хлопці”, “Ну-мо, дівчата”.

Свято Миколая має такі основні традиції: розмови з нічним небом, сповідь, молитви при свічці; розмови-мрії через малюнок і мозаїки; розповіді про морські походи козаків, зустрічі з кобзарями.

Можливе використання цих традицій:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- конкурс малюнка,
- пісенний конкурс кобзарів,

- ярмарок виробів,
- створення панно з природних матеріалів,
- усні журнали “Мої побажання батькам (друзям)”,
- уроки-роздуми “Моє каяття”,
- валеологічні уроки “Оздоровлення мистецтвом”, “Оздоровлення словом, думкою” (на матеріалі свята Миколая).

Святий Вечір має такі основні традиції: розмови про добрі справи предків, носіння вечері родичам; збір родини за столом; ряження, інсценізація колядок, пісна вечеря.

Можливе використання таких форм роботи:

- усні журнали “Мій родовід”,
- свято-урок “Батьки у школі”,
- конкурси на кращий костюм, краще виконання колядок,
- конкурси “Колядка для дівчини”, “Колядка парубкові”, “Склади колядку вчителям”, “Склади колядку батькам”,
- конкурс дитячої колядки ,
- конкурс Різдвяної атрибутики,
- конкурс “Страви із рослин”,
- уроки Доброти, уроки Доброзичливості і Доброчинності (на матеріалі традицій Святого Вечора).

Свято Різдво має такі традиції: приймати у гостину більш далеку родину (друзів), колядування родиною, драматизація родиною, уславлення людини-господаря, уславлення злагоди в родинях.

Можливе використання традицій:

- виставка “Родовідне дерево”,
- конкурс “Страви на нашому столі”,
- конкурс “Зустрічай гостей” (етика),
- конкурс “Тато, мама і я”,
- усні журнали: “Різдво у нашій родині”, “Конкурс оратора”,
- свято-урок ввічливого і доброго слова,
- усний журнал “Мої брати і сестри”,
- драматизація колядки родиною.

Свято Меланки має такі традиції: переодягання дівчат у парубків (і навпаки), драматизація сценок про недоладну поведінку дівки (парубка), щедрування, розмальовування печі.

Можливе використання традицій:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- свято-урок “Народні розписи”,
- свято-вистава “Меланкування”,
- сцени-інсценування до творчого домашнього завдання “На дружній жарт”,
- конкурс регіональної щедрівки.

Свято Василя має такі традиції: обмолот “Діда”, обмін секретами куховарства, посівання хлопчиками, пророкування доброї долі “циганами”, вшанування 12 місяців року, демонстрація драматизованих щедрівок, щедрівки для вшанування чеснот дівчат, щедрівки для вшанування парубків, інсценування щедрівок-вистіпів (неохайність у одязі, зачісці, у світлиці тощо).

Можливе використання традицій:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- проведення усних журналів “Людина і час”, “Родовід”, “Я і моє місце у майбутньому” (осмислення поділу року на 12 часових відрізків), “Мої плани на майбутнє”,
- конкурси ораторів (посівальників),
- дидактичні вправи та ігри “Склади власний посівальний ораторський текст”,
- анкетування і тестування “Критерії оцінки гарного хлопчика (дівчинки)”,
- усний журнал “Міфи про землю і небо”.

Свято Водохреща має такі традиції: ігрові дійства навколо спалення “дідуха”, ритуальні дійства з водою, ритуальні дійства із зерном, повторне відтворення ігрових дійств, проведених 6, 7, 13, 14 січня (дійства з пророкуванням, вертепом, переодяганням, щедруванням).

Можливе використання традицій Водохреща:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- свята — уроки побажання добра,
- валеологічні уроки: “Оздоровлення людини природними факторами (водою, повітрям, вогнем)”, “Здоров’я людини та ігротерапія”, “Здоров’я людини та звукотерапія”, “Оздоровлення людини засобами ароматерапії”, “Оздоровлення людини засобами активізації позитивних емоцій”.

Свято Стрітєння має традиції: окурення хати свічкою, кроплення стрітенською водою, молитва за воїнів, чумаків-купців, за подорожуючих, передача секретів берегинезнавства, ігри з “братами-місяцями”, ігри з “ведмедем”, передача секретів козацької вправності, кмітливості, багатоборства, різновиди козацьких танців, змагань (змагання в слові, пісні, приказці тощо).

Можливе використання традицій Стрітєння:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- урок “Зимобор”,
- свято-урок “Традиції Фебраріуса”,
- конкурси “Пісня Зими”, “Пісня Весни”, “Зимовий фольклор”, “Весняні та зимові прикмети”, “Козацькі змагання”,
- валеологічні уроки “Ігротерапія та корекція психічного світу дитини”, “Роль слова в оздоровленні людини”, “Народознавчі питання рухової активності людини”.

Свято Масляної має традиції: День холостяків і холостячок, День невістки, День свекрухи, День тещі, День вшанування Зими, День проводів Зими, День чистого посуду, День прощення.

Можливе використання традицій Масляної:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- усний журнал “Осмислення одиниці часу (день, місяць, сезон)”,
- свята-уроки “Свято Колисанки”, “Проводи Зими”,
- літературна вікторина “Вшанування Зими”, “Пісні любові”,
- валеологічні уроки “Взаємини батьків і дітей”, “Взаємини сім’ї з батьками”, “Народознавство про оздоровлення”, “Етично-психологічна атмосфера зустрічі гостей”, “Етично-психологічні уроки народознавства про подарунки” (на матеріалі свята Масляної).

Весняний цикл

Василя-плаксунця (13 березня), Явдохи (День Сонця — 14 березня), 40 мучеників (Сорок Сорок, Сороки-жайворони — 22 березня). Чистий Четвер (за два дні до Великодня), Великдень.

Свято Василя-плаксунця передбачає проведення таких традиційних заходів: конкурси на кращого читця, поета, оратора; заклички до весни; топтання рясту; ігри з журавлем; водіння

хороводів-веснянок (з гуканням весен: Весни Ранньої, Весни Середульшої, Весни Пізньої).

Можливе використання традицій:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- конкурс “Весняні ігри”,
- валеологічні уроки “Поняття про рухову активність”, “Роль аромотерапії в народознавстві”, “НТП і людина”, “Роль вправ на дихання” (на матеріалі свята Василя Плаксуна).

Свято Явдохи має такі традиції: гукати Весну, гукати братів-місяців, вшановувати Сонце.

Можливе використання традицій:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- усні журнали “Роль атрибутів, персонажів у передачі молодому поколінню секретів народознавства”,
- свято-урок “Зустрічаємо Весну”,
- конкурси-драматизації “Хто як Весну зустрічав”,
- конкурси ораторів “Весна рання”, “Весна пізня”,
- конкурс-змагання “Весняні словесні ігри”, “Ораторство як засіб розвитку козацького характерництва”,
- валеологічні уроки “Звукотерапія у весняних обрядах”, “Місце ігротерапії в народознавстві”, “Народознавство і координація рухів”, “Роль чистого повітря в психофізичному оздоровленні людини (на матеріалі свята Явдохи)”.

Свято 40 Мучеників має такі традиції: використання словесно-рухових ігор та фольклору (скоромовки, перебалаканки, чистомовки, заклички), випікання та виготовлення жайворонів, ігри з жайворонками, традиції висміянок, зустріч Дня і Ночі.

Можливе використання традицій свята:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- уроки корекції усного мовлення,
- усні журнали “Запобігання вадам у мовленні”,
- свято-урок “Зустрічаємо птахів”,
- свято-вистава “Наші жарти”,
- свято-урок “Як День і Ніч зустрічаються”,
- свято-урок “Народознавство і козацьке характерництво”,
- валеологічні уроки “Народознавчі прийоми лікування сміхом”, “Народознавство як запобігання фізичним вадам”,

“Народознавство як допомога в осмисленні понять простору і часу”, “Народознавство і характерництво”.

Свято Теплового Олексія має такі традиції: вшанування козаків-рибалок, козаків-пасічників, козаків-музик; увага до людей, які зналися на тваринництві й, зокрема, на конярстві.

Можливе використання цих традицій:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- журнал “Особливості козацького виховання”,
- уроки “Козацька ремеслознавча та кулінарна діяльність”, “Козацька педагогіка і здоров’я”, “Особисте і суспільне в козацькій педагогіці”, “Зв’язок козаків із сімейно-виховними традиціями”, “Пісня, музика та музичні інструменти в козацькій педагогіці”.

Свято “Чистий Четвер” має такі традиції: прибирання оселі, оздоблення інтер’єру, сповідь.

Можливе використання традицій:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- свято-урок “Ярмарок писанок”.

Літній цикл

Зелена неділя (50-й день після Великодня), Івана Купала (7 липня), Петра й Павла (12 липня), Спасівка (14-19 серпня).

Свято “Зелена Неділя”. Традиції свята: прикрашення хати, розмова з рослинами, проспівування пісень рослинам і деревам (щонайменше 17 пісень), водіння Калини, водіння Берези, водіння “Куста”, обмін секретами приготування борошняних виробів, випровадження із хати бід, хвороб, поганих вчинків, негативних рис характеру, поминання покійних, спогади козаків.

Можливе використання традицій:

- бесіда “Традиції мого краю”,
- конкурс на краще оздоблення приміщення,
- конкурс на кращий букет,
- конкурси па плетіння вінків,
- конкурси виконання пісень про живу природу,
- урок-роздум “Про позитивні та негативні риси характеру”,

- усні журнали “Чого не повинно бути”, “Запобігання хворобам”,
- конкурс “Козацькі забави”,
- валеологічні уроки: “Поняття про фізичну досконалість. Роль рухової активності”, “Поняття про координацію рухів” (на матеріалі свята Зелена Неділя).

Свято Івана Купала має такі традиції: величання Сонця, Землі, Води; збирання лікарських рослин; оволодіння секретами закличок, секретами рухової активності; биття кропивою.

Можливе використання традицій Івана Купала:

- конкурс пісень про кохання,
- усний журнал “Охорона природи”,
- бесіда “Традиції мого краю”,
- конкурси “Краща роль Іванка”, “Краща роль козака”,
- валеологічні уроки:
 - * “Оздоровлення природними факторами”,
 - * “Роль рухової активності”,
 - * “Поняття про активні рухи”,
 - * “Розвиток основних рухів у народних обрядах”,
 - * “Народознавство і звукотерапія”,
 - * “Лікарські рослини, їх використання (на матеріалі свята Івана Купала)”.

Свято Петра й Павла має такі традиції: виставка дитячої іграшки біля церкви, продаж солодоців для дітей, ярмарок народних ремесел, обмін секретами кулінарії, обмін секретами ведення господарства, спогади про козаків-меценатів.

Можливе використання традицій свята Петра і Павла:

- виготовлення іграшок для дитсадків, дитячих будинків,
- ярмарок ремеслознавчих виробів,
- конкурси сервірування столу (приготування страв),
- конкурси “Умілі руки”, “Юний технік”, “Кравчина”,
- усний журнал “Засоби самоврядування”.

Осінній цикл

Різдво Божої Матері (21 вересня), Покрова (14 жовтня), Свято Луки (31 жовтня), Архістратиґа Михаїла (21 листопада), Пилипівка (27 листопада).

Різдво Божої Матері має такі традиції: величання Матері Божої як покровительки життя людини, аналіз досвіду збирання врожаю, володіння секретами збирання врожаю, секретами здорового способу життя, увага до атрибутів праці, володіння секретами сенсорного та пізнавально-розумового виховання, оволодіння співочою майстерністю, аналіз історичного минулого козацтва.

Можливе використання традицій:

- свято-урок “Зустріч з серпиком”,
- урок валеології “Народна мудрість про здоровий спосіб життя”,
- бесіда “Валеологічна роль пісні”,
- усний журнал “Образ Божої Матері як символ козаків”.

Свято Луки передбачає вшанування хліборобів, засвідчення поваги до національної культури, уваги до культури інших народів.

Можливе використання традицій:

- свято-урок “Національна культура”,
- валеологічний урок “Ремесло як засіб уваги до здорового способу життя”,
- усний урок “Що я знаю про живопис?”.

Свято Покрови має такі традиції: вшанування матері Землі, героїв-козаків; проведення конкурсу козацької пісні, конкурсів на спостережливість, кмітливість, винахідливість, на знання кращих козацьких традицій, легенд, ігор тощо; започаткування вечорниць, ігор з кашею, ігор на метання.

Можливе використання традицій:

- урок “Усна народна творчість про осінь, жовтень, Покрову”,
- вистава “Свято врожаю”,
- свято-урок “Закликаймо Покрову”,
- свято-урок “Козацькі звичаї”,
- свято-урок “Козацька пісня”,
- свято-урок “Козацький фольклор”,
- валеологічні уроки:
 - * “Роль слова у корекції поведінки”,
 - * “Народна мудрість про стосунки молодих людей”,
 - * “Взаємодія людей різних поколінь як формування толерантності (на матеріалі свята Покрови)”
- бесіда “Традиції моїх батьків”.

Свято Михайла має такі традиції: конкурси плетіння; бесіди про захисників, про гріховність, про символіку, про героїзм і козацьких героїв, про меценатство, національну історію; спогади про діла гетьманів, осмислення народних традицій як позитивного фактору.

Можливе використання традицій:

- виставки-ярмарки виробів плетіння,
- свято-урок “Про громадянську позицію гетьманів”,
- заняття-бесіди “Герби міст, поняття про символи, їх значення”,
- письмові твори “Роздуми про Богдана Хмельницького, Северина Наливайка, регіональних захисників краю”.

Пилипівка має такі традиції: зустрічі дітей у батьківському домі, символи пам’яті і уваги до батьків (братів, сестер), утвердження необхідних знань при приготуванні страв, сервіруванні столу, утвердження етики сімейних та родинних стосунків, пригощання сусіда пекарськими виробами, утвердження шани до роду, родини, сім’ї, поминання захисників краю.

Можливе використання традицій:

- бесіда “Традиції моїх батьків”,
- конкурс “Зустріч гостей”,
- вікторина “Мій рід, родина, сім’я”, “Який я уважний до бабусі, дідуся, матері, батька, брата, сестри”,
- усний журнал “Сімейний фольклор”,
- усний журнал “Козацький фольклор”.

Весільна обрядовість має такі традиції: запрошення на весілля, дівич-вечір, випікання короваю, одягання до шлюбу.

Можливе використання традицій:

- свято-вистава “Підготовка до весілля”,
- свято-урок “Свято короваю”,
- вистава “Дівич вечір”,
- конкурс “Одягання молодої до шлюбу”.

ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ В УМОВАХ ОЗДОРОВЧОГО ТАБОРУ

Орієнтовний план-сітка роботи табірної зміни

1-й день, вівторок.

- Заїзд дітей.
- Операція “Валіза”.
- Організаційний збір загону.

2-й день, середа.

- Екскурсія по табору.
- Операція “Ми – чистюлі”.
- Підбір назв загонів, емблем, девізів, пісень.
- Оформлення загонових куточків.

3-й день, четвер.

- Відкриття табірної зміни.
- Конкурс на кращий загоновий куточок, загонове місце.
- Вогнище.
- Вечір знайомств “Розкажи мені про себе”.
- Концерт вожатих.

4-й день, п'ятниця.

- День природи.
- Екскурсія до лісу “В гостях у Мавки”.
- Виставка виробів з природних матеріалів “Лісова фантазія”.

5-й день, субота.

- Гра-подорож “Сорочинський ярмарок”.
- Брейн-ринг “Українські обереги”.

6-й день, неділя.

- Батьківський день.
- Свято квітів.
- Концерт “Наші таланти”.

7-й день, понеділок.

- День спорту.
- Відкриття малих Олімпійських ігор.
- Веселий футбол.

- Гра “По сторінках Олімпіад”

8-й день, вівторок.

- Естафета з легкої атлетики.
- Вшанування героїв спорту.

9-й день, середа.

- Шахово-шашковий турнір.
- Змагання з футболу.
- Перегляд кінофільму.

10-й день, четвер.

- Змагання з волейболу, баскетболу.
- Вистава лялькового театру.

11-й день, п'ятниця.

- Турнір з тенісу.
- Вечір поезії та романсу.
- Музичний конкурс “Золотий камертон”.

12-й день, субота.

- Свято Нептуна.
- Конкурс “Козацькі розваги”.

13-день, неділя.

- Закриття малих Олімпійських ігор.
- Конкурс “Веселі старты”.

14-й день, понеділок.

- День самоуправління.
- Зустріч з модельєром.
- Лекція “Сучасна молодіжна мода”.
- Конкурс “Міс табору”.

15-й день, вівторок.

- День казки.
- КВК “У світі казок”.
- Конкурс інсценованої казки.

16-й день, середа.

- День туриста.
- Операція “Зелена аптека”.
- Поле чудес “Люби і знай свій рідний край”.

17-й день, четвер.

- День сміху.
- Гуморина.

- Конкурс шумових оркестрів.
- Конкурс Мюнхаузенів (на кращу вигадану історію).

18-й день, п'ятниця.

- День миру.
- Конкурс малюнка на асфальті “Хай завжди буде сонце”.
- Конкурс “Господарочка”.

19-й день, субота.

- День ввічливості.
- Шоу-конкурс “Супер-пара”.
- Операція “Мийдодир” (банний день).

20-й день, неділя.

- День іменинника.
- Конкурс малюнків “Ах, вернісаж, вернісаж”.
- Маскарад “Музобоз”.
- Концерт для іменинників “Улюблені відеокліпи”.

21-й день, понеділок.

- День театру.
- Сценічні площадки.
- Театральний калейдоскоп.
- Гра “Чи знаєте ви театр?”
- Театральна прем'єра.

22-й день, вівторок.

- День пам'яті.
- Похід до обеліску.
- Конкурс військової пісні.

23-й день, середа.

- Закриття табірної зміни.
- Заключний концерт.
- Прощальне вогнище “Серед друзів”.

24-й день, четвер.

- Роз'їзд дітей.

План-сітка роботи табору (21 день)

<p><i>1-й день</i> День заїзду. Відкриття табірної зміни. Вечір-концерт “Алло, ми шукаємо таланти”</p>	<p><i>2-й день</i> День – підготовка до відкриття табірної зміни. Вечір-концерт талантів. Гра “Ярмарка ідей”</p>	<p><i>3-й день</i> День – підготовка до відкриття табірної зміни (розучування пісень). Вечір – урочиста лінійка “Відкриття табірної зміни”</p>
<p><i>4-й день</i> День спортивних змагань.</p>	<p><i>5-й день</i> “Лицарський турнір” (для хлопців)</p>	<p><i>6-й день</i> “Міс Веселка” (для дівчат)</p>
<p><i>7-й і 8-й дні</i> Батьківські дні. Ігри: “Караоке”, “Показуха”.</p>	<p><i>9-й день</i> День іменинника</p>	<p><i>10-й день</i> День індійця</p>
<p><i>11-й день</i> День Нептуна</p>	<p><i>12-й день</i> “Веселий футбол” для вожатих</p>	<p><i>13-й день</i> Гра “Хрестики-нулики”</p>
<p><i>14-й і 15-й дні</i> Батьківські дні. Спортивні ігри, концертна програма</p>	<p><i>16-й день</i> Турпохід, свято “Печена картопля”</p>	<p><i>17-й день</i> “Перехрестя кохання”</p>
<p><i>18-й день</i> Гра “Експрес”</p>	<p><i>19-й день</i> Підготовка до закриття</p>	<p><i>20-й день</i> Закриття табірної зміни</p>
<p><i>21-й день</i> “До побачення, табір!” День від’їзду</p>		

План-сітка роботи табору (12 днів)

<i>1-й день</i>	<i>2-й день</i>	<i>3-й день</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Свято відкриття табору 2. Гра “Поле чудес” 3. Дискотека 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомлення з планом роботи оздоровчого табору 2. Змагання з настільного тенісу (I тур) 3. КВК 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Змагання з настільного тенісу (II тур) 2. Конкурс для інтелектуалів “Юні дотепники”
<i>4-й день</i>	<i>5-й день</i>	<i>6-й день</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Змагання “В повітрі паперова флотилія” 2. Ігротека 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гра “Поле чудес” 2. Дискотека 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Змагання “Флотилія відправляється в дорогу” 2. День електронних розваг
<i>7-й день</i>	<i>8-й день</i>	<i>9-й день</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Змагання повітряних зміїв “Вітер-помічник” 2. Ігротека 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загадки, ребуси, шаради, головоломки 2. Свято “День улюблених ігор” 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конкурс “Ерудит” для інтелектуалів 2. Конкурс “Парад іграшок”
<i>10-й день</i>	<i>11-й день</i>	<i>12-й день</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Вікторина “Що ти знаєш про радіо?” 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гра “В майстерні Саморобкіна” 2. Конкурс автомобілістів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Містечко веселих витівок 2. Закриття табору

**План-сітка
роботи пришкільного табору “Метелик”
(12 днів)**

<p style="text-align: center;"><i>1-й день</i></p> <p><i>Ранок.</i> Організацій- ний збір табору</p> <p><i>День.</i> Свято від- криття табірної зміни</p>	<p style="text-align: center;"><i>2-й день – день екології</i></p> <p><i>Ранок.</i> Екологічний крос “Збережемо природу”</p> <p><i>День.</i> Конкурс поробок з природного матеріалу “Природа і фантазія”</p>	<p style="text-align: center;"><i>3-й день – “Ми інтелектуали”</i></p> <p><i>Ранок.</i></p> <p>Інтелектуальна гра “Пізнаючи світ, пізнаєш себе”</p> <p><i>День.</i> Конкурс реклами про село, школу.</p>
<p style="text-align: center;"><i>4-й день – день казки</i></p> <p><i>Ранок.</i> Конкурс малюнка на асфальті “У світі казки”</p> <p><i>День.</i> Конкурс інсценованої казки</p>	<p style="text-align: center;"><i>5-й день – день України</i></p> <p><i>Ранок.</i> Токарівський ярмарок</p> <p><i>День.</i> Козацькі ігри</p>	<p style="text-align: center;"><i>6-й день – день спорту</i></p> <p><i>Ранок.</i> Веселі старти</p> <p><i>День.</i> Книга рекордів табору</p>
<p style="text-align: center;"><i>7-й день – день іменинника</i></p> <p><i>Ранок.</i> “Поле чудес”</p> <p><i>День.</i> Шоу-програма “Під знаком зодіаку”</p>	<p style="text-align: center;"><i>8-й день – день туризму</i></p> <p><i>Ранок.</i> Туристичний похід</p> <p><i>День</i> Конкурс веселих туристят</p>	<p style="text-align: center;"><i>9-й день – день гумору</i></p> <p><i>Ранок.</i> Конкурс мюнхаузенів</p> <p><i>День.</i> Гуморина</p>
<p style="text-align: center;"><i>10-й день – день майстрів</i></p> <p><i>Ранок.</i> Подорож до міста майстрів. Творчі майстерні</p> <p><i>День.</i> Веселий ярмарок</p>	<p style="text-align: center;"><i>11-й день – день Нептуна</i></p> <p><i>Ранок.</i> Конкурс палаців з піску</p> <p><i>День.</i> Свято Нептуна</p>	<p style="text-align: center;"><i>12-й день</i></p> <p><i>Ранок.</i> Свято закриття табірної зміни. Концерт “Ромашка”</p>

Розпорядок дня в оздоровчому таборі

7.30	- Підйом
7.45	- Ранкова гімнастика
8.00	- Ранкова лінійка
8.30 – 9.00	- Сніданок
9.00 – 9.45	- Прибирання території
10.00 – 12.30	- Водні процедури (купання в річці)
13.00 – 13.30	- Обід
14.00 – 16.00	- Сон
16.30	- Полудник
17.00 – 18.30	- Водні процедури
19.00 – 19.30	- Вечеря
20.00 – 21.00	- Вечірнє свято
21.00 – 22.30	- Дискотека
23.00	- Відбій

РОБОТА З БАТЬКАМИ

Схема вивчення родини

Загальні дані про родину: структура родини, вік, професії батьків, побутові й санітарно-гігієнічні умови життя родини, матеріальне становище.

Дані про сімейне виховання.

1. Виховна активність батьків: основні цілі виховання, наявність конкретних виховних завдань, єдність і узгодженість вимог дорослих у родині до дітей, спілкування з дітьми, поінформованість про життя дитини; зв'язок із учителями, класним керівником; свідоме опанування психолого-педагогічних знань; участь у виховній роботі школи.
2. Суспільна спрямованість сімейного колективу: ставлення дорослих до праці, свого міста, села, підприємства, родини; ступінь активності дорослих у суспільному житті, спрямованість батьків на розвиток духовних потреб дітей.
3. Психологія сімейних відносин:
 - Гармонійні взаємини: повага, дружба, любов, теплота, взаємна турбота, допомога. Несталі, але позитивні сімейні відносини: нетривалі конфлікти, що усуваються.
 - Відносини зовні благополучні, врегульовані, але внутрішньо неблагополучні: зовнішня благопристойність тримається на погрозах і страху; батьки підривають авторитет один одного, нерідко самоусуваються від виховання дітей.
 - Різко конфліктні відносини: часті конфлікти, психологічна несумісність батьків, алкоголізм одного з них чи обох, атмосфера брутальності, образ, недовіри.
4. Наявність особистого місця дитини у квартирі.
5. Виконання дитиною режиму дня.
6. Розподіл трудових обов'язків у родині.
7. Організація вільного часу, культура дозвілля родини.
8. Ставлення батьків до школи.

Опитувальні листи

Шановні батьки!

З метою підвищення ефективності навчання і виховання учнів просимо дати об'єктивні відповіді на запитання.

Підкресліть ту відповідь, яка, на Вашу думку, найбільше стосується Вашої дитини.

I-й опитувальний лист

1. Як ставиться Ваша дитина до навчання:
 - а) дуже добре;
 - б) добре;
 - в) задовільно;
 - г) має складності;
 - д) погано;
 - є) дуже погано.
2. Чи відвідує Ваша дитина групу подовженого дня:
 - а) часто;
 - б) кожен навчальний день;
 - в) іноді;
 - г) готує домашнє завдання вдома.
3. Як, на думку вихователя групи подовженого дня, Ваша дитина ставиться до виконання домашнього завдання, до навчання:
 - а) пасивно;
 - б) переважно пасивно;
 - в) зацікавлено;
 - г) ставить питання;
 - д) активно аналізує;
 - є) зосереджено спостерігає;
 - ж) робить висновки;
 - з) виявляє підвищений інтерес до всіх навчальних предметів;
 - і) виявляє інтерес до окремих навчальних предметів.
4. Як часто виникають у Вашій сім'ї сварки в присутності дитини:
 - а) іноді; б) дуже рідко; в) часто; г) дуже часто.
5. Ставлення Вашої дитини до батьків:
 - а) дуже поважає, завжди виконує їхні вимоги;
 - б) поважає, переважно виконує їхні вимоги;

- в) ставиться скептично, доручення виконує під контролем;
г) не поважає.
6. Як Ви оцінюєте морально-психологічний клімат у Вашій родині, що впливає на навчання і виховання Вашої дитини:
а) високий; б) переважно високий; в) має деякі труднощі;
г) має великі труднощі; д) низький.
7. У спілкуванні з дитиною батько виявляє:
а) знервованість:	б) нестриманість:
1 — завжди	1 — завжди
2 — часто	2 — часто
3 — іноді	3 — іноколи
4 — ніколи	4 — ніколи
в) повагу до дитини:	г) байдужість:
1 — завжди	1 — завжди
2 — часто	2 — часто
3 — іноколи	3 — іноколи
4 — ніколи	4 — ніколи
д) ворожість:	е) зневажливість:
1 — завжди	1 — завжди
2 — часто	2 — часто
3 — іноколи	3 — іноколи
4 — ніколи	4 — ніколи
є) тактовність:	
1 — завжди	
2 — часто	
3 — іноді	
4 — ніколи	
8. Просимо повідомити дані про себе і Вашу сім'ю.
- Скільки років.
 - Стать.
 - Освіта.
 - Склад сім'ї — повна чи неповна.
9. Як дитина вчиться (оцінки останньої чверті):
“12” _	“8” _	“4” _
“11” _	“7” _	“3” _
“10” _	“6” _	“2” _
“9” _	“5” _	“1” _
10. Дитина пішла до школи у ___ років _____ міс.

II-й опитувальний лист

(складається за тим самим принципом, що й I-й.)

1. Як ставиться Ваша дитина до навчання:

- а) дуже добре;
- б) добре;
- в) задовільно;
- г) має труднощі;
- д) погано;
- є) дуже погано.

2. Ставлення Вашої дитини до людей з найближчого оточення:

— до дідуся і бабусі:

а) радіє зустрічі:	б) поважає думку:
1 — завжди	1 — завжди
2 — часто	2 — часто
3 — інколи	3 — інколи
4 — ніколи	4 — ніколи
в) довіряє	г) упевнена, що зрозуміють
1 — завжди	1 — завжди
2 — часто	2 — часто
3 — інколи	3 — інколи
4 — ніколи	4 — ніколи
д) упевнена, що допоможуть	е) упевнена, що захистять
1 — завжди	1 — завжди
2 — часто	2 — часто
3 — інколи	3 — інколи
4 — ніколи	4 — ніколи
є) хоче наслідувати	
1 — завжди	
2 — часто	
3 — інколи	
4 — ніколи	

— до вчителя:

а) радіє зустрічі:	б) поважає думку:
1 — завжди	1 — завжди
2 — часто	2 — часто
3 — інколи	3 — інколи
4 — ніколи	4 — ніколи

- в) довіряє
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- г) упевнена, що зрозуміють
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- д) упевнена, що допоможуть
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- е) упевнена, що захистять
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- є) хоче наслідувати
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- до товариша:
- а) радіє зустрічі:
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- б) поважає думку:
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- в) довіряє
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- г) упевнена, що зрозуміють
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- д) упевнена, що допоможуть
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- е) упевнена, що захистять
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи
- є) хоче наслідувати
 1 — завжди
 2 — часто
 3 — інколи
 4 — ніколи

III-й опитувальний лист

містить такі питання:

1. Як ставиться Ваша дитина до навчання:

- а) дуже добре;
- б) добре;
- в) задовільно;
- г) має труднощі;
- д) погано;
- є) дуже погано.

2. Оцініть якості Вашої дитини:

а) працьовитість:

- 1 — завжди
- 2 — часто
- 3 — інколи
- 4 — не спостерігається

в) ініціативність:

- 1 — завжди
- 2 — часто
- 3 — інколи
- 4 — не спостерігається

д) доброта:

- 1 — яскраво виражена
- 2 — виявляється
- 3 — не спостерігається

є) ввічливість:

- 1 — яскраво виражена
- 2 — виявляється
- 3 — не спостерігається

і) охайність:

- 1 — яскраво виражена
- 2 — виявляється
- 3 — не спостерігається

б) охайність:

- 1 — завжди
- 2 — часто
- 3 — інколи
- 4 — не спостерігається

г) вимогливість до себе:

- 1 — яскраво виражена
- 2 — виявляється
- 3 — не спостерігається

е) чесність:

- 1 — яскраво виражена
- 2 — виявляється
- 3 — не спостерігається

ж) готовність допомогти іншим:

- 1 — яскраво виражена
- 2 — виявляється
- 3 — не спостерігається

к) скромність:

- 1 — яскраво виражена
- 2 — виявляється
- 3 — не спостерігається

БЛАНК-ІНТЕРВ'Ю (взаємодія між батьками та дитиною)

1. Чи відводите Ви щодня час для читання дитині і для бесіди з нею?
2. Чи намагаєтеся Ви правити дитині за приклад, читаючи книги, журнали, газети?
3. Чи обговорюєте Ви з сім'єю і з дитиною щось цікаве з прочитаного або побаченого?
4. Чи дивитесь Ви телевизор разом із дитиною?
5. Чи ставите Ви дитині запитання щодо змісту побаченого по телевизору?
6. Чи обмежуєте Ви можливість дитині дивитися телевизор?
7. Чи намагаєтесь Ви ходити з дитиною на прогулянки?
8. Чи відвідуєте Ви з дитиною театр, зоопарк, музеї, цирк, виставки?

Анкетні запитання для батьків

1. Які з перелічених нижче якостей виявляються у Вашої дитини найбільшою мірою? Порівняйте від 1 до 7

№	Особисті якості	1	2	3	4	5	6	7
1	Ввічливість							
2	Чесність							
3	Ощадливість							
4	Чуйність							
5	Доброта							
6	Працьовитість							
7	Скромність							

2. Які з перелічених якостей Вам вдається найліпшим чином виховувати у своєї дитини (підкресліть):
 - скромність,
 - чесність,
 - ввічливість,
 - справедливість,
 - стриманість,
 - працьовитість,
 - ощадливість.

3. Кому Ви відводите головну роль у вихованні цих якостей у дітей: *школі або сім'ї* (підкресліть).
4. На які з перелічених тем Ви найчастіше розмовляєте з дитиною? (позначте):
- про ставлення до вчителя;
 - про поведінку в школі;
 - про книжки, що прочитали;
 - про ставлення до батьків, старших членів родини;
 - про відносини з товаришами;
 - про ставлення до хліба, природи, особистих і громадських речей;
 - про переглянуті фільми, вистави;
 - про уподобання, захоплення, улюблені справи;
 - про раціональне використання вільного часу, вміння організувати свій відпочинок;
 - про вибір майбутньої професії.
5. Які з перелічених негативних виявів найчастіше слугують предметом ваших бесід із дітьми? (позначте):
- погані оцінки в школі;
 - погана дисципліна в школі;
 - брутальність, зухвалість;
 - недбале ставлення до громадських цінностей;
 - порушення режиму;
 - недбале ставлення до особистих речей;
 - прагнення мати гроші, бажання їх потратити;
 - телеманія;
 - захоплення комп'ютерними іграми;
 - нерозбірливість у виборі друзів.
6. Назвіть позитивні якості, властиві вашій дитині.

Анкетування для батьків (анкетування проводять до занять)

Відомості про сім'ю

1. Чи палить хтось із дорослих членів сім'ї?
 - Хто саме? (*Тато, мама, дідусь, бабуся, інші члени сім'ї.*)
 - Де і коли палять? (*Поза квартирою, в нежитлових приміщеннях, у житлових приміщеннях за відсутності дітей, всюди при дітях.*)
2. Чи вживають члени сім'ї спиртні напої?
 - Хто саме? (*Тато, мама, дідусь, бабуся, інші члени сім'ї.*)
 - Як часто? (*На свята, з будь-якого приводу, без приводу, систематично.*)

Відомості про дитину

1. **Стан здоров'я дитини.** (*Хворіє часто, хворіє 2-3 рази на рік, практично не хворіє.*)
2. **Відвідування спортивних секцій.**
 - Яку секцію відвідує?
 - З якого часу?
 - Успішність занять (*Висока, середня, низька, поки неясно.*)
 - Зацікавленість дитини (*Висока, середня, низька.*)
3. **Дотримання режиму дня.**
 - Сон (*Лягає і прокидається завжди в один і той самий час; лягає і прокидається, коли захоче; прокидається за потребою, вчасно, але важко.*)
 - Прогулянки і гра на свіжому повітрі (*Практично не гуляє, 1 - 2 години; 3-4 години; за доброї погоди проводить на вулиці весь вільний час; гуляє за будь-якої погоди, доки не заженеш додому.*)
 - Підготовка домашніх завдань (*Одразу після школи; після денної прогулянки; увечері; вранці перед школою.*)
 - Телебачення і дитина (*Дивиться телевізор щодня; дивиться телевізор у вихідні; практично не дивиться.*)
4. **Гігієнічні навички.**
 - Дотримання вимог особистої гігієни (*Стало звичкою; поки що не стало звичкою; зустрічає опір.*)
 - Дотримання вимог правильного сидіння під час роботи за

столом (*Правильної пози додержується без нагадувань; іноді доводиться нагадувати; доводиться систематично контролювати.*)

- Виконання вимог правильного сидіння під час гри, при читанні й перегляді телепередач (*Завжди стежить за собою; доводиться іноді нагадувати; доводиться систематично контролювати; марно казати, сидить так, як їй зручно.*)

5. Практичні навички.

- Уміння надати першу допомогу при травмі, подряпині, порізі, садні (*Вміє допомогти собі; вміє допомогти другу; не вміє надати допомоги.*)
- Хто навчив дитину цього? (*Мати, бабуся, вихователь у дитячому садку, інші люди.*)
- Уміння поводитися під час захворювання (*При кашлі й нежиті, при нудоті, при високій температурі тощо.*)
- Чи вміє поводитися в разі захворювання близьких (*Ізоляція, режим тиші, надання посильної допомоги хворому.*)

Анкета для батьків

Варіант I

I. Чи старанна і слухняна дитина в сім'ї? Наскільки охоче виконує вона доручення батьків?

1. Постійно виявляє недбалість і неслухняність.
2. Часто неслухняна й недбала.
3. Не завжди старанна й слухняна.
4. Завжди старанна й слухняна.

II. Як дитина поводить себе вдома?

1. Постійно поводить себе погано, зухвало, сперечається тощо.
2. Часто поводить себе зухвало, на зауваження не реагує.
3. Час від часу поводить себе пустотливо, але на зауваження реагує позитивно.
4. Завжди добре.

III. Наскільки чуйно ставиться дитина до батьків і близьких?

1. Постійно поводить себе брутально, зухвало, дратується з приводу зауважень.
2. Часто поводить себе грубо, виявляє байдужість, егоїзм.

3. Не завжди чутлива й дбайлива.
4. Чутлива, дбайлива, лагідна.

IV. Наскільки дитина працьовита?

1. Постійно ухиляється від праці, дуже ледача.
2. Часто ухиляється від праці, працює тільки під контролем.
3. Не завжди допомагає, робить лише те, що доручають.
4. Любить працю, завжди допомагає старшим.

V. Наскільки виховані простота і скромність у дитини стосовно рідних і близьких?

1. Дуже зарозуміла, пихата, гордовита.
2. Часто виявляє пихатість, зарозумілість.
3. Іноді вихваляється, виявляє пихатість, зарозумілість.
4. Завжди проста і скромна.

VI. Чи виявляється в дитини критичність стосовно інших людей?

1. Некритична, прилаштовується до поглядів інших членів сім'ї й товаришів.

2. Дуже рідко висловлює власні думки, критичні судження.
3. Критикує, але при цьому не завжди правильно і тактовно.
4. Критикує погляди та поведінку близьких розумно і так-

товно.

VII. Чи виявляється при цьому самокритичність?

1. Агресивно сприймає критику членів сім'ї, на зауваження відповідає грубо.

2. Не сприймає критику інших, не реагує на зауваження членів сім'ї.

3. Не завжди самокритична, не завжди зважає на критичні зауваження.

4. Самокритична, поважає критику членів сім'ї, прагне врятувати критичні зауваження.

VIII. Як ставиться до навчання вдома?

1. Виявляє безвідповідальність у навчанні, уроки вдома не готує, до школи ходити не хоче.

2. Безвідповідально ставиться до домашніх завдань, потребує постійного контролю.

3. Не завжди сумлінно готує домашні завдання.

4. Відповідально й сумлінно готує домашні завдання.

IX. Як ставиться до громадських доручень?

1. Не любить громадську роботу, не виконує її.

2. Найчастіше безвідповідально ставиться до громадської роботи та доручень, потребує постійного контролю з боку батьків.

3. Не завжди виявляє відповідальність та бажання виконувати громадські доручення.

4. Охоче виконує громадські доручення, розповідає про їх виконання вдома.

Х. Яким є ставлення дитини до свого класу, школи?

1. Не любить свій клас і школу, відверто висловлює своє негативне ставлення до них.

2. Байдужа до справ класу та школи.

3. Любить клас і школу, але не завжди доводить це добрими справами.

4. Любить свій клас і школу і завжди доводить це добрими справами.

Обробка отриманих даних. Отримавши від батьків папірці з номерами запитань і відповідей, учитель підсумовує номери відповідей (для кожного учня), одержану суму ділить на 10. Міру виявлення моральних якостей у поведінці учнів в уявленні їхніх батьків оцінюють за такою шкалою:

від 1 до 1,5 — на думку батьків, зазначені властивості не виявляються;

від 1,5 до 2,5 — на думку батьків, властивості виявляються слабо;

від 2,5 до 3,5 — на думку батьків, властивості виявляються;

від 3,5 до 4 — на думку батьків, властивості виявляються яскраво.

На базі одержаних результатів вчитель порівнює оцінку батьків зі своїми уявленнями. В разі їх невідповідності слід з'ясувати причину цього (потайливість, позірність, необ'єктивність батьків) за допомогою інших методик та спланувати індивідуальну роботу з цим учнем (а за потреби і з батьками).

Виявлені негативні вчинки, а також умови й причини, що їх породили, мають послугувати вказівкою стосовно спрямованості подальшого морально-психологічного розвитку дитини.

Анкета для батьків

Варіант 2

I. Загальні відомості про дитину в сім'ї

1. Прізвище, ім'я, дата народження дитини.
2. Склад сім'ї. Освіта батька чи матері. Матеріальне становище.
3. Професія батьків.
4. Яка дитина в сім'ї (*перша, друга*)
5. Які захворювання перенесла?
6. З якою часу дитина відвідує дитячий садок? Як довго знаходиться у даній групі дитячого садка?

II. Особливості виховання дитини в сім'ї.

1. Які ігри, іграшки, матеріали є у дитини? Де і як вони зберігаються? (*Чи є спеціальний куточок*).
2. Із ким частіше залишається дитина вдома? (*Хто з нею гуляє, приносить іграшки, книжки*)?
3. Чи однакової думки всі дорослі члени сім'ї щодо того, щоб дозволяти щось дитині або заборонити?
4. Які засоби впливу на дитину застосовуються у сім'ї (*заохочення, догана і таке інше*)?
5. Кого в сім'ї малюк слухається? З ким більше вередує? Кому частіше скаржитися на кривдників? Із ким частіше ділиться своїми враженнями?
6. Які навички самообслуговування є у дитини (*самостійність у прибиранні іграшок, ліжка і таке інше*)?
7. Допмагає чи ні малюк по господарству (*чи бере участь у прибиранні квартири, догляді за тваринами, чи поливає квіти*)?
8. Назвіть улюблені ігри, іграшки, казки, книги, що більше за все полюбляє робити?
9. Які з перерахованих видів діяльності дитина виконує краще за все (*малювання, ліплення, танці, розповідання казок, історій, придумування ігор*)?
10. Назвіть кращих друзів вашого малюка (*у дворі, дитячому садку*). Як давно він з ними дружить? Що розповідає про них?
11. Як в сім'ї готують малюка до школи (*питання батькам дітей старших та підготовчих груп*)?

Анкета для батьків

Варіант 3

Шановні батьки! Ваші відповіді допоможуть знайти потрібні педагогічні рекомендації щодо виховання дітей у сім'ї. Розраховуємо на вашу відвертість і бажаємо сімейного щастя.

1. ПІБ батька, матері _____
2. Ваш вік _____, освіта _____, фах _____
3. Скільки років перебуваєте у шлюбі? _____
4. Скільки у вас дітей? _____ Якого віку? _____
5. Які питання сімейного виховання вас найбільше цікавлять? _____
6. На які теми ви хотіли б послухати лекції? _____

7. З яких питань ви хотіли б отримати консультації? _____

8. Які методи впливу ви використовуєте у вихованні своїх дітей? _____
9. З якими труднощами зустрічаєтесь під час виховання дітей? _____
10. Що непокоїть вас у поведінці дитини? _____
11. Хто і як, на вашу думку, міг би допомогти батькам у вихованні дітей? _____
12. Скільки часу щодня приділяєте ви своїм дітям? _____
13. Як ви проводите вільний час? _____

Анкета для батьків майбутніх першокласників

1. Чому ви вирішили віддати свою дитину в україномовну школу?
2. Чи хотіла ваша дитина йти до школи?
3. Чи вивчала дитина рідну мову в дитячому садку?
4. Чи розмовляє хтось у вашій родині українською мовою?
5. Чи подобається дитині слухати (читати) книжки українською мовою?
6. Які теле- або радіопередачі рідною мовою подобаються вашій дитині?
7. Яких народних традицій, обрядів дотримується ваша родина?
8. Які сімейні національні реліквії зберігаються в родині?
9. Що знає дитина про родовід вашої сім'ї?

Анкета для батьків другокласників

1. Як змінилося ставлення дитини до рідної української мови після першого року навчання у школі?
2. Чи почала дитина розмовляти вдома рідною мовою?
3. Як ви підтримуєте бажання дитини спілкуватися українською мовою?
4. Чи охоче дитина читає книжки українською мовою?
5. Про які нові народні обряди, традиції, звичаї ви дізналися від своєї дитини?
6. Чи подобаються дитині позакласні виховні заходи на основі народознавства?
7. Які виховні заходи ви хотіли б провести разом із дітьми в класі?
8. Чи виникає бажання у дитини дізнатися щось нове з історії вашої родини, рідного міста, своєї країни?
9. На яких екскурсіях хотіли б побувати ви разом із дітьми?

Анкета для батьків третьокласників

1. Чи з'явилися нові інтереси, захоплення у вашої дитини у період канікул і які саме?
2. Як змінилося ставлення дитини до рідної мови, до читання книжок різних жанрів української літератури?
3. На яких екскурсіях і де ви побували влітку?
4. Що нового дізналася дитина про історію свого краю з цих подорожей?
5. Яким жанрам української літератури віддає перевагу дитина (казки, оповідання, вірші, гуморески)?
6. Твори яких видатних письменників України охоче читають ваші діти?
7. Із якими видатними місцями чи подіями в історії свого міста ви хотіли б познайомити ближче свою дитину?
8. У яких куточках України ви хотіли б побувати разом із дітьми протягом року?
9. На які проблеми в національному вихованні учнів ви хотіли б звернути особливу увагу?
10. Про яку сімейну традицію ви хотіли б розповісти дітям під час виховних заходів?
11. Які виховні заходи на народознавчому чи краєзнавчому матеріалі доцільно провести в класі з вашими дітьми?
12. Творчим роботам якої тематики віддає перевагу дитина (декоративно-ужитковому мистецтву, розпису крашанок і писанок, малюванню, складанню творів, віршів)?

Тест “Які ви батьки?”

Чи можете ви:

1. У будь-який момент залишити свої справи і зайнятися дитиною?
2. Порадитися з дитиною, не зважаючи на її вік?
3. Зізнатися дитині у помилці, яку ви допустили у ставленні до неї?
4. Вибачитись перед дитиною у випадку, якщо були неправі?
5. Опанувати себе і зберегти самовладання, навіть якщо вчинок дитини вивів вас із себе?
6. Поставити себе на місце дитини?
7. Повірити хоча б на хвилику, що Ви - добра фея?
8. Розповісти дитині повчальний випадок зі свого дитинства, який охарактеризує Вас не з кращого боку?
9. Завжди стримуватись від слів, здатних боляче вразити дитину? Утримуватись від прізвиськ і висловів, які можуть образити дитину?
10. Пообіцяти дитині виконати її бажання за умови гарної поведінки?
11. Надати один день, коли вона робила б усе, що їй заманеться, і поводи́ла б себе так, як схоче, а Ви їй не заважатимете і ні в що не втручатиметесь?
12. Не відреагувати, коли Ваша дитина вдарила, грубо штовхнула або просто незаслужено образила іншу дитину?
13. Встояти проти дитячих прохань і сліз, якщо впевнені, що це – примха, скороминуче, забаганка?

Варіанти відповідей:

А – можу і завжди так дію – 3 бали.

Б – можу, але не завжди так дію – 2 бали.

В – не можу – 1 бал.

Оцінювання відповідей:

Від 30 до 39 балів – Дитина для вас найбільша цінність, ви пізнаєте її, поважаєте, живете з дитиною душа в душу. Ваші стосунки з дитиною позитивно впливають на становлення її

особистості. Ви дотримуетесь правильних принципів виховання і можете надіятись на гарні результати.

Від 16 до 30 балів – Ви занадто суворі, інколи навпаки – занадто м'які. Ваш метод виховання – кнут і пряник. Ви схильні до компромісів, що послабляють виховний ефект. Вам необхідно бути уважними у ставленні до дитини. Ви користуєтесь у неї авторитетом, але авторитет не замінить Вашої любові. Розвиток Вашої дитини залежить більшою мірою від випадку, ніж від Вас. Вам треба замислитись над вихованням своєї дитини.

Менше 16 балів – У вас є проблеми з вихованням. Вам бракує знань, бажання і прагнення виховати дитину як особистість, а можливо і того, і іншого. Ви і самі відчуваєте, що чините неправильно. Між вами та дитиною існує недовіра. Поки не пізно, спробуйте приділити дитині більше уваги, враховувати її інтереси та запити. Бажано радитись із спеціалістами.

Основні правила виховання

Правило перше

Ніколи не беріться за виховання у поганому настрої. Виховання дітей – це одне з самих прекрасних занять людини і його, безперечно, повинні супроводжувати хороший настрій, спокій, схильність до опікування. Щоб переконатись у цьому, ви собі повинні дати відповідь на кілька запитань: де вам краще — в компанії друзів, прихильних до вас, чи в компанії певних суб'єктів, де кожен займається своєю справою? Чи подобається вам, коли на вас кричать чи ви надаєте перевагу нормальному тону розмови?

Будь-яка людина на ці питання дасть однозначну відповідь. Але, на жаль, чомусь не всі батьки пам'ятають ці істини в щоденному спілкуванні з дітьми.

Правило друге

Ясно визначте, чого ви хочете від дитини, а також дізнайтесь, що вона сама думає з цього приводу.

Діти народжуються “готовими людьми”. І якщо ви хочете, щоб вони були розумними, сміливими, веселими, сильними, мужніми — виховайте їх такими. При цьому деякі батьки чітко не уявляють собі, чого вони хочуть від дітей; вони знають, що в дітях їх дещо “не влаштовує”. Головне – переконати дитину в тому, що ваша виховна мета – це сформувати справжню людину.

Але мета може бути досягнута й іншим шляхом, ніж той, який ви пропонуєте. Діти живуть своїм життям, а не життям їх батьків.

Правило третє

Надавайте дитині самостійність. Спостерігайте – але не контролюйте кожен крок. Люди недолюблюють, коли хтось нав'язує готові рішення, контролює вчинки. Ваші діти – маленькі люди, і ніщо людське їм не чуже. Але діти — люди недосвідчені. І хоча вони хочуть, як правило, до всього дійти самостійно, зробити це вони зможуть лише з допомогою дорослих, але з

допомогою тактовною. І це повинна бути лише допомога, а не підміна дій дитини діями дорослого.

Правило четверте

Не підказуйте готового рішення, а показуйте можливі шляхи до нього і час від часу розбирайте з дитиною його правильні й хибні кроки на шляху до мети.

При цьому важливе емоційне стимулювання: не тільки позитивний фон, але і негайне реагування на кожне досягнення дитини.

Правило п'яте

Не пропустіть того часу, коли досягнуто перший успіх.

Ніколи не чекайте особливого випадку хвалити дитину за кожен вдалий крок. Дуже важливо хвалити не взагалі, а конкретно. Не “ти у мене молодець”, а обов’язково “ти поступив добре, тому що...”, і обов’язково дайте відчуті свій настрій — в даному випадку це радість успіху дитини.

Якщо ж дитина робить певний невірний рух, здійснює помилку, то необхідно вказати на невірність кроку дитини, не зачіпаючи при цьому особистості дитини.

Правило шосте

Зробити своєчасно зауваження. Відразу дати оцінку вчинку і зробити паузу — дати усвідомити почуте. Будь-яке зауваження потрібно робити відразу після помилки.

Правило сьоме

Оцінювати вчинок, а не особистість! На жаль, якраз у цьому пункті закладена найпоширеніша і важка батьківська помилка. “Ти — поганий” (оцінка особистості) звучить замість більш вдалого у цій ситуації “ти вчинив погано” (оцінка вчинку). І необхідно конкретно пояснити, в чому, власне, помилка, чому в даному випадку дитина вчинила неправильно. Оскільки

критикується конкретна помилка, а не особистість, то у дитини відпадає необхідність ставати в позу захисника, а разом з тим і непотрібний страх, побоювання бути покараним. З суворого, навіть жорсткого, але спокійного аналізу вчинку випливає і віра в справедливість вихователя, в його послідовність і не зникає віра в свої сили.

Правило восьме

Після зауваження обов'язково доторкніться до дитини і тим самим дайте відчути, що співчуваєте її помилці, вірите в неї, що ви хорошої думки про неї, не дивлячись на помилки.

Сутність людини і її вчинки — не одне і те ж. І потрібно вести себе відповідно: нема нічого гіршого, коли батько або мати ображаються на своїх дітей.

Не піддавайтесь хибній думці, згідно з якою діти поділяються на талановитих і не талановитих, хороших і поганих. Кожна дитина може досягнути достатньо багато. Але для цього вона повинна бачити кінцеву мету.

Правило дев'яте

Виховання повинно бути поетапним.

Якщо ви приведете високу, стрибучу молоду людину в сектор для стрибків у висоту і вкажете їй на планку з відміткою світового рекорду і скажете — стрибай! — то нічого не доб'єтесь. Планку потрібно піднімати поступово. Так само поступово, рухаючись від першої висоти до наступної, штурмує свої планки людського росту дитина. Завдання вихователя — своєчасно і точно піднімати планку, керуючись системою перспективних ліній у досягненні дитиною поставленої мети.

Правило десяте

Виховання повинно бути жорстким, але добрим.

Рекомендації батькам

1. Сприяйте і постійно контролюйте роботу своїх дітей.
2. Визначте постійне місце дитини, де б їй зручно було виконувати домашнє завдання, читати книжки, газети. Світло повинно падати на книгу або зошит із лівого боку.
3. Стежте, щоб дитина вчасно прийшла до школи та своєчасно поверталася. Контролюйте, чи не було пропусків, спізнень.
4. Вимагайте, щоб дитина сідала за уроки у передбачений режимом час, працювала сумлінно. Після кожних 50 хвилин занять — 10 хвилин необхідно відпочивати.
5. Не відривайте дитину від роботи під час виконання домашнього завдання. Вимкніть радіоприймач, телевізор, не дозволяйте іншим заважати дитині.
6. Перевіряйте виконані письмові роботи, нехай дитина розповість вивчене своїми словами, відповість на запитання.
7. Щоденно продивляйтесь щоденник дитини, перевіряйте, чи всі уроки записані, які одержано оцінки, зауваження.
8. Виховуйте любов до навчання та школи, повагу до вчителя, старших.
9. Не критикуйте при дітях учителя, школу, про помічені недоліки кажіть самому вчителю, директоріві школи.
10. Частіше розмовляйте з дитиною про те, що було в школі цікавого, що заважає їй краще вчитися, давайте поради, поділіться досягненнями у своїй роботі.
11. Один-два рази на місяць відвідуйте школу, розмовляйте з учителями, класним керівником про успішність та поведінку дитини.
12. Обов'язково відвідуйте всі батьківські збори, використовуйте запропоновані поради, допомагайте у роботі батьківському комітету.
13. Не допускайте в сім'ї сварок, обману.
14. Не просіть дітей купувати цигарки та спиртні напої.
15. Давайте можливість дітям один раз на тиждень ходити в кіно, привчайте слухати музику, читати художню літературу, виховуйте інтерес до образотворчого мистецтва, фізкультури.
16. Передплачуйте дітям газету, журнал, заохочуйте, щоб розповідали вам новини.

Короткий сімейний кодекс (поради психолога батькам)

Дитина знає, що вона прекрасна, дорослі іноді роблять все, щоб вона про це забула.

(В. Сухомлинський)

1. Хай життя протікає природнім шляхом, щоб міг розкритися вроджений потенціал вашої дитини.
2. Щастя — це реалізація самого себе, задоволення своїх запитів.
3. Будь-яка затримка, зупинка у розвитку — передумова до поразки у боротьбі за реалізацію дитиною своїх задатків. Не заспокоюйтесь тим, що дитина пізніше себе знайде. Минуле закономірно входить у теперішнє, а сьогодення — у майбутнє.
4. Більшість наших дітей — “просто діти”. Не робіть з них “вундеркіндів”, не ставте непомірні вимоги. Дитина повинна частіше бути задоволеною від того, що вона може, ніж тривожною через свою неповноцінність.
5. У різних дітей — різні здібності, їх треба розвивати. Визначення неоднаковості — фундамент істинної соціальної справедливості.
6. Щоб підготувати дитину до життя, треба дати певну систему знань, умінь і навичок — це дають учителі. Культуру взаємостосунків дитина приносить із сім’ї.
7. Утвердитись у житті може тільки активна дитина. Ростить людину дії, вчинків. Бездіяльність атрофує мозок і м’язи, закриває всі шляхи до реалізації вродженого бажання творити.
8. Дозволяйте дитині ризикувати. Тоді прийде сміливість, уміння швидко орієнтуватися, приймати самостійні рішення.
9. Правильно виховувати може лише та людина, яка знає свою дитину, розуміє, відчуває її настрій, орієнтується в її інтересах, цінностях, звичках, здібностях.
10. Не орієнтуйте навіть найздібнішу дитину на винятковість.
11. Не формуйте “зручну” дитину — слухняну, покірну, а виховуйте дитину, яка живе своїми думками і чужими почуттями, самостійну і чуйну, тактовну і активну.
12. Не використовуйте у своїй практиці вислів: “Роби, бо я так звелів”. Замініть на іншу: “Роби, бо цього не зробити не

можна”. Дитина повинна звикнути до вимог розумних, необхідних.

13. Штучно не прискорюйте розвиток своєї дитини. Пройде час — і дитина сама вимагатиме більшого.
14. Нехай накопичує досвід у темпі, який під силу її розвитку, хай вчиться сама розпоряджатися своїм вільним часом.
15. Довіряйте дитині, тоді в житті їй буде спокійніше, вона буде відвертішою, добропорядною і комунікабельною.
16. Процес розвитку вимагає від усіх нас великого терпіння. Виховуйте вимогливою любов’ю.
17. Будьте послідовними у своїх вимогах. Виробіть правила-обов’язки, спокійний тон спілкування.
18. Ставтесь до дитини з повагою. Тоді вона буде поважати себе та інших людей.
19. Не дивіться на дитину як на власність. Наша мета — виховати людину для суспільства, для життя серед людей, а не для себе.
20. Ніколи не відмовляйте дитині в допомозі. Але і не посягайте на природне бажання дитини прожити своє життя.
21. Не шукайте істину в дрібницях. Спробуйте відповісти, чому дитина зробила саме так, що нею керує? Згадайте себе в тому ж віці, в схожій ситуації і, можливо, виникне інше рішення.
22. Говоріть дитині не тільки те, чим ви незадоволені, але й що вас радує. Не порівнюйте з іншими дітьми. Найкращі порівняння з самим собою.
23. Будьте відповідальними за наслідки своїх слів і дій.
24. Ставтесь до дитини серйозно. В житті немає чернеток. Кожен момент свого життя дитина або реалізує, або заперечує себе.
25. Ніколи не говоріть, що вам немає часу виховувати власну дитину. Ми виховуємо своїм життям, поведінкою, цінностями, спілкуванням з іншими людьми, ставленням до праці, до людей. Виховуємо своєю присутністю і відсутністю.
26. Ростіть щасливу людину. Щастя — це процес досягнення одних цілей і планування інших, безперервне самовдосконалення.

Пам'ятка для батьків

Батьківські міфи та істини

Міфи	Істини
Батьки несуть відповідальність за те, щоб їхні діти стали щасливими, діяльними і повноцінними дорослими людьми.	Це не так. Батьки створюють умови для розвитку особистісного і творчого потенціалу, а діти самі роблять вибір, вчаться на власних помилках. Пригадайте власне життя. Чи слухали ви поради власних батьків? Чи жалкували, коли прислухалися до них?
Батьки повинні любити своїх дітей.	Зазвичай батьки люблять своїх дітей, навіть коли їм не подобаються деякі їхні дії та вчинки. Не думайте, якщо дитина перестала вам подобатися, ви перестали її любити. Діти – це люди, яким притаманні як позитивні, так і негативні риси.
Батьки завжди повинні мати владу над своїми дітьми.	Батьки не в змозі примусити своїх дітей стати якоюсь особистістю. Насправді потрібна влада над собою, а не над дитиною, щоб діти вважали своїх батьків за взірць.
Виховуючи дітей, необхідно бути переконаними, що в дітей не буде поганих звичок.	Діти не цінують домінування, силу та владу, а цінують розуміння та повагу, і саме це їх спонукає до позитивних дій.
Знання про те, як бути гарними батьками, приходить природним шляхом.	Ні. Життя змінюється, і бути гарними батьками – це велика праця над собою.

Азбука для батьків

- А — азбуку виховання повинні знати всі батьки.
- Б — будьте при дітях обережними у своїх вчинках.
- В — вас запитують — уважно слухайте, дайте відповідь.
- Г — говоріть із дитиною у зрозумілій для неї формі.
- Д — дайте можливість дитині виявити самостійність.
- Є — єдність між педагогами і членами сім'ї — запорука успішного виховання.
- Ж — життя дитини повинно бути заповненим посильною працею, роботою.
- З — знайте: основи виховання закладаються з раннього дитинства.
- І — ігри для дитини — запорука здорового фізичного розвитку.
- К — корисно знати — любов до дитини має бути поміркованою.
- Л — любов до землі, рідного краю виховуйте з дитинства.
- М — мама і мир — найдорожче для дітей.
- Н — ніколи не говоріть дітям неправду.
- О — одяг дітей має бути охайним.
- П — прагніть бути з дітьми завжди справедливими.
- Р — розмовляйте з дітьми частіше, співайте разом.
- С — стежте за своєю поведінкою, бо діти наслідують вас.
- Т — трудитися дітей навчайте з раннього віку.
- У — успіх у вихованні залежить від здорової атмосфери в сім'ї.
- Ф — фізкультура для дитини повинна стати улюбленим уроком.
- Х — хай завжди дитина відчуває інтерес до себе.
- Ц — цілеспрямованість у вихованні допоможе досягти значних успіхів.
- Ч — частіше бувайте з дитиною на природі.
- Ш — шум — ворог здоров'я дитини.
- Щ — щастя і радість дітей — у ваших руках.
- Я — якщо хочете, щоб ваша дитина була ввічливою, справедливою, чесною, ставилась до всіх із любов'ю, самі намагайтеся дотримуватись усіх цих порад.

Тематика батьківських зборів

I. Вплив сім'ї на формування особистості дитини.

1. Врахування вікових та психологічних особливостей дітей у їхньому вихованні.
2. Про позитивні та негативні якості характеру наших дітей. Як виправити небажане?
3. Про покарання і заохочення дітей у сім'ї.
4. Чи вміємо ми, дорослі, спілкуватися з дітьми?

II. Мистецтво виховання.

1. Авторитет, особистий приклад і педагогічний такт батьків.
2. Що значить правильно виховувати?
3. Що заважає нашим дітям бути вихованими, старанними, охайними.
4. Азбука моральних заповідей “Як виховати справжню людину”.

III. Доброта і милосердя народжуються в сім'ї.

1. Витоки доброти. В.О.Сухомлинський про розуміння життя, добра і зла в ньому.
2. Виховання у дітей милосердя, уваги до старих, немічних, хворих. Методика цього процесу.
3. Попередження егоїзму у дітей.

IV. Співробітництво батьків, педагогів, дітей. Досвід і проблеми.

1. Роль родини у вихованні моральних почуттів дитини.
2. Роль родини у формуванні національної свідомості школяра.
3. Спільна діяльність школи та родини з формування у школярів потреб у самоосвіті, інтелектуальному саморозвитку, духовному та фізичному самовдосконаленню.
4. Організація дозвілля дитини.

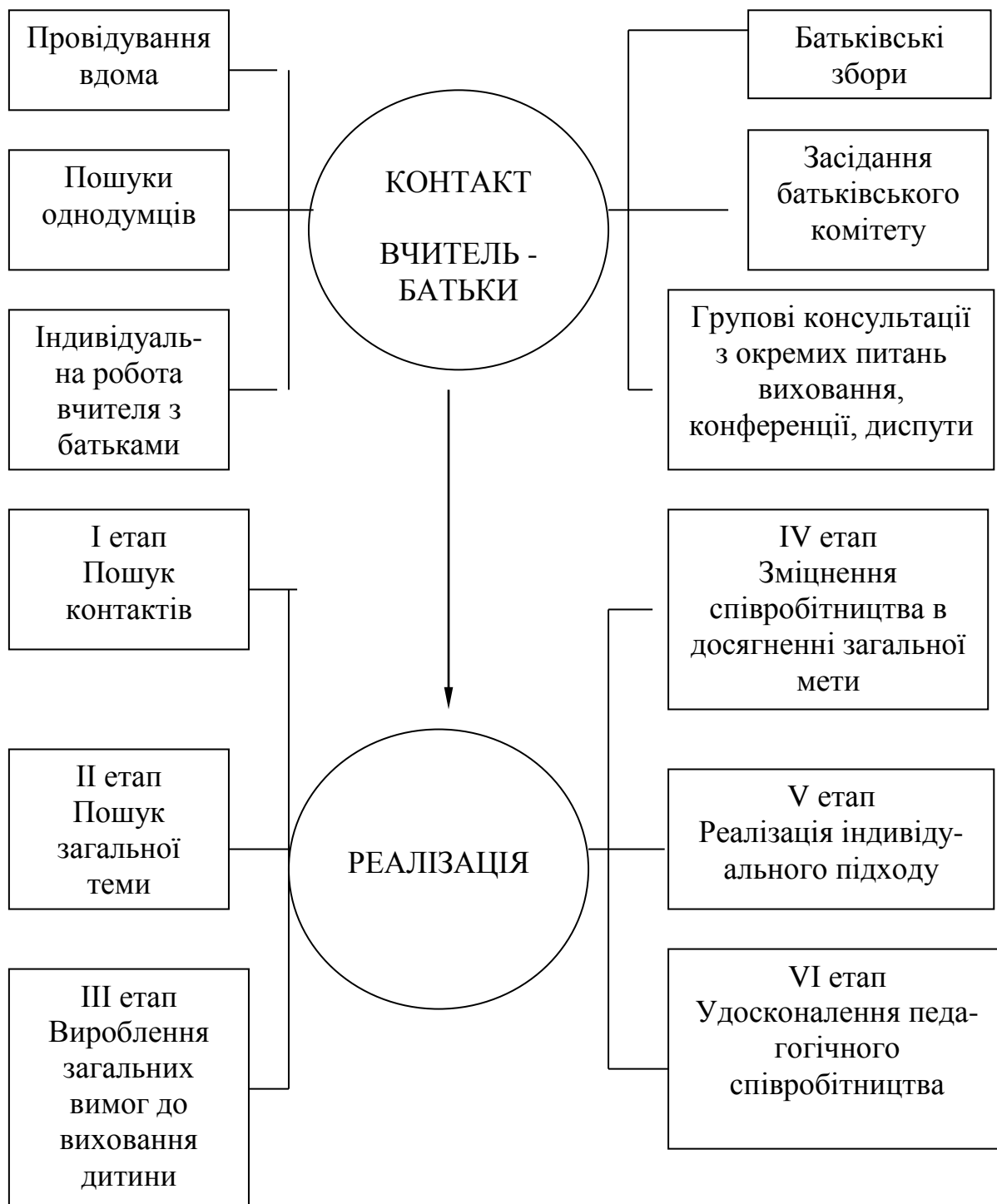
Поради вчителю щодо спілкування з батьками

- Ніколи не дорікайте батькам, які не приходять на збори, це не сприяє їхньому бажанню зустрітися з вами частіше. Завжди щиро (без сарказму!) радійте їхній появі у класі.
- Обов'язково називайте батьків по імені, не кажіть “мама Тані Петренко”. Інакше може скластися враження, що батьки важливі для вас тільки в такій ролі.
- На зборах намагайтеся говорити про проблему, а не про окрему дитину. А от хваліть — персонально і всіх. Знайдіть кілька теплих слів для кожної дитини. Діти змінюються, засвоюють нові знання, набувають нових якостей. І часто набагато успішніше, ніж це здається на перший погляд.
- Особливо ефективно, якщо вам вдасться проаналізувати, чого досягли школярі з моменту вашої останньої зустрічі з батьками, а в чому так і не вдалося підняти планку. Виявлення проблеми повинно бути конструктивним: ось є проблема, для її рішення непогано було б зробити такі й такі справи; зі свого боку, а ви зі свого спробуйте...
- Коли батькам пропонується конкретна й доступна модель застосування їхніх батьківських ресурсів, то віддача збільшується, тому що цілеспрямовані дії крок за кроком завжди приносять позитивні результати, підвищують зацікавленість батьків. Вони частіше звертаються до вас за порадою, а ви, у свою чергу, отримуєте прекрасну можливість послідувати за розвитком дитини в сім'ї.
- Намагайтеся не критикувати дії колег, дотримуйтесь професійної етики, навіть якщо у вас інша точка зору.
- За необхідності попросіть батьків про надання будь-якої допомоги, детально поясніть, чому ви не можете обійтись без них, просіть пропонувати інші варіанти рішення проблеми, зацікавлено обговорюйте їх.

Поради вчителю щодо організації вимушеної зустрічі з батьками

- Запрошуючи батьків у школу, запитайте в себе: що я хочу отримати в результаті? Якщо просто висловитись, засудити дії дитини або методи виховання батьків, то цей шлях неефективний. Спробуйте знайти конструктивне рішення, адже це полегшить, насамперед, вашу роботу.
- Під час обговорення в присутності дитини пам'ятайте: яка б не була її вина, батьки завжди (принаймні при людях) повинні бути адвокатами своїх дітей. Двоє на одного — це не чесно!
- Не покладайтеся на чутки. Говоріть тільки про достовірні відомі факти, не заохочуйте нашіптування.
- Говоріть конкретні речі, старайтеся не вживати такі вирази-штампи як: “погано себе поводить”, “не хоче вчитися”. Висловлюйтеся ясно: “Не зробив два домашні завдання з математики”, “Відмовився відповідати на уроці хімії” і т. д., тоді батькам легше буде проконтролювати подальшу навчальну діяльність дитини.
- Пропонуючи можливі спроби вирішення проблеми, не провокуйте дорослих на насилля, цим ви лише налаштуєте дітей проти себе. Як результат: діти будуть старатися приховувати від батьків дату чергових зборів.
- При наближенні зустрічі, запитайте себе: чи виправдалися мої сподівання? З якими почуттями батьки йдуть додому? Як подивиться на мене учень завтра? Розвиток дитини — складний, неоднозначний процес. І від того, наскільки тернистим, нелегким, але водночас цікавим буде ваш спільний шлях, залежить, про що буде згадувати людина через десять або двадцять років після школи. Куди приведе його та дорога, яку він подолав, опираючись на ваші та батьківські руки? Адже коли тебе підтримують з обох сторін, якось надійніше...

Схема системи роботи - контактної взаємодії вчителя з батьками

Форми роботи з сім'єю.

1. Збір та обмін інформацією.
2. Діагностика сім'ї:
 - Відвідування вдома
 - Анкети
 - Тести
3. Підвищення педагогічних знань:
 - Інформаційні куточки
 - Папки-пересувки
 - Бібліотечка для батьків
 - **Батьківські збори**

Загальні

Дні відкритих дверей
Конференції
Бесіди за круглим столом
Семінари
Усні журнали

Групові

Бесіди
Лекції
Консультації

5. Спільна діяльність:

Свята

Розваги
Конкурси
Змагання
Вікторини

Виставки

Поробок із природного матеріалу
Малюнків
Дидактичних посібників

Елементи магістерської підготовки в ході педагогічної та фахової практики

Картка обліку об'єктів позитивного педагогічного досвіду

Предмет _____

Кабінет _____

Об'єкт досвіду (назва установи, яка має ППД; або установи,
працівник якої має такий досвід)

Адреса _____

Прізвище _____

Ім'я та по батькові _____

Рік народження _____

Освіта, фах _____

Нагороди, звання _____

Тема досвіду _____

Мета досвіду _____

Анотація досвіду (структурні елементи ППД):

- актуальність;
- теоретична база досвіду;
- провідна ідея досвіду;
- технологія досвіду (структура, і послідовність дій; форми, методи, прийоми);
- оптимальність (час, зусилля, засоби);
- результативність (сталість і стабільність, кількісні, якісні, комплексні показники);

Орієнтовна схема опису передового педагогічного досвіду

1. Чітке визначення назви досвіду, адреси і автора його. Вже в самій назві матеріалу повинна бути чітко дана основна характеристика досвіду, галузь застосування, характер розв'язуваної проблеми (управлінська, методична, навчально-виховна).
2. Обґрунтування актуальності досвіду, його практичної значущості для підвищення якості навчально-виховного процесу в школі. Таке обґрунтування повинно витікати із двох основних позицій:
 - а) якою мірою даний досвід допомагає розв'язанню завдань, що стоять перед школою на сучасному етапі;
 - б) які типові шкільні недоліки в педагогічній діяльності педагогічних працівників допомагає перебороти даний досвід.
3. Теоретична база досвіду (сучасні теоретичні ідеї і положення, які служать обґрунтуванням наукової достовірності досвіду).
4. Технологія досвіду (система конкретних педагогічних дій, організаційних заходів; зміст, форми, прийоми, методи виховання і навчання):
 - а) постановка цілей і завдань даної педагогічної діяльності (проведення уроків, системи навчальної роботи, виховного заходу, виховної роботи в цілому і т.д.). Для того, щоб правильно визначити ефективність навчальної, виховної роботи вчителя, важливо вяснити, які завдання він ставить, вибираючи ті чи інші форми, методи, прийоми;
 - б) зміст навчальної і виховної роботи (характер доказів, фактів, прикладів, що сприяють глибокому засвоєнню учнями тих чи інших світоглядних та наукових ідей). Відповідність змісту поставленим цілям і завданням. Часто досвід, який вартий наслідування, передбачає не тільки знаходження якихось нових форм, методів, а й такий підбір навчально-виховного матеріалу (фактів, аргументів), який дозволяє найбільш переконливо донести до учнів потрібну ідею, положення;

- в) форми і методи навчально-виховної роботи, їх оптимальний вибір у відповідності з поставленими цілями і завданнями. Технологія їх застосування, способи діяльності учителів і учнів. Передовий досвід навчально-виховного процесу можливий також як вдалий вибір відомих форм і методів (або вироблення нових), що дозволяє найоптимальнішим шляхом досягнути мети. Завдання методиста – дати оцінку педагогу щодо його вміння це робити. Дуже важливо описати процедуру, послідовність виділених способів педагогічної діяльності. Якщо, наприклад, досвід стосується формування інтересу учнів до вивчення математики, то необхідно чітко виділити, як це досягається, наприклад, розкриттям боротьби наукових ідей в математиці, показом ролі математики в сучасному виробництві тощо.
- г) Організація навчально-виховного процесу, способи включення учнів у навчальну, суспільно-корисну, трудову діяльність. Відповідність організації поставленим цілям і завданням. Глибокий аналіз навчально-виховного процесу неможливий без глибокого проникнення в сутність діяльності школярів, яка значною мірою визначає ефективність застосованих форм, методів, прийомів роботи. Яку позицію школярі займають в навчальній, трудовій, суспільно-корисній діяльності? Хто вони: прості виконавці волі дорослих чи організатори, господарі своїх справ? Це дуже важливо знати, розкриваючи досвід навчальної чи виховної роботи;
- д) Зв'язок одержаних результатів з поставленими цілями, завданнями і способами діяльності педагогів і учнів. Необхідно довести, що результати навчально-виховного процесу в даній школі, в даного вчителя чи групи вчителів безпосередньо залежать від того досвіду, який пропагується. Наводяться певні порівняльні дані вихованості, якості знань учнів тощо.
5. Провідна педагогічна ідея: центральна, головна думка, що витікає з досвіду і передбачає варіативність форм її застосування. Це виділення головного, найсуттєвішого в діяльності автора досвіду. Як відомо, сліпе копіювання

досвіду, яким би результативним він не був, нічого не дає, якщо послідовники не засвоять його головну ідею. Точне застосування іншими працівниками, в інших умовах дій авторів може привести до провалу, дискредитації найкращого досвіду. Розкрити провідну ідею досвіду – найважливіше завдання методиста, який береться за його узагальнення.

6. Результативність, умови і можливості застосування даного досвіду. В результаті узагальнення будь-якого досвіду необхідно зробити висновок про те, які результати даних педагогічних дій, чим вони відрізняються від результатів інших учителів за тих самих умов. При цьому необхідно дати оцінку оптимальності часу, затраченого на досягнення даних результатів, тобто дати оцінку досвіду на основі “Критерія мінімуму часу” (Ю.К.Бабанський). Узагальнений матеріал, природно, закінчується формулюванням висновків і рекомендацій, ілюструється необхідними додатками, які підтверджують оцінку і висновок автора. Запропонована схема є примірною. Можливий більш глибокий опис окремих елементів системи навчання і виховання.

Пам’ятка вчителю, який узагальнює власний досвід

1. Уважно слідкуйте за новинками науково-методичної літератури; ведіть бібліографію літератури, що вас цікавить.
2. Збирайте і накопичуйте матеріали, що відображають досвід вашої роботи: плани, конспекти, дидактичні посібники, учнівські твори, дитячі запитання та відповіді, свої спостереження за духовним розвитком школяра. Відмічайте при цьому свої сумніви і невдачі.
3. Обираючи тему для узагальнення досвіду, намагайтесь врахувати успіхи й недоліки у вашій роботі, роботі ваших колег. Бажано взяти тему, яку ви вважаєте найбільш важливою

і необхідною. Постарайтесь сформулювати її чітко і конкретно.

4. Визначіть форму узагальнення. Це може бути доповідь, стаття, буклет тощо. Обов'язково приведіть у систему методичні матеріали (плани, карточки, схеми, види учнівських самоосвітніх вправ), супроводжуючи їх карточками-поясненнями.
5. Складіть короткий план теми, напишіть по темі тези. Згадайте і поясніть факти, які будуть використані як основа для ваших висновків. Конкретизуйте план: в ньому повинна бути вже ідея досвіду та логічний виклад теми.
6. Доповідь. Спочатку чернетка. Дуже стислий виступ без загальних фраз. Літературу використовуйте не для поширення вже описаного, а для поглиблення і систематизації своїх спостережень і висновків.
7. Оцінюйте досвід критично. Розповідаючи про успіхи, не забудьте сказати про недоліки, труднощі, помилки. Головний критерій хорошого досвіду – результативність. Розкриття досвіду нецікаве, якщо в ньому не показаний ріст і розвиток дітей.
8. Матеріал намагайтесь викласти коротко, просто, логічно, уникаючи повторень.
9. Працюючи над темою, радьтесь із колективом, зі своїми колегами. Так можуть з'явитися цінні думки, необхідні факти.
10. Підберіть і оформіть додатки (схеми, картки, таблиці, роботи учнів, списки літератури тощо).
11. Пам'ятайте, що, узагальнюючи педагогічний досвід, ви виконуєте важливу державну справу, сприяєте дальшому поліпшенню справи навчання і виховання дітей.

Методична робота кафедри

I. Навчально-методична робота

1. Розробка і впровадження нових форм, методів і прогресивних технологій навчання.
2. Розробка навчальних планів, робочих навчальних програм.
3. Розробка, написання і підготовка до друку конспектів лекцій, методичних матеріалів до семінарських, практичних і лабораторних занять, самостійної роботи студентів; методичних вказівок з контрольними завданнями для студентів-заочників тощо.
4. Складання комплектів завдань для самостійних робіт, індивідуальної роботи студентів; модульного і підсумкового контролю знань; тестового контролю, екзамену (вступного, поточного, державного).
5. Підготовка комп'ютерного програмного забезпечення навчальних дисциплін (укладання комп'ютерних програм або придбання випущених централізованим шляхом).
6. Розробка і впровадження наочних навчальних посібників (діаграм, схем, таблиць, слайдів тощо).
7. Створення навчально-методичних комплексів з усіх дисциплін як узагальнюючий етап методичної роботи.
8. Вивчення, опис і впровадження передового педагогічного досвіду викладачів кафедри та інших кафедр і ВНЗ.
9. Організація взаємовідвідування, конструктивного обговорення.
10. Проведення відкритих і показових лекцій як способу передачі методичного досвіду.
11. Створення кабінетів, спеціалізованих аудиторій.
12. Наявність методичного куточка на кафедрі.
13. Організація і проведення методичних виставок.

II. Науково-методична робота

1. Розробка навчальних програм.
2. Розробка нових навчальних курсів (спецкурсів).

3. Підготовка, рецензування підручників, посібників (у т.ч. з грифом МОН України), довідників, словників тощо.
4. Рецензування конспектів лекцій, інших методичних матеріалів за дорученням кафедри.
5. Підготовка виступів на методичних семінарах кафедри, СЗОШ, інших закладів освіти.

III. Організаційно-методична робота

1. Систематичне проведення методичних семінарів, присвячених удосконаленню навчально-виховного процесу.
2. Обговорення питань методичної роботи на засіданнях кафедри.
3. Проведення спільних методичних семінарів, засідань кафедр.
4. Проведення виїзних засідань кафедр у коледжах, СЗОШ, інших освітніх установах.
5. Участь викладачів кафедри в науково-методичних, експертних комісіях кафедри, інституту (факультету), університету.
6. Участь в організації і проведенні учнівських олімпіад.
7. Керівництво стажуванням викладачів педколеджів, інших ВНЗ.

Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни

1. Навчальна програма.
2. Робоча навчальна програма.
3. Підручники.
4. Посібники.
5. Методичні рекомендації.
6. Тексти лекцій.
7. Інструкції до лабораторних робіт та методичні рекомендації до них.
8. Плани семінарських занять і методичні рекомендації до них.
9. Плани практичних занять і методичні рекомендації до них.
10. Тематика контрольних робіт та методичні рекомендації до них.
11. Контрольні роботи з навчальної дисципліни.
12. Зразки контрольних робіт.
13. Тематика курсових робіт та методичні рекомендації до них.
14. Зразки курсових робіт.
15. Тематика дипломних робіт і методичні рекомендації до них.
16. Зразки дипломних робіт.
17. Навчальна практика та методичні рекомендації до неї.
18. Педагогічна практика та методичні рекомендації до неї.
19. Список основної літератури.
20. Список додаткової літератури.
21. Тематика рефератів і методичні рекомендації до них.
22. Питання до екзаменів і відповідні методичні рекомендації.
23. Екзаменаційні білети.
24. Питання до заліків і відповідні методичні рекомендації.
25. Питання до державних екзаменів.
26. Білети до державних екзаменів.
27. Обладнання і матеріали для лекцій.
28. Обладнання і матеріали для лабораторних робіт.
29. Роздатковий матеріал.
30. Тестові завдання.
31. Комп'ютерні навчальні програми та методичні рекомендації для їх використання.
32. Відеофільми і відеозаписи та методичні рекомендації до їх використання.

Схема аналізу відвіданої лекції завідувачем кафедри

1. Дата відвідування, номер пари.
2. Спеціальність.
3. Курс, групи.
4. Аудиторія (спеціалізована чи звичайна).
5. Кількість присутніх студентів.
6. Готовність аудиторії до занять (повністю, частково, не готова).
7. Мета відвідування лекції (обов'язково чітко визначити: вивчити, ознайомитись, проаналізувати).
8. Тема лекції.
9. Повідомлення теми, плану лекції.
12. Повідомлення основної та додаткової літератури.
13. Використання комп'ютера, технічних засобів навчання.
14. Використання таблиць, схем, діаграм, карт, нот, демонстраційних приладів, макетів, моделей, стендів.
15. Використання роздаткового матеріалу.
16. Темп лекції, чутність викладача, чіткість вимови слів.
17. Доступність викладеного матеріалу.
18. Рівень теоретичного викладу матеріалу (високий, середній, низький).
19. Підтвердження теоретичного викладу матеріалу конкретними прикладами (достатнє, недостатнє).
20. Звернення до студентів з метою отримання зворотної інформації про рівень засвоєння лекційного матеріалу.
21. Запитання студентів до викладача.
22. Навчальна дисципліна студентів (інтенсивність їх роботи на лекції).
23. Контроль з боку викладача за роботою студентів на лекції.
24. Скільки студентів під час лекції займаються сторонніми справами?
25. Рівень володіння викладачем теоретичним матеріалом.
26. Чи користується викладач конспектом?
27. Використання передового педагогічного досвіду.
28. Зв'язок матеріалу лекції із змістом роботи середньої загальноосвітньої школи, із шкільними навчальними дисциплінами.
29. Чи спирається викладач при читанні лекції на життєвий і педагогічний досвід студентів?

30. Чи виділяє викладач у процесі читання лекції головне? Чи дає можливість його записати?
31. Повнота розкриття питань лекції. Зазначити по кожному питанню (повно, неповно).
32. Використання під час читання лекції активних методів і прийомів навчання.
33. Чи робить викладач по кожному питанню узагальнення і висновки?
34. Використання в процесі читання лекції найновіших сучасних досягнень з відповідної навчальної дисципліни.
35. Аналіз короткочасної самостійної роботи, проведеної наприкінці лекції.
36. Узагальнення і висновки по лекції.
37. Пропозиції викладачу.

Схема аналізу відвіданого семінару завідувачем кафедри

1. Дата відвідування, номер пари.
2. Спеціальність. Курс, група.
3. Аудиторія (спеціалізована чи звичайна).
4. Кількість присутніх і відсутніх студентів.
5. Готовність аудиторії до занять (повністю, частково, не готова).
6. Мета відвідування семінару.
7. Тема семінару.
8. Повідомлення викладачем теми, плану семінару.
9. Вступне слово викладача.
10. Які методи і прийоми використовує викладач на семінарі?
11. Чи викликає викладач студентів за списком по прізвищах, чи за власним бажанням.
12. Чи користуються студенти при відповіді конспектом, читаючи текст відповіді, чи відповідають без конспекту?
13. Якість виступів студентів на семінарі (повнота, глибина, науковість відповідей).
14. Наявність аналізу питання семінару під час відповіді, наявність власних суджень.
15. Використання технічних засобів навчання.
16. Використання таблиць, схем, діаграм, карт, нот, демонстраційних приладів, макетів, моделей, стендів.

17. Використання роздаткового матеріалу.
18. Рівень теоретичного викладу матеріалу (високий, середній, низький).
19. Підтвердження теоретичного викладу матеріалу конкретними прикладами (достатнє, недостатнє).
20. Запитання викладача до студентів.
21. Навчальна дисципліна студентів (інтенсивність їх роботи на семінарі).
22. Контроль з боку викладача за роботою студентів на семінарі.
23. Скільки студентів під час семінару займаються сторонніми справами?
24. Чи виділяють студенти в процесі відповіді головне?
25. Чи роблять студенти по кожному питанню узагальнення і висновки?
26. Чи оцінює викладач відповіді студентів. Об'єктивність оцінювання.
27. Узагальнення і висновки семінару.
28. Пропозиції викладачу.

**Схема аналізу відвіданої
лабораторної і практичної роботи
завідувачем кафедри**

1. Дата відвідування, номер пари.
2. Спеціальність. Курс, група (підгрупа).
3. Аудиторія (спеціалізована чи звичайна), лабораторія.
4. Кількість присутніх і відсутніх студентів.
5. Готовність лабораторії, аудиторії (повністю, частково, не готова).
6. Мета відвідування лабораторної, практичної роботи.
7. Тема лабораторної, практичної роботи.
8. Повідомлення теми лабораторної, практичної роботи викладачем.
9. Перевірка викладачем готовності студентів до лабораторної, практичної роботи.
10. Виконання студентами лабораторної, практичної роботи. Рівень самостійності студентів.

11. Робота викладача і лаборанта під час виконання студентами лабораторної, практичної роботи.
12. Допомога викладача і лаборанта студентам у виконанні лабораторної, практичної роботи.
13. Контроль викладачем виконання студентами лабораторної, практичної роботи.
17. Навчальна дисципліна студентів під час виконання лабораторної, практичної роботи.
18. Підведення підсумків лабораторної, практичної роботи.
19. Захист студентами лабораторної, практичної роботи.
20. Оцінювання викладачем виконаної лабораторної, практичної роботи.
21. Узагальнення і висновки по лабораторній, практичній роботі.
22. Висновки і пропозиції завідувача кафедри.

Схема аналізу відвіданого заняття викладачем

I. Загальні відомості

1. Дата проведення заняття.
2. Спеціальність. Курс, група.
3. Навчальна дисципліна.
4. Кількість присутніх студентів.
5. Вид заняття.
6. Тема заняття.
7. Навчальна та виховна мета заняття.
8. Основні питання на занятті.
9. Хто проводив заняття (прізвище, ініціали, посада).
10. Мета відвідування заняття.

II. Зміст заняття

1. Відповідність навчальному плану.
2. Відповідність навчальній програмі.
3. Науковий рівень.
4. Зв'язок теорії з практикою.
5. Професійна спрямованість.
6. Розвиток мислення студентів. Елементи проблемності на занятті.

7. Зв'язок з попереднім навчальним матеріалом.
8. Зв'язок з суміжними навчальними дисциплінами.

III. Методика проведення заняття

1. Чіткість структури заняття.
2. Логіка викладу матеріалу.
3. Прийоми активізації пізнавальної діяльності студентів.
4. Методи і прийоми роботи викладача на занятті.
5. Використання наочних посібників.
6. Використання дидактичних матеріалів.
7. Використання технічних засобів навчання.
8. Застосування нових технологій навчання та передового педагогічного досвіду.
9. Використання елементів кредитно-модульної системи навчання.
10. Форми перевірки присутності студентів на занятті.

IV. Рівень педагогічної майстерності та кваліфікація викладача

1. Володіння навчальним матеріалом.
2. Емоційність викладу.
3. Встановлення контакту із студентами, врахування їх особливостей.
4. Зворотній зв'язок викладача із студентами.
5. Стель викладу матеріалу.
6. Культура мовлення викладача.
7. Організація групової та індивідуальної роботи із студентами.

V. Висновки про заняття.

1. Досягнення навчальної мети.
2. Досягнення виховної мети.
3. Досягнення розвиваючої мети.
4. Інформаційна цінність заняття.
5. Виховний вплив викладача на студентів.
6. Основні позитивні сторони заняття.
7. Основні недоліки заняття.
8. Рекомендації щодо вдосконалення методики проведення заняття.

Література

1. Абдуллина О.А., Загвязкина Н.Н. Педагогическая практика студентов: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. - 2-е изд., перераб., доп. - М.: Просвещение, 1989. - 175с.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. - К.: Либідь, 1988. - 560 с.
3. Ахметгалиев А. Как помочь практиканту // Народное образование. - 1993. - № 1. - С. 113-116.
4. Барабаш В.П. З досвіду організації і проведення педагогічної практики студентів // Вища і середня педагогічна освіта. - 1980. - Вип. 2. - С. 45-49.
5. Бостанджиева Г.М. и др. Педагогическая практика в начальной школе: Учебное пособие для студентов пед. спец. / Под ред. Г.М. Каджаспаровой., Л.В.Бориковой. - 2-е изд., перераб. и доп.- М.: ИЦ "Академия", 2000. - 272 с.
6. Васильев А.П., Маригодов В.К., Слободянюк А.А. Социологические исследования в педагогической практике. - М., 1992. - 44 с.
7. Горленко В. П. Педагогическая практика студентов: новые научные подходы // Педагогика. - 1996. - №5. - С. 63-69.
8. Дубасенюк О.А., Ребчинська І.В. Про розвиток педагогічних здібностей та вмінь майбутніх учителів у процесі педагогічної практики // Вища і середня педагогічна освіта: Респ. наук.-метод. збірник. - Вип. 14. -К., 1989. - С. 89-91.
9. Ершова Е.А. Практика "Первые дни ребенка в школе" в системе подготовки учителя начальных классов // Нач. школа. - 1991. - № 8. - С. 72-76.
10. Жилінська О. Методичні аспекти впровадження асистенської практики у програмі підготовки магістрів // Вища школа. - 2001. - № 2-3. - С. 42-45.
11. Журжина Ш.В. и др. Педагогической практике - исследовательский характер //Педагогическое образование: Сб. статей по современным проблемам пед. образования. - Вып. 4. - М., 1991. - С. 41-46.
12. Зверева Н.М. и др. Связь педагогической теории с практикой работы вуза // Сов. педагогика. - 1991. - № 1. - С. 71-77.

13. Каджаспарова В.М. Педагогическая практика будущих учителей начальных классов // Начальная школа. - 1991. - № 3. - С.51-56.
14. Кіт Г.Г. Педагогічна практика як модель професійної діяльності майбутнього вчителя // ВДПУ імені Михайла Коцюбинського: Наук. зап. - Сер. "Педагогіка і психологія". - Вінниця, 2002. - Вип. 6.4.1. - С. 29-31.
15. Кіт Г.Г. Педагогічна практика: Навч.-метод. посібник для студентів педагогічних закладів освіти (спеціальність: початкове навчання). - Вінниця, 1999. - 102 с.
16. Киселева О.О. Профессионально-педагогическая практика: из опыта работы // Педагогика. – 2001. - № 2. – С. 48-52.
17. Майборода В.К., Поплужний В.Л. Формування психолого-педагогічної готовності студентів до педагогічної практики // Вища і середня педагогічна освіта. - 1980. - Вип. 2. - С. 35-37.
18. Матвієнко О.В. Організація педагогічної практики з виховної роботи у початковій школі: Посібник для викладачів, студ. пед. навч. закладів. - К.: Стилос, 2003. - 124 с.
19. Организация педагогической практики в начальных классах: Пособие для преподават. Высш. и сред. пед. учеб заведений / Под ред. П.Е.Решетникова. – М.: Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2002. – 320 с.
20. Падалка О.С., Нісімчук А.С., Смолук І.О., Шпак О.Т. Педагогічні технології: Навч. посібник. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1995.
21. Палтышев Н.Н. Педагогическая гармония: Учеб.-метод. пособие. - К.: Магістр - S, 1996. - 104 с.
22. Педагогическая практика в школе: Учеб. пособие / С.Ю.Балбенко, Ю.Г.Васин, В.Ф.Медведев, В.И.Мирошниченко. - К.: Вища школа, 1990. – 136 с.
23. Педагогическая практика студентов (программа и методические указания): Пособие для педагогических институтов / М.П. Задесенец. – К.: Вища школа, 1980. – 112 с.
24. Педагогическая практика: Учеб. пособие для студентов педагогических институтов / В.К.Розов, В.С.Морозова, Е.П.Белозерцев, О.А.Абдуллина. Под ред. В.К. Розова. - М: Просвещение, 1981. – 160 с.
25. Романець Д. Два роки варті чотирьох: Магістерські програми Києво-Могилянської академії – єдина в Україні система

- підготовки магістрів за західними стандартами // Україна молода. - 2003. - Квітень (№ 61). - С. 11.
26. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Збірник наукових праць. - У 3-х частинах. - Київ - Вінниця, 2004.
 27. Сметанський М.І. Навчально-виховна практика студентів педагогічного університету: Методичні рекомендації. - Вінниця, 1999. - 48 с.
 28. Стрелецкая Е. К вопросу об особенностях летней педагогической практики //Alma mater. – 2005. - № 2. – С. 52-53.
 29. Тимошенко Г. Підготовка керівника навчального закладу в системі післядипломної освіти // Освіта і управління. - 2003. - Т.6. - №4. - С. 110-117.
 30. Третяк О. Якщо не ми, то хто?.. (Нагальні проблеми підготовки магістрів в Україні) // Вища освіта України. - 2001. - № 1. - С. 65-67.
 31. Харламов И.Ф., Горленко В.П. Педагогическая практика: старые и новые подходы // Педагогика.- 1997.- № 4.- С. 72-78.
 32. Хомич Л. Сучасні види педагогічних практик // Шлях освіти. –1999. - № 4. – С. 4-8.

форма).....	80
Програма знайомства з навчальним закладом	81
Звіт студента-практиканта (орієнтовна схема)	82
Орієнтовні теми творчих нарисів про практику.....	83
Орієнтовна тематика звітних конференцій з педагогічної практики	84
Система навчально-виховної роботи учителя-класовода	
Зміст роботи вчителя-класовода	86
Зміст виховної роботи вчителя- класовода	86
Основні функції вчителя-класовода	87
Показники успішної діяльності вчителя-класовода	87
Золоті правила вчителя-класовода	88
Скарбничка учителя	89
Правила для вчителя	90
Поради учневі	91
Психолого-педагогічний аналіз уроку (орієнтовна схема).....	98
Програма вивчення виховної діяльності вчителя-класовода	103
Схема аналізу виховної роботи вчителя-класовода	104
Основні вимоги до проведення виховного заходу	105
Структура виховного заходу	105
Аналіз проведення виховного заходу	106
Самоаналіз діяльності вчителя під час підготовки та проведення виховного заходу	106
Орієнтовний зразок схеми аналізу етичної бесіди	107
Орієнтовний зразок схеми аналізу бесіди з ознайомлення учнів зі здобутками образотворчого та вокально-музичного мистецтва	108
Схема аналізу КТС (колективної творчої справи)	109
Вивчення особистості учня та учнівського колективу	
Загальні вимоги до написання психолого-педагогічних характеристик особистості учня та учнівського колективу.....	110
Психолого-педагогічна карта учня (схема М.Г.Тайчинова).....	112
Соціальний паспорт учня	113
Орієнтовні програми (схеми) вивчення особистості учня та складання психолого-педагогічної характеристики	
Варіант 1	114

Варіант 2	118
Схема вивчення особистості учня	120
Анкета для дітей	122
Карта рівня вихованості учнів	123
Тест-анкета для обстеження схильності дитини до різних видів діяльності	125
Щоденник самопостереження	129
Запитання до вивчення колективу	131
Орієнтовні програми (схеми) вивчення учнівського колективу та складання психолого-педагогічної характеристики:	
Варіант 1	132
Варіант 2	135
Варіант 3	136
Схема вивчення учнівського колективу	138
Позаурочна та позакласна виховна робота з учнями	
Система виховної роботи з учнями	140
Тематичні місячники	144
Традиції обрядових свят	154
Планування виховної роботи з учнями в умовах оздоровчого табору	
Орієнтовний план-сітка роботи табірної зміни	163
План-сітка роботи табору (21 день)	166
План-сітка роботи табору (12 днів).....	167
План-сітка роботи пришкольного табору «Метелик»	168
Розпорядок дня в оздоровчому таборі	169
Робота з батьками	
Схема вивчення родини	170
Опитувальні листи:	
I-й опитувальний лист	171
II-й опитувальний лист	173
III-й опитувальний лист	175
Бланк-інтерв'ю (взаємодія між батьками та дитиною)	176
Анкета для батьків (анкетування проводять до занять)	178
Анкети для батьків:	
Варіант 1	179
Варіант 2	182
Варіант 3	183
Анкета для батьків майбутніх першокласників	184

Анкета для батьків другокласників	184
Анкета для батьків третьокласників	185
Тест “Які ви батьки?”	186
Основні правила виховання	188
Рекомендації батькам	191
Короткий сімейний кодекс (поради психолога батькам) ...	192
Пам’ятка для батьків	194
Азбука для батьків	195
Тематика батьківських зборів	196
Поради вчителю щодо спілкування з батьками	197
Поради вчителю щодо організації вимушеної зустрічі з батьками	198
Схема системи роботи - контактної взаємодії вчителя з батьками	199
Форми роботи з сім’єю	200
Елементи магістерської підготовки в ході педагогічної та фахової практики	
Картка обліку об’єктів позитивного педагогічного досвіду	201
Орієнтовна схема опису передового педагогічного досвіду	203
Пам’ятка вчителю, який узагальнює власний досвід	205
Методична робота кафедри	207
Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни ..	209
Схема аналізу відвіданої лекції завідувачем кафедри	210
Схема аналізу відвіданого семінару завідувачем кафедри ..	211
Схема аналізу відвіданої лабораторної і практичної роботи завідувачем кафедри	212
Схема аналізу відвіданого заняття викладачем	213
Література.....	215
Зміст	218

Пропозиції просимо надсилати за адресою:
21100 м, Вінниця, вул. Острозького 32, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, кафедра педагогіки та методики початкового навчання